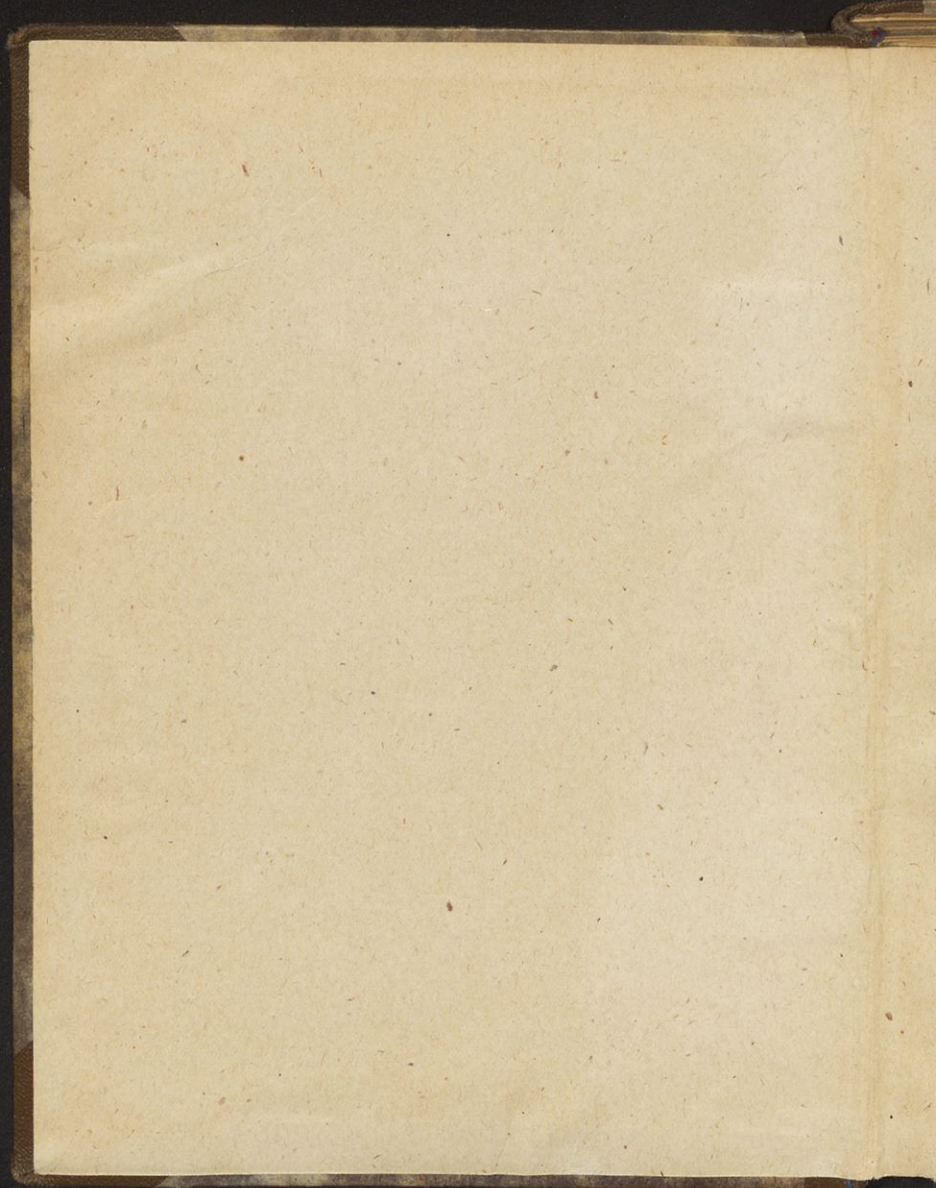

Narodna in univerzitetna knjižnica
v Ljubljani

64736

57.

čitat napis

po dolpcu
Svetovna knjižnica

== V. ==

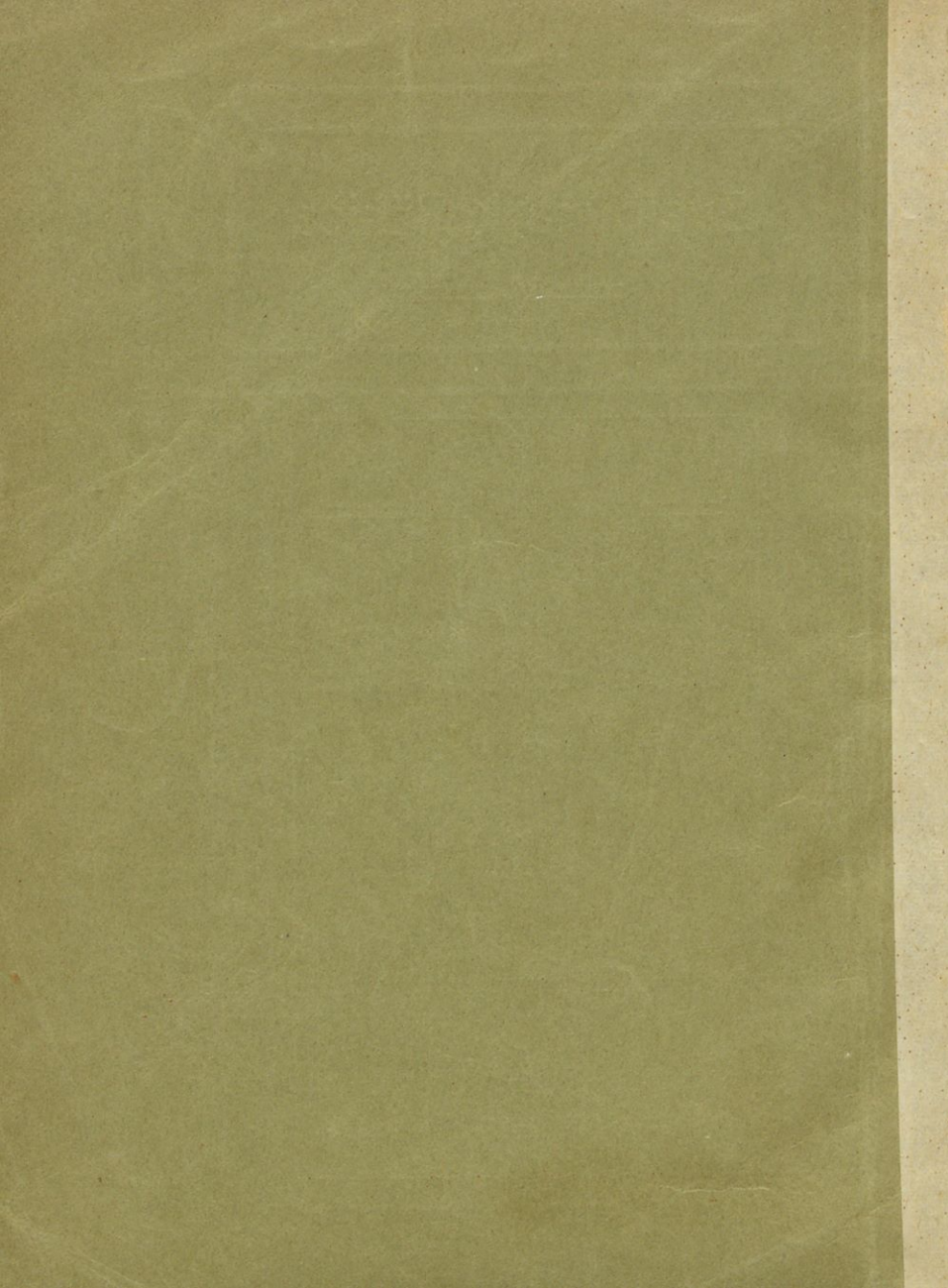
David Juhani
== Pierre Loti ==

Islandski ribič

Tiskala in zal. „Goriška Tiskarna“

o o o o A. Gabršček o o o o

„Svetovna knjižnica“

== V. ==

Pierre Loti.

o o Islandski ribič. o o

Roman.

Iz francoščine prevel Fran Šturm.

== o ==

Juan Verhoeven

Tiskala in zal. „Goriška Tiskarna“ A. Gabršček.

== == == == Gorica 1904 == == == ==

64736

(25.4.35.)

IN 030006031

Prvi del.

I.

Bilo jih je pet širokoplečnikov, podprtih ob komolce pri polnih kozarcih, v temni sobi, ki je dišala po sôli in morski vodi. Prostor, malo prenizek za njihove postave, se je zoževal proti jednemu koncu, kakor notranjost velike izpraznjene utve; zibal se je na lahko, leno in zaspano, pri čemer se je čulo enakomerno stokanjê.

Zunaj je moralo biti morje in noč, toda o tem se je moglo prav malo vedeti: jedina odprtina, vrezana v strop, je bila zaprta z lesenim pokrovom, in stara svetilka, obešena na steni, je slabo razsvetljevala prostor s svojo plapolajočo lučjo.

V peči je bilo zakurjeno; sušile so se tu mokre obleke, in soparica, ki se je kadila od njih, se je mešala z dimom, prihajajočim iz prstênih pip.

Masivna miza, ki je bila po svoji obliki popolnoma slična kajiti, je zavzemala skoro ves prostor; toliko da se je človek prerinil naokrog ter lahko sedel na zaboje, ki so bili pritrjeni h hrastovim stenam. V stropu nad mornarji so se križali težki tramovi, ki so se skoro dotikali njihovih glav; za njihovimi hrbti so se odpirala ležišča, kakor vdolbena v debelo leseno steno, temna kakor grobišča. Vse to leseno pohištvo je bilo okorno in ostarelo, razjedeno od mokrote in soli, obrabljeno, uglajeno od njihovih rok.

Pili so iz vrčev vino in sadni mošt, in veselje do življenja je sijalo raz njihove jasne, krepke obraze. Obsedeli so pri mizi ter govorili v svojem bretonskem narečju o ženskah in ženitvah.

Na zadnji steni je visela na častnem prostoru iz kamna izklesana podoba Matere božje, pritrjena na lični deščici. Bila je pač nekoliko stara, ta zaščitnica mornarjev, in poslikal je ni bogve kakšen umetnik. Toda kamnite figure ostanejo mnogo dalje ohranjene nego resnični ljudje; in tako je kazala ta rdeča in modra obleka sredi temnih, sivih sten izvenredno svežo vnanjost. Pač mnogo vročih prošnja je morala čuti ta podoba v urah nevarnosti in strahu; ob njenih nogah so pritrdili mornarji dva šopka umetnih cvetlic in debel molek.

Oblečeni so bili ti možje vsi jednako: močna, iz modre volne spletena srajca je objemala život ter se izgubljala pod širokim pasom, ki se je tesno oprijemal njihovih ledij. Pokriti so bili z nekakimi čeladami iz pobarvanega platna, katere imenujejo »suroît«^{*)} po

^{*)} »jugozahodnik«; op. prel.

jugozahodnem vetru, ki pripiha navadno dež v naše kraje.

Bili so različne starosti. Kapitan je moral biti star kakih štirideset let, trije drugi po petindvajset do trideset, zadnji pa, katerega so imenovali Silvestra ali pa tudi Lurlu, ni štel več nego sedemnajst let. Po svoji postavi in vnanjosti je bil že mož; črna, kodrasta brada je obrobila njegova sveža lica, toda sivomodre oči so mu ostale še otroške, mirne in polne milobe.

Sedeli so v tem ozkem prostoru tesno drug ob drugem, in kakor se je zdelo, so se počutili dobro v svoji tesni sobi.

... Zunaj pa je bilo morje in noč, samo neskončno, brezupno morje, samo črno, globoko vodovje. Bakrena ura, obešena na steni, je kazala prav najmanj, najmanj zvečer; na leseni strop so udarjale enakomerno težke deževne kaplje.

Obravnavali so hrupno in veselo vprašanja o ženitvi, — toda govorili niso nič nespodobnega. Ne, delali so načrte za one, ki so bili med njimi še samci, ali pa si pripovedovali vesele dogodbe, ki so se dogodile »na suhem« doma na raznih ženitvah. Včasih se je pač izprožila med glasnim smehom malo preveč prostodušna opomnja o slasteh, ki jih daja ljubezen. Ali ljubezen, kakor jo umevajo ti osorni ljudje, je vedno nekaj zdravega in pri vsej svoji surovosti skoro čista.

Med tem se je začel Silvester dolgočasiti, ker se njegov prijatelj Ivan (ali kakor Bretonci govoré Jan) še vedno ni vrnil.

Kje je pač tičal ta Jan? Še vedno zgoraj pri delu? Zakaj ni prišel dol v družbo, da se deleži zabave?

— Saj bo kmalu polnoči, je izpregovoril kapitan.

Okrenil se je, vstal ter privzdignil nekoliko z glavo leseni pokrov, da pokliče Jana. Za hip je posijala v kabino čudovita svetloba.

— Jan! Jan!... He! »mož«!

»Mož« je odgovoril od zunaj z osornim glasom.

Ta luč, ki je bila prišla skozi odprtino, ta bleda luč je bila podobna dnevni svetlobi. — »Skoro polnoči...« In vendar je bilo to kakor solnčni sijaj, kakor svetel polmrak, prihajajoč od daleč, daleč skozi skrivnostna zrcala.

Ko se je zaprl pokrov, je bilo zopet temno, mala svetilka je razsvetljevala kakor poprej prostor s svojo rumenkasto, trepetajočo lučjo, in čulo se je, kako je plezal »mož« v svojih okornih cokljah dol po lestvi.

Vstopil je ter se moral upogniti v dve gubi kakor velikanski medved, kajti bil je pravi velikan. Raztegnil je obraz ter si tiščal za trenutek nos, kajti oster vzduh po sôli mu je bil neznosen.

Presegal je v obilni meri velikost navadnih ljudi, zlasti so bila njegova pleča široka in močna liki hlodi; če si ga pogledal od spredaj, si opazil skozi modro srajco njegove jeklene mišice, ki so mu čepele kakor dve krogli vrh ramen. Imel je velike rjave oči, živahne, divjega in ponosnega izraza.

Silvester je objel Jana ter ga privil nežno nase, kakor delajo otroci; bil je zaročen z njegovo sestro

ter ga smatral nekako za svojega starejšega brata. Jan se je dal negovati kakor ukročen lev ter se dobrovoljno smehljaj, kažoč svoje bele zobé.

Ti zobje, ki so imeli v njegovih ustih malo več prostora nego pri navadnih ljudeh, so bili vkljub temu nekoliko majhni, toda pravilno, enakomerno razpostavljeni. Njegove svetle brke so bile malo kratke, dasi jih ni nikdar bril; bile so zvihane v dve tenki simetrični črti, ležeči nad fino zaokroženo gornjo ustnico; proti koncem so bile malo razmršene ter so visele ob obeh straneh njegovih ust. Sicer je bil čisto obrit, in njegova lica so bila še okrogla, sveža, kakor nedotaknjeni sadovi.

Ko je Jan sedel, so napolnili iznova kozarce ter poklicali strežaja, da jim vnovič natlači in prižge pipe.

To je bila za strežaja prilika, da je tudi on malo pokadil! Bil je majhen, krepak dečko, okrogle postave, nekoliko v sorodu z vsemi temi mornarji, ki so si bili zopet med seboj več ali manj sorodni; imel je naporno delo, a vžival je pri tem naklonjenost vsega moštva. Jan mu je dal piti iz svojega kozarca ter ga na to poslal spat.

Na to so začeli možje na novo pogovor o ženitvah.

— In ti, Jan, kedaj misliš ti praznovati svojo svatbo? povpraša Silvester.

— Ali te ni sram, pripomni kapitan, da še nisi oženjen? Taka starina, sedemindvajset let! Kaj si pač morajo misliti deklice o tebi, kadar te vidijo!

Jan skomigne v odgovor s svojimi širokimi ramami, kakor bi hotel pokazati s tem vse zaničevanje do ženskega spola.

— Jaz se ženim samo za jedno noč; tudi za jedno uro — kakor že pride.

Jan je pred kratkim doslužil peto leto pri cesarski mornarici. In tu se je privadil francoščine, poleg tega pa tudi govoriti skeptično, prezirljivo. — Zdaj je začel pripovedovati o svoji zadnji »ženitvi«, ki je trajala, kakor je bilo posneti iz njegovega govora, štirinajst dnij.

Bilo je v Nantu — z neko pevko. Ko je prišel nekega večera z morja v mesto, je vstopil nekoliko vinjen v odprt alkazar.*) Med vrati je stala ženska, ki je prodajala velikanske šopke po dvajset frankov. Jan je kupil jednega, ne vede pravzaprav, kaj naj stori ž njim. Ko je napravil par korakov naprej, ga je zagnal naravnost v obraz pevki, ki je stala na odru, — deloma da jej pokaže na ta način svojo »ljubezen«, deloma iz zaničevanja do te »punčke«, ki se mu je zdela malo preveč namazana in rdeča. Padla je na mestu v omedlevico; potem pa je norela za njim cele tri tedne.

— In ko smo odjadrali, mi je podarila tole zlato uro.

Vrgel jo je pri tem na mizo, da so jo videli, kakor ničvredno igračo.

Pripovedoval je to v surovih, njemu lastnih besedah in slikah. In vendar se ta banalni dogodek, vzet iz civilizovanega življenja, ni nikakor zlagal z okolico teh primitivnih ljudi, s to veličastno morsko tišino, ki je ležala krog in krog, s tem polnočnim,

*) pevska buda; prel.

sijajem, ki je svetil skozi odprtino, naznanjevaje, da umira poletje na daljnem severnem tečaju.

Kar je pripovedoval Jan, je Silvestra žalilo in presenetilo. Bil je še mladeniški, in njegova babica, stara ribiška vdova, živeča v vasi Ploubazlanec, ga je vzgojila pobožno, v spoštovanju do zakramentov. Kot deček je hodil vsak dan ž njo na grob svoje matere, da pomoli kleče rožni venec. Raz pokopališče, ležeče na obrežju, se je videlo v daljavi sivo vodovje preliva la Manche, kjer je nekoč našel smrt njegov oče. — Ker sta bila revna, on in njegova babica, je moral začeti že zelo zgodaj ribariti ter preživel svoje destinstvo na širnem morju. Opravljal je še vedno vsak večer svojo molitev, iz njegovih očij je še odsevala pobožnost. Bil je lep mladenič in poleg Jana najmočnejši na krovu. Njegov mehak glas in otroški govor se je malo čudno ujemal z njegovo visoko postavo in črno brado; ker je bil tako nenadno hitro vzrastel, se je čutil sam skoro nekako v zadregi, da se je mahoma tako stegnil in razširil. Mislil se je skoro oženiti z Janovo sestro, toda za ljubeznivosti drugih deklic se ni še nikdar zmenil.

Na ladji so imeli samo tri postelje — po dva jedno — ter spali menjaje vsak nekaj časa.

Ko so vstali od mize — obhajali so slavnost vnebovzetja Marije, svoje zaščitnice, — je bilo nekoliko čez polnoči. Trije so zlezli v omenjene postelje, ostali trije pa so splezali po lestvi na krov, da nadaljujejo prekinjeno delo, ribarenje: bili so to Jan, Silvester in še neki drugi njun rojak, ki so ga zvali Viljema.

Zunaj je bil dan, večer dan.

Toda to je bila bleda, bleda luč, ki ni bila ničemur podobna; padala je na morje kakor odsev izumrlega solnca. Krog in krog brezkončna, brezbarvna praznosta, in izven stranic njihove ladje vse prozorno, kakor sence, ki se ne dajo prijati.

Oko je razločevalo s težavo ono, kar je moralo biti morje: izprva je napravilo vtis trepetajočega zrcala, ki pa ni kazalo nikakih podob; v daljavi se je videlo kakor velika ravan iz same soparice, — in potem nič več; tu ni bilo obzorja, ni bilo obrisov.

Hladna vlažnost, ki je polnila zrak, je bila intenzivnejša in občutljivejša nego resničen mraz, in pri vsakem dihu je bilo čutiti močen vzduh po sôli. Vse je bilo mirno, in deževati je nehalo; zdelo se je, kakor bi zapirale te vlažne, brezbarvne megle slabotno luč, da se ni mogla razliti; videlo se je razločno, a ostala je zavest, da vlada noč, in vsa ta bledota ni imela nikakih nijans, ki bi se dale imenovati.

Ti trije možje so preživel vso svojo mladost na teh mrzlih morjih, sredi čudovitih pojavov in prikaznij, nejasnih kakor vizije. Privadili so se gledati to vedno, menjajočo se brezkončnost, ki je valovala krog njihove ladje, njihove oči so je bile navajene kakor one velike morske ptice.

Ladja se je zibala leno na enem mestu, ležeča enakomerno, monotono, kakor pesem iz ust sanjačega Bretonca. Jan in Silvester sta pripravila mreže, Viljem pa je odprl sodček, napolnjen s soljo, ter čakal z nabrušenim nožem.

Ni bilo treba dolgo čakati. Komaj sta spustila mreže v to mirno, mrzlo vodo, ko sta jih že zopet

dvignila, napolnjene s težkimi sivimi ribami, svetlimi kakor jeklo.

Vedno novi lupači so prihajali na svetlo, drug za drugim; to tiho ribarenje se je vršilo hitro in uspešno. Viljem je jemal drob iz rib, jih rezal s svojim velikim nožem, jih solil in štel, in kup posoljenih rib, ki so se imele izpremeniti ob vrnitvi v domovino v lepe novce, je rastel za njegovim hrbtom, vzdržema, vedno više.

Ure so potekale enakomerno; tam daleč v nedoglednih pokrajinah se je počasi izpreminjala svetloba: zdelo se je, kakor da postaja podobnejša pravi dnevnji luči. Oni blede polmrak, nekak večer severnega poletja, se je umaknil jutranji zori, ne da bi bila nastopila vmes resnična noč, in v morskem zrcalu so zasijali rožnati trakovi...

— Resnično, ti se moraš oženiti, Jan, izpregovori naenkrat Silvester nenavadno resno, gledaje v vodo. (Zdelo se je, kakor da pozna tam daleč doma srce, ki se je vnelo za njegovega velikega brata, a ni se upal mnogo govoriti o tej resni stvari.)

— Jaz !... Da, poročim se nekega dne — in zasmejal se je prezirljivo, bliskaje s svojimi živahimi očmi — toda ne s kako domačo deklico; ne, jaz bom obhajal svojo poroko z morjem, in povabljam vas vse, kar vas je tu, na ples in svatbo.

Lovila sta dalje, kajti škoda bi bilo izgubljati čas s praznimi pogovori; prav na tem mestu je bila neizmerna množina rib, takozvana potujoča »banka«, ki je prihajala že cela dva dneva nepretrgoma tod mimo.

Prejšnjo noč so vsi bdeli in ujeli tekom tridesetih ur nad tisoč velikih lupačev. Ali zdaj so bile tudi njihove krepke roke utrujene in otrple. Samo njihova trupla so bdela in nadaljevala mehanično lov, med tem ko je njihov duh zdajpazdaj za trenutek zadremal. Toda ta morski zrak, ki so ga dihali, je bil čist kakor prve dni po ustvarjenju, in vkljub utrujenosti so čutili mornarji, kako se jim širijo prsi in kako so sveža njihova lica.

Jutranja svetloba, resnična svetloba se je končno razlila po morju; ločila se je, kakor ob stvarjenju, od temin, ki so se dvignile ob obzorju ter visele na nebu liki težke črne mase; v tej tako jasni svetlobi se je čutilo, da se je rodil iz noči resničen dan, — da je bil prejšnji sij nedoločen, čudovit, kakor iz težkih sanj.

Nebo je bilo zakrito z gostimi, debelimi oblaki, a tuintam so zijale odprtine kakor razpoke v starih poslopjih, skozi katere je sijala rožnata luč.

Spodnji oblaki so viseli v težkih gručah krogin-krog nad morjem kakor goste sence, in polnili daljine z nedoločno temo. Zdelo se je, da zapirajo vse obzorje s trdno mejo. Bili so podobni steni, zapirajoči brezkončnost, zastoru, razpetemu, da zakrije ljudem prevelike skrivnosti, katerih ne morejo umeti. Danes je dobila ta vedno se izpreminjajoča okolica, sredi katere je plavala mala ladja, praznično, svečanostno lice; izpremenila se je v svetišče, in svetli žarki, ki so prodirali skozi obok tega veličastnega templja, so odsevali v mirnih valovih kakor v marmornem tlaku. In potem, potem se je tam daleč, daleč začela odpirati nova prikazen: kakor visoki, razorani vrhovi,

osvetljeni z rožnato lučjo. To je bilo predgorje daljnega, temnega Islanda...

Janova poroka z morjem!... Silvester je mislil na to, a lovil je dalje, ne da bi so upal o tem govoriti. Čutil se je žalostnega, ker je njegov veliki brat govoril tako zaničljivo o zakramentu zakona; vrhutega ga je to plašilo, ker je bil praznoveren.

Tako dolgo ga je že vznemirjala ta Janova poroka! V njegovih sanjah je že dozorela misel, da se oženi Jan z Marjetico Mével, blondinko iz Paimpola, in upal je, da doživi to veselje, predno bo moral zadostiti vojaški dolžnosti — pet let prognanstva, morda celo za vedno; — misel, da pride to tako kmalu, mu je začela stiskati srce...

Štiri ura zjutraj. Oni, ki so spodaj spali, so prišli na krov, da stopijo na Janovo in Silvestrovo mesto. Meli so si zaspane oči ter dihal vase v polnih potezah sveži zrak. Obuli so si visoke škornje ter si zatisnili za trenutek oči, ker se jim je bliščalo v vsej tej beli luči.

Jan in Silvester sta povžila hitro nekoliko suhorja za zajutrek; morala sta ga stolči z batom ter ga povžila s slastjo, med glasnim smehom. Postala sta vesela in dobre volje pri misli, da se naspita v gorkih posteljah. Drže se drug drugega krog pasu sta izginila skozi odprtino pod krov, pojoč na tiho neko staro melodijo.

Predno pa sta zlezla drug za drugim skozi luknjo, sta se pošalila malo s psom Turkom, mladim Neufundlandcem, ki je imel velikanske, toda še nerodne, neokretne tace. Dražila sta ga, pes je hlatal

po njunih rokah ter nazadnje zares začel grizti. Jan se je razsrdil, oči so se mu zabliskale, in sunil je žival od sebe, da se je zgrudila ter žalostno zacvilila.

Jan je imel dobro srce, toda njegova narava je bila še malo divja, in kadar je prišla na površje njegova fizična moč, se je zgodilo, da je menjala v trenutku ljubeznivost z brutalno silo.

II.

Njihova ladja se je imenovala »Marija«, kapitan Guermeur. Vsako leto je odplula »Marija« na ta nevarni ribji lov v daljna severna morja, kjer so poletja brez noči.

Ladja je bila zelo stara, kakor tudi podoba njene zaščitnice Marije. Njene hrastove stranice so bile razpokane, razjedene od vlage in soli; a les je bil še zdrav, močan, dišeč po smoli. Kadar je počivala, je bila videti okorna s svojimi masivnimi oblikami, toda kadar so vlekli močni zahodni vetrovi, je jadrala z neko mladostno, malomarno lahkoto, kakor utve, ki se razdramijo v vetru. Takrat se je dvigala in zibala na poseben, samo njej lasten način, hitreje kakor marsikatera nova ladja, iztesana po najnovejšem sistemu.

Kar se tiče moštva, so bili to sami »Islandci«, vsi, od prvega do zadnjega, hrabro ljudstvo pomorščakov, ki so naseljeni zlasti okoli Paimpola in Tréguiera, pečáje se od roda do roda z nevarnim ribarenjem.

Skoro nikdar niso preživali poletja v Franciji.

Koncem vsake zime so se odpravili z drugimi ribiči ter prejeli v paimpolskem pristanu blagoslov za

daljno pot. Za ta slavnostni dan je bil postavljen na obrežju vsako leto isti altar; predstavljal je skalnato votlino, v sredi pa je prestolovala, obdana z mački, vesli in mrežami, kot trofeji, Marija, zaščitnica mornarjev. Enkrat vsako leto je zapustila svojo cerkev in gledala vedno z istimi brezizraznimi, mrtvimi očmi vse one srečne, ki so odhajali na bogati lov, — pa tudi one, ki se niso imeli nikdar vrniti.

Duhovnik je nosil Najsvetejše, za katerim se je počasi pomikal izprevod ženâ in mater, zaročenk in sestra, krog pristanišča, kjer so stale islandske ladje, pripravljene, da odjadrajo, ter razpele kakor v pozdrav bela jadra. Duhovnik se je ustavil pred vsako posebej, molil običajne molitve ter delil blagoslov.

In potem so odjadrale vse v dolgi vrsti. Za njimi pa so obstala prazna domovja, brez mož, brez ljubimcev, brez sinov. In ko so se oddaljevale, so zapeli mornarji s polnimi, tresočimi se glasovi: Zdrava, morska zvezda!

In vsako leto isti obredi, isto slovo.

Potem se je začelo življenje na širnem morju, osamljeno življenje dveh, treh osornih pomorščakov, življenje na vedno se gibajočih deskah sredi mrzlih voda severnega morja.

Doslej so se vrnili še vedno; — Marija, Morska zvezda, je varovala ladjo, ki je nosilo njeno ime.

Koncem avgusta so se ladje vračale. Toda »Marija« je imela, kakor mnogo drugih islandskih ladij, navado, objadrati samo mimogrede Paimpol in odpluti dalje v biskajski zaliv, kjer se ribe dobro pro-

dajajo, in na peščene, solne otoke, kjer je kupovala soli za prihodnje leto.

V teh toplih južnih pristaniščih, kjer še sije gorko solnce, ostajajo ladje za nekaj dnij, tu žive nekaj časa krepki islandski pomorščaki, željni zabave, uspavani od te poletne toplote in mehkega podnebja, pijani lepote južnih dežel in žensk.

In potem, ko padejo na morje prve jesenske megle, se vračajo domov, v Paimpol ali pa v nizke kočje, ki leže raztreseno v okolici goelski. Tu se posveté za nekaj mesecev družini in ljubezni, svatbam in porodom. Skoro vedno dobe ob prihodu doma majhne novorojenčke, spočete minulo zimo, ki čakajo na krstne botre: — temu ribiškemu ljudstvu se rodi pač mnogo otrok, da jih pogoltne Island.

III.

Lepega nedeljskega večera v mesecu juniju sta sedeli v Paimpolu dve ženski, ki sta si dali mnogo opraviti s pisanjem dolgega pisma.

Pisali sta pred širokim, odprtim oknom, po čegar okrižju so se vzpenjale bujne, dehteče cvetlice.

Ko sta bili tako sklonjeni nad mizo, sta bili videti obe mladi; prva je bila pokrita z izvenredno veliko staromodno avbo; druga je imela na glavi majhno avbico novomodne oblike, kakor jih nosijo paimpolske deklice: — dve ljubici, bi si bil lahko kdo mislil, dve ljubici, ki sestavljata skupno nežno pismo za kakega lepega Islandca.

Ona v veliki avbi, ki je narekovala, je dvignila glavo, kakor bi iskala misli. Glej! Bila je stara, že

zeló stara, vkljub svoji mladostni postavi, ki se ti je nudila, če si jo gledal tako za hrbtom, zavito v majhen rjav šal. Da, stara, resnično stara: dobra babica, ki je imela vsaj sedem križev na hrbtu. Bila je še lepa in sveža, lepo rdečih lic, kakor si jih znajo nekatere starke ohraniti. Njena avba se je tesno oprijemala temena in čela; bila je zvita v tri mušlinaste vozle, ki so kakor zraščeni segali drug v drugega ter padali globoko na tilnik. Njen častitljiv obraz se je zlagal s to beloto in temi gubami, ki so imele nekaj religioznega na sebi. V njenih milobe polnih očeh je sijala dobrodušnost in poštenost. Zob ni imela nič več, popolnoma nič, in kadar se je smejala, so se pokazale njene zobrne, ki so imele na sebi še nekaj mladostnega. Poleg brade, ki se je bila »ošpičila« (kakor se je imela babica navado izražati), ni njen profil mnogo trpel v teku let; videlo se je, da je bil nekoč pravičen in čist kakor pri svetnicah po cerkvah.

Gledala je skozi okno ter pomišljala, kaj bi povedala še svojemu vnuku, da ga bolj razveseli.

Gotovo ni bilo v celem Paimpolu druge starice, ki bi bila znala pripovedovati tako ljubke smešnice o tem ali onem, kakor ta babica; v tem pismu so bile že tri ali štiri mične dogodbice, — toda ne da bi hotela s tem koga smešiti, kajti njena duša ni poznala zlobnosti.

Ko je videla mlajša, da se ne more babica ničesar več domisliti, je napisala z največjo skrbnostjo naslov:

Gospod Moan Silvester, na krovu »Marije«, kapitan Guermeur, — na islandskem morju, via Reickawick.

Potem je dvignila glavo ter vprašala:

— Ali je sedaj dovolj, strina Moan?

Bila je zelo mlada, v najlepšem cvetu dvajsetih let. Svetle polti, — redka barva v tem kotu Bretanije, kjer so ljudje večinoma rjavi: svetle polti, oči modrosive s skoro črnimi trepalnicami. Njene obrvi, svetle kakor njeni lasje, so se videle proti sredini pobarvane z rdečo, temnejšo potezo, ki je dajala obrazu izraz krepkosti in odločnosti. Profil je bil malo kratek, toda fino izrezan, čelo in nos sta stala popolnoma v jedni in isti vrsti kakor pri najpravilnejših grških. Globoka jamica, vrezana pod spodnjo ustnico, je delala njen obraz posebno ljubek; — od časa do časa, kadar je kaj naporno mislila, si je grizla spodnjo ustnico z belimi gornjimi zobmi, in videlo se je takrat pod fino belo kožico, kako so se pretakale rdeče kapljice krvi proti onemu mestu. Na celi njeni osebi je bilo nekaj kakor ponos in objednem nekaj resnega, kar je bila podedovala po svojih prednikih, drznih islandskih ribičih.

Njena avba se je spuščala globoko na čelo ter se ga oprijemala kakor tesna vez, na obeh straneh ob sencih pa je bila močno privita navzgor, da so se videli krasni lasje, spleteni tesno nad ušesi v dve debeli kiti, — zelo stara noša, vsled katere se zde Paimpolečanke nekam starinske, kakor izza davno minulih časov.

Takoj se je lahko videlo, da je bila ta mladenka drugače vzgojena kakor uboga starica, ki jo je nazivala babico, ki pa je bila v resnici samo oddaljena sorodnica, doživlevša na svetu že dovolj nesreče.

Bila je hči gospoda Mevela, starega Islandca, ki si je bil opomogel z drznimi podjetji na morju, morda tudi nekoliko po nepošteni poti.

Ta lepa sobica, kjer se je pisalo sedaj pismo, je bila njena: popolnoma nova, po mestno narejena posteljica z mušlinastim, čipkasto obrobljenim preginjalom; kar je bilo nepravilnosti na debelih stenah, so jih zakrivala svetlobarvne papirnate tapete. Debeli stebri na stropu, ki so pričali o starosti poslopja, so bili belo pobarvani; — skratka, bila je to hiša boljših, premožnejših meščanov. Okna so gledala na veliki, starinski trg, kjer so se vršili paimpolski semnji.

— Ali sva sedaj končali, mati? Mu nimate ničesar več povedati?

— Ne, hčerka, pristavi samo še moj pozdrav za mladega Gaosa.

Mladega Goasa!... drugače imenovanega Jana... Lepa, ponosna deklica je zardela, ko je pisala njegovo ime.

Ko je napisala s spretno roko pozdrav na rob pisma, se je dvignila ter pogledala proti oknu, kakor bi gledala tam na trgu nekaj posebno zanimivega.

Bila je visoke postave lepih, elegantnih oblik, kakor kaka dama v tesnem modreu brez vsakih gub. Vkljub svoji avbi je bila videti čisto kakor kaka gospodična. Njene roke, ki sicer niso bile tako čudovito majčkene in ozke, kar velja konvencijonelno za največjo lepoto, so bile fine, bele, ker nikdar se še niso dotaknile težjega dela.

Res, v prvi mladosti je brodila naša mala »Gaud« bosonoga po vodi; takrat že ni imela več matere in

ostajala je skoro zanemarjena doma, dočim je oče ribaril na daljnem Islandu; lepa, rdeča, razmršena, svojeglavna in trmasta, se je krepko razvijala v zdravem, ostrem morskem zraku ob la Manchu. V tistih časih je preživela cela poletja pri tej stari Moanki, katera jej je izročala malega Silvestra v varstvo, dočim je sama iskala zaslužka pri paimpolskih meščanih.

Ljubila je svojega varovančka kakor ljubi mlada mati svoje dete, dasi je bila komaj poldrugo leto starejša od njega; bil je v isti meri rjav, kakor je bila ona bela, v isti meri pohleven in miren, kakor je bila Gaud živahna in poredna.

Spominjala se je še tega mladega življenja, in ne bogastvo ne mestno življenje ni izbrisalo v deklji duši mladostnih vtisov: ostali so jej kot daljne sanje neomejene svobode, kot nejasna slika iz neke skrivnostne dobe, ko je bil zaliv širji, ko so bili bregovi, še mogočnejši, gigantski...

Ko je bila še zelo mlada, kakih pet ali šest leti je njen oče obogatel. Začel je bil prekupčevati s pomorskim blagom in si tako opomogel; takrat je povedel svojo hčerko v Saint-Brieuc in pozneje v Pariz. — In tako je vzrastla iz male Gaud »Gospica Marjetica«, velika, postavna, resna. Bila je še vedno kolikor toliko sama sebi prepuščena, seveda v drugačnih okoliščinah nego na bretonskih bregovih, in tako se je zgodilo, da je ohranila tudi pozneje svojo samovoljno naravo, ki jo je kazala že kot dete. Kar je vedela o življenju, se jej je bilo odkrilo slučajno, ne da bi dobila o vsem jasno sodbo; toda neka prirojena, stroga dostojnost jo je bila obvarovala. Od časa do časa se

je vedla drzno ter govorila ljudem v obraz stvari, ki so jih presenečale, in svojega lepega, jasnega očesa ni vselej povabila pred pogledi mladeničev; — toda bila je poštena, tako poštena, da so mladi ljudje takoj vedeli, kako malo so jej mar; videli so, da imajo pred seboj pametno deklico, katere srce je bilo še tako sveže, kakor je bila sveža cela njena postava. 10. 11. 38

V teh velikih mestih se je bolj izpremenila njena vnanjost nego pa ona sama. Dasi je še vedno nosila avbo, od katere se Bretonke le težko ločijo, je vendar hitro premenila vso nošo. Postava nekdanje majhne ribiške deklice se je začela razvijati, njeno lepo telesce, vzkliklo sredi zdravih morskih vetrov, je začelo dobivati polne oblike, toda bilo je vitko, kajti nosila je vedno tesne modrce.

Vsako leto se je vračala z očetom v Bretanijo, — samo po letu, kakor letoviščniki, — oživljala nekaj dni stare spomine in čula zopet svoje nekdanje ime Gaud (kar se pravi bretonski Marjetica); rada bi bila enkrat videla tiste »Islandce«, o katerih se je toliko govorilo, katerih ni bilo nikdar tu in od katerih je vsako leto ta ali oni zmanjkal; ko je vedno toliko slišala o tem Islandu, se ji je zdel nazadnje kakor daljno, strahovito žrelo — in tam je bil sedaj on, katerega je ljubila...

In nekega lepega dne sta prišla z očetom za vedno v Paimpol; oče se je bil naveličal dosedanjega življenja ter sklenil se naseliti stalno in živeti kot meščan na paimpolskem trgu.

Dobra babica, ubožna, toda čedno napravljena, se je odpravljala na pot proti domu ter se hitela za-

hvaljevati: pismo je bilo končano in zapečaćeno. Stanovala je precej daleč, v ploubazlaneškem okraju, v majhni nabrežni vasi, še vedno v isti koči, v kateri je bila rojena, v kateri je negovala svoje sinove in svoje vnuke.

Ko je stopala tako po mestu, jo je srečavalo mnogo ljudij, ki so jo pozdravljali: bila je jedna najstarejših žensk v okraju, zadnja potomka hrabre, spoštovane rodbine.

Njena izvenredna snažnost in redoljubnost je povzročila, da je bila videti skoro dobro oblečena, dasi se je njena stara, zakrpana obleka komaj še skupaj držala. Rjava ruta, ki jo je imela ovito krog vratu, na katero so padali že šestdeset let vozli njene avbe — to je bil njen poročni šal, ki je bil prvotno modrobarven, ob ženitvi njenega sina Petra pa rjavo prebarvan. Od tedaj ga je nosila samo ob nedeljah, in bil je še vedno čeden.

Kadar je hodila, se je držala še vedno pokoncu; in vkljub svoji nekoliko prešpičasti bradi se je morala zdeti človeku še vedno lepa s svojimi blagimi očmi in svojim finim profilom.

Spoštovali so jo zelo; kdor jo je le srečal, vsak jo je pozdravil.

Na potu je morala srečati tudi svojega nekdanjega čestilca, osemdesetletnega starca, po stanu mizarja; sedaj je ostajal večinoma doma, dočim so bili njegovi sinovi v mizarskih delavnicah. — Nikdar ni mogel pozabiti, da ga ni hotela niti prvič niti drugič poročiti; toda s starostjo se je izpremenila ljubezen v neko smešno sovraštvo, pol iz prijaznosti pol iz zlobnosti, in vselej jo je ogovoril, da jo podraži:

— No, lepa sosedica, kdaj pa pridem k vam »vzet mero« ?

Zahvalila se je in odklonila, češ, da se ni še odločila za naročbo. V resnici je mislil ta starec v svoji nekoliko robati šali čisto posebno obleko, namreč mrtvaško krsto, ki je zadnja na tem svetu in s katero se vse neha...

— Torej drugikrat, kadar vam drago; samo ne sramujte se povedati, saj veste...

Že večkrat si je bil dovolil starec to šalo; toda danes se je le s težavo nasmejala: čutila se je utrujeno, ubito od tega napornega življenja, in mislila je na svojega dragega vnuka, poslednjega, ki ga je še imela, in še ta bo moral obleči ob vrnitvi z Islanda vojaško suknjo. — Pet dolgih let!... Morda bo moral na Kitajsko, v vojno!... Bo li še živela, ko se povrne? — Tesnoba se je je polastila, ko je mislila na to... Ne, nič več ni bila tako vesela, kakor se je zdelo poprej, uboga starica, celo telo jej je vstrepetalo, kakor bi hotela zaplakati.

Torej je bilo vendar možno, bilo je vendar res, da jej ugrabijo še tega zadnjega vnuka!... Oh! morda bo morala umreti sama in zapuščena, ne da bi ga zopet videla... Pač so storili nekateri znani gospodje iz Paimpola potrebne korake, da bi oprostili Silvestra vojaške dolžnosti, ker je bil jedina opora stare onemogle babice. Toda bilo je brezuspešno. Zakrivil je bil to Silvestrov starejši brat Jan, ki je pobegnil od vojakov. V družini se ni več govorilo o njem, toda živel je še tam nekje v Ameriki. Zaradi njega so odbili starki prošnjo; tudi majhne pokojnine, kakršno

dobivajo stare mornarske vdove, jej niso dali: gospodom se še ni zdela dovolj revna.

Ko je prišla domov, je dolgo molila za vse umrle sinove in vnuke; slednjič je še molila z nekim vročim zaupanjem za mladega Silvestra — in potem je skušala zaspati. Mislila je na mrtvaško krsto, in srce se jej je krčilo, ko se je čutila tako staro sedaj, ko se je morala ločiti od svojega Silvesterčka...

Mlada deklica je obsedela pri oknu, gledala rumene žarke zahajajočega solnca, ki so padali na sive zidove, in strmela za črnimi lastovicami, ki so letale pod večernim nebom. V teh dolgih majniških večerih je bilo v Paimpolu vse tiho, celó ob nedeljah; samo mlade deklice, ki so bile sedaj same, zapuščene, so se izprehajale po dve in dve, po tri in tri, ter sanjale o lepih Islandcih...

»... Pozdravi mi mladega Gaosa...« Zmedlo jo je to ime, ko ga je pisala, in sedaj jej ni hotelo iz spomina.

Mnogo večerov je presedela tako ob oknu, kakor kaka gospodična. Njen oče ni maral, da bi se izprehajala z drugimi deklicami njene starosti, ki so bile nekdanj njene tovarišice. In potem, ko se je vrnil iz kavarne, s pipo v ustih, v družbi kakega starega mornarja, tovariša izza nekdanjih dni, potem ga je obšla posebna radovoljnost, če je videl svojo hčerko sedečo visoko ob oknu, sredi cvetočih rož, v tej lepi hiši.

Mladi Gaos!... Nehote se je obrnila tja v ono stran proti morju, ki ga sicer ni bilo več videti, pač se je pa čulo njegovo šumenje čisto blizu, na koncu onih ozkih ulic, po katerih so prihajali mornarji v

mesto. In vedno je morala misliti na to brezkončno ravan, vedno očarujočo, zahtevajočo vedno novih žrtev; — misli so se jej ustavile tam daleč, daleč, na severnih morjih, kjer je plula »Marija, kapitan Guermeur«.

Kako čuden človek, ta mladi Gaos!... Približal se jej je bil tako nenadno, tako drzno in tako ljubeznivo, in sedaj se je izogiblje, plah, nedosežen...

.....
In potem je dolgo sanjala in se spominjala, kako se je vrnila preteklo leto v Bretanijo.

Mrzlega decemberskega jutra ju je pripeljal vlak iz Pariza, njo in očeta. Ustavil se je v Guingampu, ko je še ležal nad hišami polmrak, meglen, bledikast, mrzel, pomešan s črno temo. Tedaj jo je obšlo neznano čuvstvo: tega starega, majhnega mesteca, ki ga je bila vajena videti samo po letu, ni več poznala: čutila je, kako se je hipoma pogreznila v spomine, — spomine na davno minule čase. Ta molk v primeri s Parizom! To tiho, mirno življenje med ljudmi z drugega, neznanega sveta, ki hite skozi meglo po svojih malenkostnih opravkih! Ta stara poslopja iz temnega granita, črna od vlažnosti in nočne teme, ki je še ležala nad njimi, — vse to se jej je zdelo ono jutro, ko še ni ljubila Jana, pusto in žalostno. Pridne gospodinje so že odpirale hišna vrata, in mimogrede se je ozrla zdajpazdaj v te stare hiše, kjer so sedele po ognjiščih zaspane babice, zavite v velike rute, ravnokar zlezele z ležišč. Ko se je malo zdaniło, je stopila v cerkev, da nekoliko pomoli. Kako velika in temna se jej je zdela ta veličastna cerkev s svojimi

hrapavimi stebri, razjedenimi od starosti, s svojim vzduhom po zaduhlih kletih in preperelosti, in kako vse drugačna je bila nego pariške cerkve! V kotu za visokimi stebri je brlela svečica, pred njo je klečala ženska in molila; slaboten sijaj ozkega plamena se je izgubljal trepetaje med visokimi oboki... Začutila je naenkrat, kako jo je obšlo znano, že davno pozabljeno čuvstvo: tista čudna žalost, pomešana z mrzloto, ki jo je občutila kot majhna deklica tedaj, ko je hodila po zimi k jutranji maši v paimpolsko cerkev.

Po Parizu se jej ni tožilo, gotovo ne, dasi je bilo tam lepo in zabavno. Čutila se je tam preveč na tistem, kajti v njenih žilah se je pretakala topla kri svobodnih pomorščakov. Čutila se je v Parizu tudi tujo, kakor bi ne bila na svojem mestu: Parižanke so bile tenke čez pas, imele so umetno zaokrožene boke, znale so hoditi na poseben način ter se zibati v okroglih bokih; Gaud je bila preveč pametna, da bi jih bila poskusila kdaj posnemati. Čutila se je v zadregi, ko je hodila po širokih pariških ulicah v svoji beli avbi, naročeni vsako leto iz Paimpola, in nikakor ni mogla umeti, da se možki ozirajo tako radi za njo; v resnici pa je bila v svoji avbici jako ljubka.

Med boljšimi Parižankami jih je bilo pač mnogo, do katerih je čutila naklonjenost in ki bi se bila rada družila z njimi, toda zdele so se jej nedostopne. In druge, ki bi se bile rade seznanile z njo, je smatrala za nevredne svoje družbe. In tako je ostala sama, brez prijateljic, navezana samo na družbo svojega očeta, ki je bil mnogokrat zadržan, odsoten. In zato si je želela nazaj v to tuje, osamelo življenje.

In vendar je vplival ono jutro, ko se je vrnila v domovino, pogled na to sivo Bretanijo, zavito v zimске megle, neprijetno na njeno dušo. In misel, da se bo vozila še štiri ali pet ur skozi to mrtvo, zapuščeno deželo proti Paimpolu, jo je tiščala in vznemirjala.

Res sta se vozila onega sivega dne z očetom cel popoldan v starem, škripajočem vozu, odprtem vsem vetrovom; noč je že padala na zemljo, in še vedno sta se vozila skozi zapuščene vasice, med gostim drevjem, od katerega je kapljala vlažna megla v drobnih vodenih kroglicah. Kmalu je bilo treba prižgati na vozu luči, in skoro ni bilo videti ničesar več, — samo dve ozki, zelenkastosvetli črti sta se vlekli kakor bengalična luč na obeh straneh pred konjema; to je bil sijaj slabih svetilk, ki je padal z voza na pot ter osvetljeval goste meje. — Toda odkod naenkrat to sveže zelenje sredi decembra?... Začudila se je ter se sklonila, da bi bolje videla, in potem jej je bilo hipoma vse jasno: to je bilo bodičje, vedno zeleno bodičje, ki raste na skalnih morskih bregovih ob ozkih stezah in ki ne porumeni krog Paimpola nikdar. Ob istem času je zavel milejši veter, in zazdelo se jej je, da pozna tudi tega, da prinaša morske vonjave...

Ko se je bližala vožnja koncu, jo je vzdramila in oživila nova misel:

— Sedaj, sredi zime, sedaj jih bom vendar enkrat videla, lepe islandske ribiče.

Meseca decembra so se morali vrniti vsi, bratje, zaročenci, ljubimci, sorodniki, vsi, o kateri so jej toliko pripovedovale njene prijateljice, velike in majhne, v

dolgi poletni večerih, ko je bila tu na počitnicah. Ta misel je ni hotela več zapustiti, noge pa so jej zmrzovale, ko jih je držala tako nepremično v vozu ...

In potem jih je videla v resnici... in jeden izmed njih jej je sedaj ukral srce...

IV.

Prvikrat, ko je videla tega Jana, je bilo drugi dan po njenem prihodu, ko so obhajali Islandci zahvalni dan za srečno vrnitev, v dan 8. decembra, na praznik spočetja Marije, zaščitnice mornarjev. — Bilo je takoj po procesiji; po temnih ulicah so vihrale bele zastave, posute z bršljanom, z zelenimi listi palm in z drugimi zimskimi cvetkami.

Veselje tega dneva, pod žalostnim, oblačnim nebom, je bilo nekoliko razuzdano in divje. Razposajenost brez prave radosti, pol uživanje pol izzivanje, fizična moč in alkohol. In nad vsem težka grožnja, kakor slutnja neizogibne smrti.

Hrupno veselje v Paimpolu; zvonjenje zvonov in petje svečnikov. Po krčmah surove, monotone pesmi; stari napevi, uspavajoči mornarje; tihe tožbe, prihajajoče sem od morja ali bogve od kod, iz globoke noči preteklosti. Po ulicah gruče mornarjev, opotekajočih se pol iz navade pol vsled popitega alkohola; njihove oči se obračajo živahnejše in bolj hrepeneče za lepimi deklicami po tolikem času osamelosti na širnem morju. Gruče lepih deklic v belih avbah, z lepimi, tesno zapetimi, trepetajočimi prsmi, polnimi hrepenenja in neizgovorjenih želj, ki so se rodile v nji-

hovich srcih tekom dolgega poletja. Stara granitna poslopja, oklepajoča vrvenje in šumenje te množice; stare visoke strehe, pripovedujoče o njihovih bojih izza davno minulih dnij, o bojih z nevihtami, z mrazom, z dežjem in valovi morja; pripovedujoče tudi o vročih prizorih, ki so se vršile pod njimi, stare pripovedke o drznosti in ljubezni.

In nad vsem tem plava dih pobožnosti; ostanek prejšnjih časov, neko spoštovanje do starodavnih obredov, čudežno zaupanje v varstvo brezmadežne Device. Tik poleg krčme cerkev, temna vrata na stežaj odprta, ob vhodu in po stopnicah še polno zelenja... Kadilo je dišalo, sveče se brlele v temi, in po stenah in obokih vse polno zaobljubnih tablic. Ob strani ljubečih deklic zaročenke ponesrečenih mornarjev, vdove utopljenцев, ki so prišle sem v mrtvašnico v dolgih črnih oblekah in v majhnih, gladkih avbah; tiho, pobešenih očij stoje sredi tega kipečega življenja kakor temna grožnja. In tam čisto blizu šumi in kipi morje, silno morje, ta velika rediteljica in velika uničevalka krepkih ribičev, šumi in kipi, zahtevaje svoj delež tega praznika...

Vse to je napravilo na Marjetico nejasen vtis; bila je sicer na zunaj nekako veselo vznemirjena, v resnici pa se jej je krčilo srce, in čutila je, kako jo obhaja neka tesnoba pri misli, da bo morala ostati za vedno v tem kraju. Izprehajala se je po trgu, kjer se je igralo in plesalo po vrveh, in prijateljice so jej kazale na levo in desno mladeniče iz Paimpola in Ploubazlaneca. Pred pevsko budo je stala gruča »Islandcev«, obrnjenih s hrbti proti deklicam. Gaud je osup-

olc

nila, ko je zagledala med njimi velikansko postavo, z nenavadno širokimi ramami, in rekla je jednostavno, ne brez lahke ironije :

— No, ta pa ni ravno majhen !

V resnici pa je tičala pod temi besedami misel :

— Ona, ki vzame tega širokoplečnika za moža, bo tesno izhajala s svojim prostorom !

Obrnil se je, ter jo pomeril s hitrim pogledom od nog do glave, kakor bi hotel reči :

— Kdo je ta deklica, da je nisem še nikdar videl, pokrita z navadno avbo kakor druge Paimpolečanke, pa vendar tako gosposka ?

Potem pa je pobesil oči, kakor bi je ne hotel spravljati v zadrego, in zdelo se je, da se je zopet zatopil v petje. Od njegove glave so se videli samo še črni lasje, ki so bili zelo dolgi in zadaž na tilniku močno skodrani.

Poprej je izpraševala meni nič tebi nič imena vseh drugih mornarjev, a sedaj se ni upala tega storiti. Ta lep obraz, ki ga je komaj dobro videla, ta ponosen, nekoliko plašen pogled, te rjave, nalahno rumene trepalnice, ki so se hitro zapirale in odpirale nad njegovimi modrimi očmi, — vse to je napravilo nanjo vtis ter jo nekako oplašilo.

In to je bil »mladi Gaos«, o katerem je toliko čula pri Moanovih kot o dobrem prijatelju Silvestrovem; na večer istega praznika ga je srečala, ko je šla s svojim očetom. Izprehajala sta se s Silvestrom roko v roki; ustavili so se ter se pozdravili...

... Tega malega Silvestra se je bila navadila smatrati nekako za svojega brata. Kot oddaljena sorod-

nika sta se vedno tikala; — res, izprva je nekoliko pomišljala, bi li tikala tega odrastlega, sedemnajstletnega mladeniča, ki je že nosil črno brado; toda ko je videla, da so ostale njegove otroške, ljubeznive oči vedno jednake, se ga je kmalu navadila, kakor bi bila že od nekdanj brez prestanka občevala ž njim. Kadar je prišel v Paimpol, ga je pridržala do večerje; to ni imelo nikakih posledic, in Silvester je jedel vselej s slastjo, kajti doma se mu ni godilo bogve kako dobro...

... Pravzaprav ni bil Jan nič kaj uljuden, ko ga je videla prvič, — za vogalom ozke, temne ulice, zakrite z zelenim vejevjem. Privzdignil je samo hladno, skoro ponosno klobuk — to je bilo vse. Potem jo je pomeril hitro z istim bistrim pogledom ter obrnil oči v drugo stran, kakor da je nezadovoljen, da jo je srečal in kakor bi se mu nekam mudilo. Močen zahoden veter, ki se je bil dvignil med procesijo, je raztrosil po cesti zelene veje ter napodil na nebo črnih oblakov...

Marjetica se je spominjala v svojih sanjarijah čisto dobro vseh podrobnostij: tiste črne noči, ki je padla na večer onega praznika nad Paimpol; tistih belih, z rožami posejanih zastav, ki so vihrale v vetru ob visokih zidovih; gruč glasnih »Islandcev«, ki so bežali pred bližajočim se dežjem pod strehe — vsega tega se je jasno spominjala, pred vsem pa onega velikana, ki je stal pred njo s stran obrnjeno glavo in dolgočasnim obrazom, kakor da mu ni prav, da jo je srečal... Kako globoka izpremembra se je izvršila v njej od onega časa!...

In kaka razlika med glasnim šumom onega večera in globoko tišino, ki jo je obkrožala sedaj! Kako miren in prazen je bil nocoj tisti glasni Paimpol, ko je sedela v mehkeem majniškem polmraku ob oknu, sama, zapuščena, polna skrbi in ljubezni!...

V.

Drugič sta se videla na nekem ženitovanju. Mladi Gaos jej je bil odločen za par. Izprva si je domišljala, da ni s tem nič kaj zadovoljna: korakati po ulici s tem velikanom, ki je vzbujal s svojo korenjaško postavo pri vseh ljudeh pozornost in ki jej nazadnje ni vedel pravzaprav ničesar povedati med potjo!... In v resnici je čutila nekak strah pred tem ponosnim, nekoliko divjim pogledom.

Ob napovedani uri so bili vsi zbrani za spreved, samo Jana še ni bilo. Čas je potekal, a njega ni bilo od nobene strani, in že so govorili nejevoljni gostje, da odidejo brez njega. V tem trenutku se je zavedla, da se je oblekla in prišla pravzaprav samo zaradi njega; s katerimkoli drugim mladeničem bi bila zanjo zabava in ples pomankljiva, brez pravega veselja...

Končno je prišel, praznično oblečen, ter se hitel brez vsakoršne zadrege opravičevati pri nevestinih stariših: iz Anglije je prišlo poročilo, da se je prikazala nenadno velika množina »potujočih rib«^{*)} v smeri proti mestu Aurigny, kamor morajo priti proti večeru; seveda so morale odjadrati vse ladje, kar jih je bilo v Ploubazlanecu, v naglici proti oni smeri. Po

^{*)} V originalu »banc« („klop“), ribiški izraz za velike množice rib. — Op. prel.

vaseh velika vznemirjenost. Žene so iskale svoje može po pivnicah ter jih podile od polnih kozarcev ter pomagale same ter hitele razpenjati jadra, kratko, povsod največja zmešnjava...

Sredi med množico, ki ga je obkrožala, je pripovedoval vse to z lahko živahnostjo; imel je posebne, njemu lastne kretnje, obračal je oči, in vselej, kadar se je nasmejal, je pokazal vrsto belih zob. Da bi bolje izrazil naglost, s katero se je vse vršilo, je pomešal med svoje pripovedovanje od časa do časa oni zategli, mornarskemu jeziku lastni »hu«, ki izraža hitrost in spominja na žvižganje vetra. Jan si je moral hitro poiskati namestnika ter ga peljati h gospodarju ladje, na kateri se je zavezal služiti prihodnjo zimo. Od tod njegova zakasnelost; in ravnokar je pustil ves svoj delež na lovu, samo da ni zamudil svatbe.

Ribiči, ki so ga poslušali, so umeli te razloge, in nikomur ni padlo v glavo, da bi mu zameril, ker je prišel prepozno; — vedeli so pač, kako je vse v njihovem življenju odvisno od neznanih dogodkov na morju, podvrženo več ali manj izpremembam časov in skrivnostnim potovanjem morskih rib. Islandci so le obžalovali, da niso bili pravočasno obveščeni o tem dogodku ter se tako niso mogli udeležiti bogatega lova. —

Bilo je že dovolj pozno, in brez odloga so se razvrstili mladi pari. Zunaj so zagodli godci, in sprevod se je začel hitro pomikati.

Izprva jej ni govoril drugega, nego one brezpomembne ljubeznivosti, kakršne se pripovedujejo o takih ženitovanjskih prilikah deklicam, ki jih le malo

poznamo. Med vsemi pari, ki so bili na ženitovanju, sta bila onadva sama drug drugemu nevarna; sicer so bili zbrani tu samo bratranci in bratranke, zaročenci in zaročenke. Nekaj zaljubljenih parčkov je bilo seveda tudi vmes; v času, ko se vračajo Islandci domov, si dovoljujejo Paimpoležani marsikaj v ljubezni. Samo toliko poštene so, da se potem poročé.

Toda zvečer, ko se je začelo plesati, ju je privel pogovor zopet na oni ribji lov, in tedaj jo je nenavadno toplo pogledal ter rekel čisto nepričakovano:

— Ni je druge v Paimpolu, — in tudi na celem svetu, — zaradi katere bi bil prišel nocoj semkaj: samo vi, gospodična Marjetica; ne, gotovo ne bi hotel za nobeno drugo zamuditi svojega deleža na lovu...

V prvem trenutku je bila iznenadena, da se jej upa ta ribič kaj takega reči, njej, ki je prišla sem kot nekaka kraljica, — ali hitro je izginil ta čut, začutila je že v naslednjem hipu prijetno vzradoščenje ter mu odgovorila:

— Hvala vam, gospod Jan; tudi jaz bi ne hotela biti v družbi koga drugega.

To je bilo vse. Toda od tega trenutka do konca plesa sta govorila v drugačnem tonu, s tišjim in sladkejšim glasom...

Plesali so ob zvokih vijoline do večera, skoro vedno isti pari skupaj. Včasih je moral zaradi lepšega plesati s katero drugo; toda kadar sta se zopet združila, sta se nasmehnila oba, kakor stari prijatelji, kadar se zopet snidejo, ter nadaljevala svoje intimne pogovore, tam kjer sta bila prej ostala. Jan jej je govoril prostodušno o svojem ribiškem življenju, o

svojih naporih in o zaslužku, o skrbah, ki so jih imeli njegovi stariši pri vzgajanju štirinajstih malih Gaosov, njegovih mlajših bratcev in sestic. — Sedaj so se izkopali iz revščine, zlasti od onega časa, odkar je našel oče v Manchu polomljeno ladjo, ki jo je prodal in ki mu je donesla čistih 10.000 frankov, brez deleža, ki ga je zahtevala država. To mu je pripomoglo, da je zvišal svojo hišo za jedno nadstropje; bila je sedaj čedna hišica, ki je stala že skoraj izven ploubazlanskega okrožja, čisto ob morju, z lepim razgledom na kanal la Manche, v vasi Pors-Even.

— Težko je to ribiško življenje, je rekel mej drugim; odpotovati na daljni Island že meseca februarja, v to daljno deželo, kjer je tako mraz in tako temno, in morje tako nevarno...

... V tem trenutku, ko je legala majniška noč nad Paimpol, se je spominjala Marjetica po vrsti vsega pogovora na onem plesu, kakor da se je vršil šele včeraj. Če ni imel nikakih namenov pri tem, čemu jej je potem razlagal te podrobnosti o svojem življenju, katere je poslušala nekoliko kakor njegova zaročenka; saj ni bil vendar nič podoben onim navadnim fantom, ki imajo navado, trobiti celemu svetu svoje zadeve...

— ... In vendar je zaslužek dosti dober, je bil dejal, in jaz bi ne hotel nikdar menjati svojega stanu. Ko se vrnem koncem leta domu, potegnem 800, včasih tudi 1200 frankov, katere dam svoji materi.

— Katere daste svoji materi, gospod Jan?

— No, seveda, vselej in vse. To je pri nas Islandcih taka navada, gospodična; rekel je to, kakor bi bilo nekaj čisto navadnega, naravnega. In tako,

vidite, nimam skoro nikdar denarja, lahko mi verjamete. Ob nedeljah mi da mati, kolikor potrebujem, če grem kaj v Paimpol. In ob drugih prilikah je to prav tako. Glejte, letos mi je kupil oče to novo obleko, ki jo imam na sebi. Brez te bi gotovo ne bil prišel na svatbo; o ne, nikdar bi se ne upal biti vaš par v lanski, ponošeni obleki.

Zanjo, ki je bila vajena občudovati Parižane, ni bila ta Janova nova obleka bog ve kako elegantna; suknja je bila veliko prekratka, telovnik vrezan po starem kroju. Toda telo, čegar lepe oblike so se poznale pod suknom, je bilo tako popolno, da ga niso ti nedostatki obleke popolnoma nič kazili.

Vselej, kadar je kaj rekel, jej je pogledal s toplim nasmehom v oči, kakor da hoče videti, kaj misli ona o tem. In kako pošten, kako dober je bil njegov pogled, ko jej je pripovedoval vse to, kakor bi jej hotel pojasniti, da ni bogat!

Tudi ona se je smehljala, ko mu je tako neprestano gledala v obraz; odgovarjala je malo, tem bolj pazno je poslušala ter požirala željno njegove besede; čutila je, kako se mu bliža bolj in bolj. Kaka čudna zmes je bila njegova duša! Pol surova, pol otroška. Njegov resen glas je bil proti drugim trd in odločen, kadar je pa govoril ž njo, je dobil nekaj svežega, ljubkega; za njo samo je umel podeliti glasu neko čudovito mehkoto, kakor bi pele oddaljene strune.

In kako čudno in nenavadno je bilo to, da so delali s tem velikanom, ki se je vedel tu tako ponosno ter vzbujal skoro strah s svojo postavo, doma kakor s kakim otrokom, in še bolj čudno, da se je njemu

zdelo to čisto naravno! Obhodil je svet, prestal sto in sto nevarnostij, toda svojim starišem je ohranil otroško udanost in pokorščino.

Primerjala ga je z drugimi, s tremi ali štirimi pariškimi »škrici«, — komiji, pisarji ali kaj so že bili — ki so lazili za njo zaradi njenega premoženja. Toda Jan se jej je zdel stokrat boljši nego vsi drugi, poleg tega je bil tudi izmed vseh najlepši.

Da bi se mu približala kolikor mogoče, mu je pripovedovala, da tudi pri njih ni bilo vedno tako kot sedaj; njen oče da je bil svoje dni islandski ribič in da še vedno visoko čisla Islandce; ona sama da se spominja, kako je tekala v svoji mladosti bosonoga ob obrežju — po smrti svoje dobre matere...

... Ah, ona noč, ona lepa noč, odločilna za celo njeno življenje, — kako daleč je bila že! To je bilo v decembru, in sedaj je majnik. Vsi tisti lepi plesalci so ribarili sedaj tam daleč, razstreseni po islandskem morju, — v isti neizmerni samoti, ob luči bledega solnca. Na rodno zemljo bretonsko pa je tiho, počasi padala tema...

Marjetica je ostala pri oknu. Paimpolski trg, zaprt na vse strani od starinskih poslopij, je dobival z rastočo temo vedno žalostnejše lice; od nikjer ni bilo čuti več glasu. Nad hišami je že slabotno bleščalo nočno nebo; zdelo se je, da se kroži, dviga, kakor bi se hotelo ločiti od vsega, kar je zemeljsko, in ki se je videlo sedaj, v poznem mraku, samo še kakor črni obrisi starih streh. Od časa do časa se je zaprlo okno, so se zaprla vrata; star pomorščak je pričel iz gostilne ter se opotekal po temnih ulicah; nekaj zaka-

snelih deklic se je še izprehajalo po trgu, s šopki majničkih cvetlic v rokah. Jedna, ki je poznala Marjetico, jo je pozdravila ter jej dvignila visoko šopek cvetoče trnolice, da jej je zavel prijeten vonj nasproti, v prozorni temi so se še slabo razločevali na lahko zvezani beli cvetovi. Iz vrtov je vstajal še drug opojen vonj, prihajajoč od kozje brade, ki je cvetela ob granitnih zidovih. Od morja sem pa je slabotno dišal goemon. Zadnji netopirji so prhutali po zraku, tiho, kakor v sanjah.

Mnogo večerov je presedela Marjetica ob tem oknu, gledala na tihe ulice in mislila na Islandce in na oni ples...

... Ko je šlo ženitovanje proti koncu, je postajalo vroče, živahno, in marsikateremu plesalcu je šumelo po glavi. Spominjala se je, kako je plesal z drugimi, z dekleti in mladimi ženami, ki so se pulile zanj; spominjala se je, kako malomarno je odgovarjal na njihove laskave besede... Kako drugačen je bil z vsemi drugimi!...

Bil je izboren plesalec, vzrašččen kakor hrast sredi gozda; plesal je z nekako malomarno lahkoto, glavo nekoliko vpognjeno nazaj. Rjavi skodrani lasje so mu padali po čelu ter se med plesom na lahko gibali; Marjetica, ki je bila precej velika, je čutila, kako so jo božali po beli avbi, kadar se je sklonil nad njo ter jo tesneje oprijel med hitrim valčkom.

Od časa do časa je pomenljivo pomežikal proti svoji mlajši sestri Mariji in Silvestru, tema zaročencema, ki sta plesala vedno skupaj. Smehljal se je dobrodušno, ko ju je videl oba tako mlada, tako plaha,

kako sta se vedla spoštljivo drug proti drugemu ter se delala hladna, dočim sta si tiho, na skrivnem šepetala sladke besede. Seveda, morala sta se vesti tako, dostojno; toda on, izveden pomorščak, se je vendar zabaval, ko ju je opazoval, tako naivna! Večkrat sta se torej nasmejala z Marjetico, kakor bi si hotela reči: »Kako sta ljubka in smešna naša bratca!...«

Ko se je bližala noč koncu, so se mnogo objemali: poljubljali so se tu glasno in pred vsemi ljudmi bratranci, zaročenci, zaljubljeni, toda na obrazih je ostal vsem izraz prostodušnosti in poštenosti. Jan seveda ni objel Marjetice, kajti kaj takega si ni smel dovoliti s hčerko gospoda Mevela; toda proti koncu, ko so se plesali zadnji valčki, jo je nekoliko tesneje privil k sebi, in ona, polna zaupanja, se ni branila, temveč naslonila se je nanj, udana mu iz vse duše. V tej sladki, globoki zmedenosti, ki jo je tako silila proti njemu, so se gotovo oglašali čuti njenih dvajsetih let, ali vzbudilo se je nekaj tudi globoko tam v njenem srcu.

— Ali ste jo videli, nesramnico, kako ga gleda? je opomnilo nekaj mladih punc s sramežljivo pobešenimi očmi, zakritimi pod svetlimi ali črnimi trepalnicami; v resnici pa je imela vsaka izmed njih med plesalci vsaj jednega ljubčka, pa tudi po dva. Res, Marjetica se ni mogla nagledati Jana, toda opravičevalo jo je to, da je bil on prvi in jedini med mladimi fanti, na katerega je v celem svojem življenju obrnila pozornost.

Ko so se že na jutro vsi razšli v največjem neredu v mrzel polmrak, sta se poslovila na poseben

način, kakor dva, ki se imata prihodnji dan zopet videti. In ko se je potem vračala z očetom domov čez trg, se ni čutila čisto nič utrujene, bila je lahka in vesela, ljubila je to ledeno meglo tam zunaj in to blede jutranjo zarjo, in zdelo se jej je vse lepo in sladko.

... Majniška noč je bila že zdavnaj legla na mesto; vsa okna so se bila polagoma z lahkim škripanjem zaprla. Marjetica je bila še vedno tu, pri odprtem oknu. Pozni potniki, ki so še poredkoma prihajali mimo ter videli v temi bele oblike njene avbe, so si pač mislili: Glejte dekleta, ki gotovo sanja o svojem fantu! In res, sanjala je o njem, in na jok jej je šlo. Njeni majhni, beli zobje so grizli ustnice ter se neusmiljeno zasajali v tisto gubico, ki je bila začrtana pod obrisi njenih svežih ust. Njene oči so strmele nepremično tja v temo, a od vseh stvari tam doli ni razločila ničesar...

... Toda, zakaj ni prišel po onem večeru nikdar več? Kaj se je izpremenilo v njem? Če sta se slučajno srečala, se je zdelo, da se jej hoče izogniti, in oči, svoje lepe, živahne oči, je obračal v stran.

Često je govorila o tem s Silvestrom, ki ga tudi ni mogel umeti.

— In vendar se moraš omožiti ž njim, Marjetica, jej je govoril Silvester, ko bi hotel tvoj oče dovoliti, zakaj v celi deželi ne dobiš njemu jednakega. Najprej ti moram povedati, da je zelo pameten, čeprav ni videti; redko, redko kedaj se opije. Trmast je pač nekoliko, včasih, toda v srcu je zelo ljubezniv. Ne, ne moreš si misliti, kako je dober. In kak pomorščak! Vsako poletje se prepirajo kapitani zanj, kateri ga dobi...

Da ne bi dobila dovoljenja od svojega očeta, to jo je malo skrbelo, kajti nikdar jej ni nasprotoval v njenih željah. Da ni bil bogat, na tem jej ni bilo ležeče. In nazadnje, nekoliko denarja bi zadostovalo, da bi mogel obiskovati šest mesecev kurz za obrežne vožnje ter kot izboren pomorščak postal v kratkem kapitan, kateremu bi vsi ladjarji radi zaupali svoje blago.

Tudi to, da je bil nekak orjak, je ni dosti brigalo. Pri ženski se lahko smatra za napako, če je premočna, toda moškemu ne škodi to čisto nič na lepoti.

Poizvedovala je tudi na skrivnem, ne da bi bil kdo kaj zapazil o tem, pri dekletih z dežele, ki so vedele za vse ljubezenske spletkes; o njem niso vedele, da bi se bil kje navezal; hodil je na desno in na levo, v Lezardieux in v Paimpol, okrog lepih deklet, ki so ga rade videle, ne da bi kazal do te ali one kako posebno nagnenje.

Neko nedeljo zvečer ga je videla, ko je šel zelo pozno pod njenim oknom ter se tesno oprijemal neke Ivanke Caroff, ki je bila gotovo čedno dekle, toda zelo na slabem glasu. Takrat jo je to zelo užalostilo.

Zatrjevali so jej tudi, da je zelo nagle jeze; nekega večera, ko je bil vinski, da je vrgel v znani paimpolski kavarni, kjer so se zbirali Islandci, težko mramornato mizo v vrata, ker mu jih niso hoteli odpreti...

Vse to mu je rada odpustila: saj se ve, kaki so pomorščaki včasih, kadar jih prime... Toda, če je imel dobro srce, čemu jo je prišel iskat, njo, ki ni nikdar

mislila o tem, in zakaj jo je potem zapustil? Čemu jo je gledal vso noč s tistim lepim smehljajem, ki je bil videti tako prostodušen, čemu jej je govoril s tistim ljubeznivim glasom, zaupno kakor svoji zaročenki? Sedaj ni mogla pozabiti, ni mogla misliti na nobenega drugega. Ko je bila še otrok, so jej rekali, kadar so jo hoteli karati, da je pridna punčka, trmasta in samovoljna kakor nobena druga; in to jej je ostalo. Bila je sedaj pač že lepa mladenka, nekoliko resna in ponosna, katere pa ni nihče izpremenil in ki je ostala v bistvu vedno jednaka.

Po onem plesu jej je potekala zima v pričakovanju, da ga zopet vidi; a prišel ni niti, da bi se poslovil, predno je odšel na Island. Sedaj, ko njega ni bilo več tu, ni bilo zanjo na svetu ničesar več — do jeseni ko se zopet vrne. Za takrat je imela narejene natančne načrte, da pride ž njim na jasno...

S stolpa mestne hiše je udarila ura najst, — zazvenelo je najst udarcev s tistim jasnim glasom, ki ga imajo zvonovi v tihih pomladnih nočeh.

Jednajst, to je v Paimpolu že zelo pozno; Marjetica je zaprla slednjič okno ter prižgala svetilko, da bi legla spat...

Ta Jan! Morda je bila to samo prirojena plahost? Ali pa, ker je bil tudi zelo ponosen, se je morda bal, da bi ga ne zavrnila, češ, da je zanj prebogata?... Hotela ga je že sama vprašati, čisto jednostavno; toda Silvester jej je dopovedal, da to ne gre, da se to ne spodobi mlademu dekletu. Saj so v Paimpolu že kritikovali njeno vedenje in njeno obleko...

... Odložila je obleko s tisto raztreseno počasnostjo sanjajočih deklic: najprej mušlinasto avbo, nato

elegantno, po mestnem kroju narejeno krilo, katero je vrgla malomarno na stol.

Potem je prišel na vrsto dolgi gosposki modere ki je dajal vsled svojega pariškega kroja ljudem toliko govoriti. Ko je bilo tako njeno telo prosto, je bilo videti lepše in popolnejše; poprej je bilo stisnjeno in čez pas preozko, sedaj pa je zadobilo svoje naravne oblike, ki so bile lepe in dovršene kakor na mramornem kipu; kakor se je pregibala, so se izpreminjale črte njenih oblik, in bile so lepe v vseh legah.

Majhna svetilka, ki je sama brlela v tej pozni uri, je nekako skrivnostno osvetljevala njene rame in prsi, te krasne prsi, katerih še ni videlo nobeno oko in ki najbrž zastonj ovne, ne da bi jih kdo občudoval, ker jih ta Jan noče zase.

Marjetica je vedela, da je njen obraz lep, toda o lepoti svojega telesa ni nič slutila. Sicer je pa ta lepota v tem kotu Bretanije, pri hčerah islandskih ribičev, skoro nekaj navadnega; niti opazijo je ne več, in celo lahkomišelnejše med njimi bi se sramovale, kazati jo ali se ž njo ponašati. Ne, samo rafinirane ženske po mestih smatrajo te stvari za tako važne, da jih dajejo upodabljati ali slikati...

Začela si je odvijati svoje lepe lase, ki so bili zvezani nad ušesi, in dve kiti sta padli po hrbtu kakor dve težki kači. Zvila jih je zopet na temenu — tako je bilo pripravnejše za po noči — in sedaj je bila s svojim ozkim profilom podobna rimski devici.

Roki sta jej ostali sklenjeni nad glavo; še vedno si je grizla ustnice, in med drobnimi prsti je mečkala konce svojih svetlih kit, — kakor otrok, ki razdira

igračo in misli na druge stvari; potem jih je zopet spustila, da so padle po ramah, ter jih začela hitro, nestrpno razpletati, in kmalu je bila vsa zavita vanje, tja do ledij, podobna druidinji sredi gaja.

In potem je vendar prišel spanec, vkljub vsej ljubezni in jokavosti; vrgla se je na posteljo ter si zakrila obraz v svilen morje svojih las, ki so bili sedaj razprostrti kakor tančica...

V svoji koči v Ploubazlanecu je bila ravnokar zaspala tudi babica Moan, starica, že na večeru življenja; spala je ono ledeno spanje starčkov ter mislila na svojega vnuka in na smrt.

Ob istem času pa sta prepevala na krovu »Marije« na daljnem Severnem morju, ki je bilo ta večer zelo nemirno, — Jan in Silvester, po katerih sta koprnili dve sreci, prepevala sta pesemce in veselo ribarila pri bledem dnevu, ki ni imel konca...

VI.

.

Nekako mesec pozneje. — V juniju.

Krog Islanda tisto čudovito vreme, ki ga imenujejo mornarji »bledo tišino«; nič se ne gane v zraku, kakor da so vsi vetrovi utrujeni, mrtvi.

Nebo se je zagnilo v velik belkast plašč, ki je bil niže proti obzorju temnejši ter prehajal v svinčeno-sivo barvo z motnimi cinastimi nijansami. In spodaj v lenih vodah je sijal bled odsev, ki je bil mučen za oči ter vzbujal nekaj kakor mráz.

Komaj da se je morje nalahko gibalo, v neznatnih, izpreminjajočih se krogih, kakor bi kdo dihal na

zrcalo. Zdelo se je, da je pokrita vsa ta svetla ravan z nedoločnimi risarijami, ki so se spajale druga z drugo, se razdirale, izpreminjale in naglo izginjale.

Je li bil to večer večer ali večno jutro, ni bilo mogoče določiti. Na nebu je sijalo večno solnce, ki ni več naznanjalo časa in ur; stalo je tu kakor kralj nad slabim sijajem vseh teh mrtvih stvari, velika krogla, skoro brez obrisov, povečana s svojim motnim »obročem« v neskončnost.

Jan in Silvester sta ribarila drug ob drugem ter prepevala: »Jean François de Nantes«, — pesem, ki se ni nikdar nehala. Zabavala sta se sama nad monotonostjo svojega petja, namežikavala sta si ter se smejala svoji otročjosti. Toda začenjala sta vendar vedno na novo ter skušala položiti v pesem vselej kak drug naglas. Njuna lica so bila rožnata v tem svežem, s soljo prepojenem vzduhu; ta zrak, ki sta ga dihala tu, je bil oživljajoč in deviški; zato sta ga srkala v polnih, krepkih požirkih, saj je zrak izvir vse moči in vsega življenja.

In vendar, vse krog njiju je imelo lice nekega neživljenja, podobno je bilo svetlu, ki je že nehal ali ki še ni bil ustvarjen. Lūč ni imela nikake svetlobe in toplote, vse je bilo nepremično, kakor za vedno zamrzlo pod hladnim pogledom tega velikega, skrivnostnega očesa, ki se imenuje solnce.

»Marija« je risala v krogu velike sence, dolge kakor na večer, ko zahaja solnce. Sredi te gladke površine, v kateri je odsevalo blede nebo, so bile videti te sence zelene. In na tem obsenčenem prostoru, ki je bil brez vsega sijaja, je bilo videti skozi prozorno po-

vršje, kaj se godi pod vodo : brez števila rib, mirijade in mirijade, vse jednake, plavajoče tiho v isti smeri, kakor bi imele vse jeden smoter na svojem večnem potovanju. Bile so polenovke, ki so izvrševale tu svoje skupne »vaje«. Razpostavljene so bile po dolgem v isto smer v čisto vsoporednih vrstah, kakor sive risbe. Njihova trupla so se neprestano hitro in nalahko stresala, in zdelo se je, da so vsa ta tiha bitja nekako tekoča. Včasih so nenadno zasukale repove ter se obrnile vse hkratu na hrbet in pokazale svetle srebrne trebuhe. To gibanje se je razprostrlo v lahnem valovanju po bliskoma na vse vrste, in videti je bilo, kakor da so se zalesketali med vodami tisoči svetlih jeklenih rezil.

Solnce, že itak zelo nizko, se je še bolj nagnilo. Torej je bil to vendar v resnici večer. Čim bolj se je solnce nagibalo proti onim pasovom svinčene barve, ki so mejili na morje, tem bolj je postajalo rumeno, in njegov krog je dobival jasnejše, resničnejše oblike. Toda gledalo se ga je lahko z očmi, kakor luno.

Ali svetilo je vendar ; samo tako čudovito blizu je bilo videti ; zdelo se je, da bi bilo treba jadрати samo do konca obzorja, pa bi lahko dosegel to žalostno kroglo, ki je visela v zraku samo nekaj metrov nad vodami.

Lov je šel dovolj uspešno izpod rok ; spodaj v mirni vodi se je lahko razločilo, kako so prihajali lupachi ter poželjivo hlastali po trnkah ; in potem, ko so začuli, da jih je zbodlo, so se hoteli otresti, in s tem se je zasadilo železo le še globlje v njihovo meso. In od minute do minute so potezali ribiči z obema ro-

kama vrvice iz vode ter metali ribe svojim tovarišem, ki so jih praznili in rezali.

Ladjice paimpolskih ribarjev so se bile razkropile po tej tihi morski planjavi ter oživiljale to puščavo. Tupatam so se zasvetila v daljavi majhna jadra, razvita samo zaradi lepšega, ker niti sapica ni dahnila v zraku; bila so bela kot sneg, in njihove oblike so se jasno razločevale od sivkastega obzorja.

Danes je bil videti poklic islandskih ribičev tako miren, tako lahek; — opravilo za deklice...

.
Jean François de Nantes;

Jean François.

Jean François!

Prepevala sta, ta dva velika otroka.

Jan se je presneto malo brigal za to, da je bil tako lep in tako plemenite postave. Sicer je pa bil otrok samo nasproti Silvestru, samo ž njim je igral in pel; drugim nasproti se je kazal nedostopnega, ponosnega in mračnega; toda če so ga potrebovali, je bil vselej ljubezniv, vedno dober in uslužen, dokler ga niso razdražili.

Ponavljala sta neutrudno svojo pesem; druga dva, oddaljena od nju samo za nekaj korakov, sta prepevala zopet nekaj drugega, zaspano popevko, v kateri je ležalo nekaj zdravega, pomešanega z nejasno otožnostjo.

Niso se dolgočasili, in ure so potekale.

Spodaj v kabini so imeli vedno ogenj. Vratice železne peči so bila pa zaprta, da je bilo bolj temno, in so oni, na katere je ravno prišla vrsta, laglje spali.

Za spanje jim je bilo treba zelo malo zraka, in slabotni ljudje, vzgojeni v mestih, bi gotovo s tem ne izhajali. Toda če so se prsi širile cel dan v tem brezkončnem ozračju, potem človek zaspi kot bi ga ubil; dobra je tedaj tudi vsaka luknja, v kateri prebivajo živali, samo da se uležeš.

Legali so kadarkoli, ne glede na čas, zakaj ure niso imele v tej večni svetlobi nikakega pomena več. In njihovo spanje je bilo vedno dobro, brez vznemirjanj in brez sanj, in odpočili so se resnično od vsega napora.

Kadar so jim slučajno ušle misli na ženske, takrat je bilo nemirno njihovo spanje: sanjali so pač, da bo v šestih tednih lov končan, da bodo imeli zopet vse polno ljubic, novih in starih — in njihove oči so se na široko odpirale.

Toda to je prišlo le redko kedaj; in še takrat so se večinoma spominjali le svojih soprog, zaročenk, sestra, sorodnic... Vajeni so bili vzdržnosti, in pri takih ljudeh zaspé tudi čuti — v teku tako dolgih perijod...

.....
Jean François de Nantes;
Jean François.
Jean François!

... Njune oči so bile uprte sedaj tja proti daljnemu obzorju, kjer sta zapazila nekaj komaj vidnega. Ozek dim se je dvigal nad vodami, kakor mikroskopičen repek. Njegova barva je bila drugače siva, malce temnejša kakor nebo. S svojimi očmi, ki so bile vajene meriti globine, sta takoj uganila:

— Parnik!

— Zdi se mi, je izpregovoril kapitan, ko je natančnejše pogledal, da je to državni parnik, — križarica, ki prihaja po svojih uradnih potih...

Ta neznaten dim je prinašal ribičem novice iz Francije, med drugimi tudi neko pismo od babice, katero je pisala roka lepe mladenke.

Počasi se je bližal; kmalu se je pokazalo njegovo črno truplo, — da, to je bil državni parnik, ki je prišel obiskat te zahodne fjorde.

Sedaj se je dvignila lahka, sveža sapa, in čez površino mrtvih vodâ so šinili drobni valčki; na svetlem morskem zrcalu so se pokazale modrozelené risbe, ki so se zdaj podaljšale v brezkončne črte, zdaj razširile kakor pahljače ali pa se cepile kakor zvezdnate koralé. Vse to se je izpreminjalo zelo hitro. In zraven je bilo čuti šumenje, ki je naznanjalo vznburjenje iz te brezkončne otopenlosti. In nebo, jasno nebo se je pokazalo izza svojega zagrinjala; sopare, ki so bile potisnjene sedaj proti obzorju, so se začele tam zbirati v majhne sive oblačke, podobne slabotnemu zidovju kroginkrog morja. Te dve zrcali, med katerimi so bili ribiči, — nebeško in morsko, — sta dobili svojo globoko prozornost, kakor da bi bil kdo pomel vso umazanost, ki se je bila nabrala na njih. Vreme se je izpremenilo, toda prehitro. To ni pomenilo nič dobrega.

Od vseh strani morja so prihajale ribiške ladje: vsi iz Francije, kar jih je ribarilo v teh pokrajinah, Bretonci, Normanci, Bulonci, Dünkirchenčani. Kakor se zbirajo ptiči na klic, tako so hitele ladjice za par-

nikom, povsod so se pokazale njihove majhne, sivkaste peruti ter obljudile to mrtvo, blede puščavo.

Nič več niso plavale počasi; razpele so v svežem vetru jadra ter se brzo približevale.

Tudi Island se je pokazal tam daleč, kakor da bi se hotel tudi on približati z ladjami; vedno razločnejše je kazal svoje visoke gore, pokrite z golimi skalami, ki se niso nikdar pokazale drugače nego od strani, od spodaj, in še to z nekakim obžalovanjem. Zdelo se je celo, da je tam zdaj za temi gorami še drug Island podobne barve, čegar oblike so postajale polagoma razločnejše; — toda to je bila le varljiva prikazen, in tiste gigantske gore so bile samo megle, ki so se zgostile na obzorju. In solnce se je vleklo nizko nad vodami, ni se moglo dvigniti, videti ga je bilo skozi oni dozdevni otok, kakor bi se bilo ustavilo za njim. Bila je nerazumljiva prikazen. Sedaj ni imelo nič več obroča, in njegova okrogla plošča je dobila ostre konture. Podobno je bilo izgubljenemu, umirajočemu planetu, ki se je neodločno ustavil sredi tega kaosa...

Parnik se je bil sedaj vstavil, in plejada Islandcev ga je obsula. Od vseh ladjic so prihajali k njemu čolni, majhni kakor orehove lupine, napolnjeni z bradatimi, čudno oblečenimi možmi.

Vsi so imeli kaj na srcu, kakor otroci; nekateri so prosili zdravil za vsakdanje, neznatne rane, drugi obleke, tretji živeža, drugi so zopet prišli iskat pisem.

Nekaj je bilo tudi takih, ki so jih njihovi kapitani dali vkleniti v železa zaradi neposlušnosti; zdelo se jim je to nekaj čisto naravnega, ker so služili prej

pri državni mornarici. In če je stari mojster, ki jih je bil vklenil, zarenčal nad njimi, naj ležejo postrani, da se bo moglo mimo njih, so storili to pohlevno in ubogljivo, z nasmehom na ustnah.

Danes je bilo mnogo pisem za Islandce. Mej drugimi sta bili dve za »Marijo, kapitan Guerneur«, jedno za gospoda Jana Gaos, drugo za gospoda Silvestra Moan. Zadnje je bilo prišlo čez Dansko v Reickavick, in od tu s parnikom dalje.

»Vagmešter« je nekolikokrat segnil v svojo platneno vrečo, ko jim je delil pisma. Včasih se je moral pošteno truditi, da je prebral naslove, ki niso bili vselej pisani od vešče roke.

Poveljnik je postajal nestrpen :

— Hitro, hitro, požurite se, barometer pada !

Nič mu ni bilo po volji, da se je nabralo toliko čolničev in ribičev krog parnika, kajti poznal je te kraje, da niso posebno varni.

Jan in Silvester sta imela navado, da sta brala skupaj svoja pisma.

Danes sta jih čitala pri luči ponočnega solnea, ki je sijalo tam na obzorju, podobno še vedno ugasli zvezdi.

Sedla sta v samotni kotic, oklenila se drug drugega preko ram ter čitala počasi, da bi se jima vtisnila vsaka beseda, vsaka črka v spomin.

V Janovem pismu je zvedel Silvester nekaj novic o Mariji Gaos, svoji mali zaročenki ; v Silvestrovem je čital Jan smešne dogodbe, s katerimi je znala babica Ivona tako izborna zabavati, in potem na koncu še nekaj, kar je bilo namenjeno njemu : — »Pa pozdravi mi tudi mladega Gaosa !«

Ko sta skončala, je Silvester obotavlja se pokazal svoje pismo velikemu prijatelju, hoté se prepričati, mu je li kaj draga roka, ki ga je pisala:

— Kaj ne, Jan, kako lepa pisava!

Toda Jan, ki je dobro vedel, čegava je bila ta pisava, je obrnil glavo v stran ter zmignil z rameni, kakor bi hotel reči, da se mu nazadnje že preneumno zdi, da ga vedno spominja na to Marjetico.

Tedaj je Silvester skrbno zvil ubogi, zaničevani list, ga spravil nazaj v ovitek ter ga skril na prsi za svojo srajco.

— Gotovo, nikdar se ne vzameta... si je mislil, ves žalosten. — Toda kaj ima neki proti njej?...

... Zvonec na parniku je udaril polnoč. In onadva sta še vedno sedela tu in mislila na dom, na odsotne, na tisoč stvari, kakor v sanjah...

V tem hipu je večno solnce pomočilo svoj zlati rob v vodah ter se začelo zopet počasi dvigati.

In to je bilo jutro...

Drugi del.

I.

... Izpremenilo je bilo obliko in barvo, to solnce islandsko, in začelo je ta novi dan s slabim jutrom. Sedaj je bilo prosto, brez tančic, in pošiljalo je velike žarke, ki so se vspenjali po nebu kakor puščice, označevaje bližnjo nevihto.

Nekaj dni sem je bilo zelo lepo; sedaj se je imelo to nehati. Veter se je igral nad strehami teh ladij, kakor da čuti potrebo, razpršiti jih ter oprostiti morje njihove navzočnosti; in začele so se razkrapljati in se umikati, kakor vojska na begu, — samo pred to grožnjo, ki je bila zapisana v zraku, glede katere se niso mogli več varati.

Vedno močnejše je pihalo, stresalo ljudi in ladje.

Valovi, sedaj še majhni, so se začeli poditi v vrstah, drug za drugim, ter se zbirati v gruče; s početka so se bili pokrili z belo peno, ki je bila videti na vrhu kakor sešita; pozneje je začelo pokati, pokazal se je dim; zdelo se je, da to vre, gori; — in šumenje je rastlo od minute do minute.

Na lov ni mislil nihče več; treba je bilo poskrbeti za ladjo. Vrvi so bile že davno pritegnjene. Podvizali so se vsi, da pridejo čim preje od tod. Nekateri so hoteli pravočasno uiti ter si poiskati zavetja v fjordih; drugim se je zdelo bolje, jadрати ob južnem koncu Islanda, iti na širno, prosto morje ter se izročiti vetrovom. Oboji so se še nekoliko videli drug drugega;

tupatam so se še dvignila med valovi ležeča jadra, majhna, vsa premočena, utrujena, — toda držala so se še vedno po koncu, kakor tiste otročje igrače iz bezgovega osredka, ki se vedno na novo dvignejo, če jih položiš na tla in pihneš vanje.

Oblaki, ki so se bili zgostili na zahodnem obzorju v debelo gručo, kakor otok, so se začeli sedaj razprostirati višje, in posamezni kosovi so se podili po nebu. Zdelo se je, da je ona gruča neizčrpna: veter jo je raztezal na dolgo in široko, in vedno na novo so se dvigali iz nje črni zastori ter zagrinjali jasno, rumeno nebo, ki je postalo sedaj hladno, črno.

In vedno močnejši, ta silni piš, ki je pretresal vse stvari.

Parnik je bil odplul proti Islandu; ribiči so ostali sami na nemirnem morju, ki je postajalo grozeče ter dobivalo strahovito barvo. Hiteli so, da se pripravijo na vihar. Razdalja med posameznimi ladjicami je rastla; skoro se ne bodo več videle druga druge.

Valovi, zviti kakor polži, so se podili, združevali, prekucovali drug čez drugega, vedno hitreje, vedno višje, in praznine med njimi so postajale vedno globočje.

V nekoliko urah je bilo vse zmedeno, vse izpremenjeno. Sinoči vse tako tiho, mirno, sedaj pa bi skoro oglušel od šumenja. Skoro zapazilo se ni, kdaj se je morje tako razburkalo.

In čemu ta slepa, brezkoristna izpremembra, ki se je tako hitro izvršila?... Kaka skrivnost slepega uničevanja!...

Vedno novi oblaki so se podili od zahoda sem, se kopičili drug vrh drugega, v naglici, kakor bi se

jim mudilo, ter zagrinjali vse v črno temo. Ostalo je samo še malo rumenih razpok, skozi katere je pošiljalo solnce še zadnje snopiče bledih svojih žarkov. Voda, ki je bila sedaj zelenkasta, je dobivala vedno več belih prog, bila je videti pisana kakor zebra.

Opoldne je bila »Marija« že vsa pripravljena za nevihto; luknje so bile zaprte, jadra zvita; lahko in gibčno je skakala barčica čez valove; — zdelo se je, da se igra sredi nemirnega morja, kakor delfini, ki jim je nevihta v zabavo. Imela je samo še malo jaderce razpeto ter bežala pred nevihto, kakor se izražajo mornarji.

Nebo je postalo čisto temno, zaprt, dušeč obok, — tupatam preprežen s še bolj črnimi madeži brez pravih oblik. Podobno je bilo skoro nepremičnemu poslopju, in treba je bilo dobro pogledati, da si razločil tisto divje vrvenje tam gori: velike sive cunje so hitele čez nebo, in vedno nove so prihajale na njihovo mesto tam izza obzorja; videti je bilo kakor da izvirajo tam teme, razprostiraje se kot brezkončno zagrinjalo...

»Marija« je bežala pred nevihto, bežala je, vedno hitreje; — in tudi nevihta je bežala — kakor pred neko strašno skrivnostjo. Veter, morje, »Marija«, oblaki, vse je bežalo v divjem, blaznem begu v isti smeri. Veter je divjal najhitreje; morski valovi, težji in počasnejši, so hiteli za njim; in sredi te zmešnjave se je sukala »Marija.« Valovi so jo preganjali, vspenjali se po njej s svojimi belimi glavami — jo dosegli ter hiteli dalje — in ona se je vselej izvila njihovemu objemu, ker so izgubili nekaj sile v široki poti, ki jo je puščala »Marija« za seboj.

Čudno! Sredi te gonje je ohranila ladjica vso svojo gibčnost in lahkoto ter hitela brez težave in brez napora dalje. Kadar se je dvignila visoko na valove, se je zgodilo to brez sunkov, kakor da bi jo bil veter nalahko vzdignil; kadar se je spustila navzdol, je bilo čutiti samo neznatno trepetanje, kakor v »ruski gugalici« ali v sanjah, kadar se nam zdi, da padamo. Zdelo se je, da drči v nasprotni smeri z valovi, ki so drveli dalje ob njej. Kadar je treščila v globine med valovi, se ni nič poškodovala; vode so jo skoro zagrnile, pa je niso niti zmočile, kajti hitele so dalje z drugimi vred — hitele so ter se razpršile v nič, kakor dim...

Tu doli globoko med valovi je bilo še bolj temno, in vselej, kadar je odhitel jeden val dalje, je bilo videti zadaj drugega, še večjega, ki se je zdel zelen v prosojni svetlobi ter se približeval naglo, v divjih skokih, kakor bi hotel reči: »Čakaj, da te dosežem, in pogoltnem te...«

... Toda ne: samo dvignil jo je kvišku, kakor bi dvignil pero na svoje rame; in čutiti je bilo, kako je skoro nalahko zdrsnil pod ladjo dalje, peneč se in gromeč kakor divji slap.

In tako je šlo dalje, vzdržema, vedno silneje. Valovi so prihajali drug za drugim, vedno večji, v dolgih vrstah, kakor gorovje, čegar doline začenjajo vzbujati strah. In vedno bolj divja je postajala gonja, nebo vedno temnejše, šum vedno glasnejši.

To je bila že zelo nevarna nevihta, in treba je bilo čuvati. Toda, da je le spredaj toliko prostega

morja, kamor je moči bežati brez nevarnosti!... In potem, ravno »Marija« je ribarila letos najbolj daleč na vshodu izmed vseh islandskih ladjic; in tako jo je ta breg proti vzhodu samo približal domu ter jej pri-krajšal pot.

Jan in Silvester sta stala na krmilu, privezana krog pasu. Pela sta še vedno svojo pesem »Jean-Fran-çois de Nantes«; pijana od nagle vožnje sta pela in se smejala na ves glas, toda sama nista več čula svojih glasov sredi vsega tega trušča, samo prijetno se jima je zdelo, in pela sta proti vetru, da jima je sapa pohajala.

Guermeur je pomolil parkrat svojo kosmato glavo skozi luknjo, kakor hudič iz škatlje, ter vprašal:

— No, fanta, ali se vama kaj tresejo hlače?

O ne, prav nič se jima niso tresle, gotovo ne!

Strahu nista poznala, in vedela sta dobro, kaj imata storiti, poleg tega sta zaupala na svojo ladjo in na moč svojih rok, pa tudi v varstvo kamenite De-vice, ki je že štirideset let spremljala ladjo proti Islandu ter že tolikrat plesala ta divji ples, smehljuje se vedno z istim nasmehom izmed svojih ponarejenih cvetlic...

Jean François de Nantes;

Jean François.

Jean François!

Videlo se je le malo naokrog; v daljavi kakih sto metrov se je izgubljalo vse v črni, nedoločni temi in v belih, penečih se grebenih, ki so se vspenjali kvišku ter zapirali razgled. Človeku se je zdelo, kakor da se nahaja sredi zaprtega, vedno se izpreminjajo-

čega prostora; vse se je zdelo pogreznjeno v tisti vodeni dim, ki se je drvil kakor megla s čudovito hitrostjo tja čez morsko ravan.

Toda od časa do časa se je posvetilo med oblaki od severozahoda, odkoder je pihal veter: tedaj je padel na vode trepetajoč svit; dolg svetel trak se je razprostrl nad belimi, razburkanimi grebeni, in nebo se je zdelo tedaj še temnejše. To je bil žalosten pogled, ki se je odprl očem pri tej svetlobi; mornarjem se je moralo stisniti srce, kadar so se jim za trenutek pokazale temne daljave: videli so vsepovsod isti kaos, isti divji boj — tja do najskerajnejših neizmernih horizontov in še dalje v brezkončnost: groza ni imela mej, in bili so sami, zapuščeni med nebom in vodo!

Od vseh strani je donel divji vrišč, kakor skrivnostna predigra, oznanjajoča konec sveta. Čuti je bilo tisoč glasov: visoko v zraku je piskalo in vršelo, in ti glasovi so se zdeli skoro oddaljeni, ker so bili tako silni; to je bil veter, velika duša vsega tega nereda, skrivna moč, ki je vse vodila. Ti glasovi so vzbujali strah, ali hujši so bili še oni drugi, bližji in bolj materijelni, bolj grozeči, ki so prihajali iz globin, izmed nemirnih voda, ki so se dvigale in zopet padale, kakor da so na žarečem oglju...

In vse to je naraščalo vedno silnejše.

Morje jih je začelo zagrinjati, »požirati«, kakor so se izražali med seboj. Spočetka neznatno, potem pa so padali na ladjo celi kosovi vode, z vso silo, kakor bi hoteli vse razbiti. Vedno višje so se vspenjali valovi, dosegali blazno višino, a bili so raztrgani, bilo je videti, kako so visele od njih zelenkaste cunjke, ka-

tere je pršil veter na vse strani. Težke vodene mase so padale na mostič, in »Marija« je vstrepetavala pod njimi kakor v bolečinah. Sredi teh gostih belih pen, ki so se kadile nad vodo, ni bilo razložiti ničesar več; kadar je veter močnejše zatuli, jih je bilo videti, kako so drvele v gostejših kosmičih, — kakor v poletju, ko se dviga prah za kolesi. Tudi debel dež, ki se je vsul, je padal čisto poševno, skoro vodoravno, in vse to je piskalo in zbadalo v obraz kakor ostre igle.

Ostala sta na krmilu, privezana in trdno oprta, oblečena v posmoljene jopiče, ki so bili trdi in svetli kakor koža morskega soma: krog vratu in za pestmi sta jih trdno zadrgnila s smolastimi vrvicami, da ni mogla voda vhažati vanje. Voda je curljala od nju, in kadar je padla z veliko silo, sta upognila hrbte ter se uprla z nogami, da ju ni prevrnilo. Koža na njunih licih je gorela, in vsako minuto jima je pohajala sapa. Kadar se je vsula velika množina vode na nju, sta se spogledala — ter se nasmejala, ker se je nabralo toliko soli v njunih bradah.

Toda ta divji boj, ki je ostal vedno na istem višku, je postal sčasoma zelo utrudljiv. Človeška in živalska jeza se ukroti in hitro poleže; — toda noče se utolažiti srd mrtvih stvari, ki nima ni vzroka ni namena, skrivnostnosten kakor življenje in smrt.

Jean François de Nantes;

Jean François.

Jean François!

Od njunih usten, ki so postale blede, je še vedno prihajala pesem, toda brez zvoka, ponavljala sta jo mehanično od časa do časa. Ta divja hitrost in ta

brezmejni ropot sta ju upijanila, in naj sta bila le mlada, zobje so jima sklepetali mrazu in njun smeh se je začel nenaravno pačiti; njune oči so začele pešati ter zrle nepremično izpod pekočih trepalnic. Stala sta kakor dva mramornata stebra, privezana na krmilo, ter izvrševala, kar je bilo treba, ne da bi kaj mislila na to, samo ker so bile mišice tako navajene. Od las jima je teklo, usta so se jima krčevito stisnila. Postala sta čisto drugačna, skoro podivjana.

Nista se več videla, imela sta samo še zavest, da sta tu, drug ob drugem. V nevarnejših trenutkih, kadar je vstala tam zadaj nova, strašna vodena gora ter treščila z vso silo na ladjo, tedaj sta nehote dvignila jedno ali drugo roko ter se pokrižala. Mislila nista na nobeno stvar več, ne na Marjetico, ne kako drugo žensko, ne na ženitev. To je že predolgo trpelo, misli so jima pohajale; omotica, ki jima je prišla od šumenja, utrujenosti in mrazu, je potemnjevala vse v njunih glavah. Bila sta samo še dva otrpla mesena stebra, ki sta vladala krmilo, dve krepki živali, ki sta se držali tu instinktivno, da ne pogineta.

II.

... Bilo je v Bretaniji, v drugi polovici septembra, nekega že precej hladnega dne. Marjetica je korakala čisto sama čez ploubazlaneško planjavo v smeri proti Pors-Even-u.

Skoro mesec dnij je že preteklo, kar so se vrnile islandske ladje, razun dveh, ki sta izginili v onem viharju meseca junija. Toda »Marija« se je dobro

držala, in Jan in vse ostalo moštvo je bilo sedaj mirno doma.

Pri misli, da gre k Janu, se je čutila Marjeta zelo razburjeno.

Samo enkrat ga je videla, odkar se je vrnil z Islanda. To je bilo tedaj, ko so vsi skupaj spremili ubogega Silvesterčka, ki je odhajal v vojaško službo. Šli so ž njim do poštnega voza; on je malo pojokal, babica je zaplakala na glas, — in odpeljal se je v Brest, v svoj »kvartir«. Jan, ki je tudi prišel, da se posloví od svojega mladega prijatelja, se je obračal v stran, kadar ga je Marjetica pogledala, in ker je bilo krog voza tudi mnogo drugih ljudij, — novincev, ki so odhajali in njihovih starišev, ki so jih spremljali, — ni mogla govoriti ž njim.

Sedaj pa se je končno odločila za velik korak, in šla je, nekoliko v strahu, na njegov dom.

Njen oče je imel prej zveze z Janovim očetom, in pri ribičih, kakor tudi pri kmetih, nočejo te kupčije nikdar nehati. Tako mu je bil dolžen še kakih sto frankov od neke ladje, ki jo je pred kratkim prodal.

— Dajte, dajte, oče, mu je rekla, naj ponesem jaz ta denar tja; rada bi že videla Marico; pa tudi še nikdar nisem bila tako daleč, in ta dolga pot bi mi bila zelo prijetna.

Pravzaprav pa je čutila le neko tesno radovednost, da bi spoznala Janovo družino, v kateri bo morda nekoč domača, da bi spoznala hišo in vas.

V zadnjem razgovoru jej je Silvester, predno je odšel, razjasnil po svoje plaho vedenje svojega prijatelja:

— Vidiš, Marjetica, on je tak ; ne mara se z nobeno poročiti, kakor trdi ; on ljubi samo morje, in nekega dne nam je v šali celo rekel, da se je zaročil ž njim.

In tako mu je torej odpustila njegovo čudno vedenje, in kadar se je zmislila na njegov ljubezniv nasmeih od onega lepega večera, so jej vstajale v srcu nove nade.

Če ga dobi doma, mu ne poreče ničesar, gotovo ne ; ni se hotela pokazati tako predrzne. Toda, če jo bo videl tako, čisto blizu, bo morda govoril on...

III.

Hodila je že jedno uro, veselo vznemirjena, ter dihala vase sveži morski zrak.

Na razpotjih so stala tupatam visoka »znamenja«.

Od časa do časa je prišla v kako majhno ribiško vasico. Hišice so bili videti sive, kakor čeri, ker brije vse leto nad njimi morski veter. V jedni izmed teh vasic, kjer se je steza nagloma zožila med temnimi zidovi in visokimi slamnatimi strehami, ki so spominjale na keltske koče, se je morala smejati napisu nad vrati gostilnice : »Pri kitajskem jabolčniku«. In naslikani sta bili poleg tega dve opici, jedna v zeleni, druga v rdeči obleki, z dolgimi kitami, ki sta pili jabolčnik. Gotovo je bila to fantazija kakega starega mornarja, ki je prišel od tam doli... Marjetica je vse pogledala, karkoli se je dalo videti ; ljudje, ki preveč mislijo o namenu svoje poti, si natančneje ogledajo vse podrobnosti na svojem potovanju nego kdo drugi.

Vasica je bila sedaj že daleč za njo. Čim dalje se je pomikala med temi zadnjimi predgorji bretonske zemlje, tem redkejša so bila drevesa, tem žalostnejša je bila planjava krog nje.

Tla so bila valovita in skalnata, in iz vsakega griča se je videlo široko morje. Kmalu so drevesa popolnoma izginila; samo gola poljana, pokrita z zelenim bodičjem. Tupatam so se dvigali proti nebu visoki, široko razpeti križi, tako da je bila vsa ta ravan podobna neizmernemu pokopališču.

Na razpotju, kjer je stal jeden izmed onih velikanskih križev, je premišljevala obstala; dve poti sta se vili med živimi trnjevim mejami.

Po poti je prišla mlada deklica ter jej pomagala iz zadrege.

— Dober dan, gospodična Marjetica!

Bila je Janova sestra. Marjetica jo je poljubila ter jo vprašala, če so njeni stariši doma.

— Da, oče in mati sta doma; samo moj brat Jan, je pristavila nič hudega sluteč, je odšel v Loguivy; pa mislim, da se kmalu vrne.

Njega ni bilo! Vedno in povsod ga je oddaljevala nemila usoda od nje. Mislila je že, da bi odložila svoj obisk. Toda to dekletce, ki ga je srečala na poti, gotovo kaj pové doma... Kaj bi si potem mislili v Pors-Evenu? Odločila se je torej, da pojde dalje, a šla je kolikor mogoče počasi, da bi se morda Jan med tem vrnil domov.

Čim bolj se je bližala Pors-Evenu, tej pozabljeni, neznatni vasici, kjer je prebival Jan, tem divjejša in

žalostnejša je postajala okolica. Morski zrak, ki ljudi tako krepi, je vplival tudi na rastlinstvo, ki je bilo tu nizko, kratko, debelo, potlačeno k trdim tlom. Po stezi je rastel morski mah, ki se je čisto oprijemal zemlje in naznanjal, da se začenja tu drug svet. V zraku je dišalo po morski soli.

Marjetica je srečevala ljudi, pomorščake, katere je na tej goli planjavi že od daleč razločevala; njihove postave so bile videti vsled visoke daljne morske ravnine še večje. Vsem je bilo videti, kakor da gledajo pazno tja, v daljavo, kakor da čuvajo nad morjem. Srečujejo so jo pozdravljali. Pod njihovimi mornarskimi čepicami je videla zarjavele moške in odločne obraze.

Ure so se vlekale počasi, in Marjetica ni nič vedela, kako bi podaljšala svojo pot; ljudje so se čudili, da je stopala tako počasi.

Kaj je neki počel ta Jan v Loguivyu? Morda je dvoril dekletom...

— Ej, ko bi bila vedela, kako malo se je brigal Jan za dekleta! Od časa do časa, če je prav čutil potrebo, je bilo dovolj, da se je pokazal. Paimpolske punce so, kakor trdi stara islandska pesem, zelo vročevrne in se nič ne zoperstavljajo lepim fantom. Ne, Jan ni mislil v tem trenutku na ljubezen. Šel je v Loguivy po opravku k nekemu košarju, ki je edini v celem okraju znal plesti dobre koše za morske rake.

Prišla je do kapelice na griču, ki jo je bilo že od daleč videti. Bila je čisto siva, majhna in zelo stara; šop dreves, že sivih in brez listja, ki so rastla tu sredi suhe, peščene planjave, jo je obdajal kakor

lasje, počesani vsi na jedno stran, kot da jih je pogladila nevidna roka.

In to je bila ista roka, ki pogreza ribiške ladje, večna roka zahodnih vetrov, ki je nagnila to krivo vejvje v isto mer, kakor podi morske valove. In stara drevesa so obrnila svoje veje po vetru in upognila hrbet pod stoletno silo te roke.

Marjetica je bila že skoro na koncu svoje poti; kajti to je bila Pors-Evenska cerkvice. Ustavila se je torej tu, samo da bi potekel čas.

Nizek, na pol podrt zid, je obdajal pokopališče, kjer je stalo vse polno križev. In vse je imelo isto barvo: cerkvice, drevesa in grobovi; zdelo se je, da je vse ožgano in oglodano od morskih vetrov; isti sivkast mah, posejan z bledimi, žvepleno-rumenimi lisami, je pokrival kamenje, grčaste veje in granitne svetnike, ki so bili vdeleni v zidu.

Na jednom izmed lesenih križev je bilo zapisano z velikimi črkami ime: »Gaos. — Joël Gaos, osem-deset let.«

Ah, da! To je bil ded; vedela je to. Temu starému pomorščaku je prizaneslo morje, ker ni maralo zanj. Sicer je moralo počivati na tem pokopališču več Janovih sorodnikov, to je bilo naravno, in lahko bi bila pričakovala kaj takega; in vendar je napravilo to ime, ki ga je brala na grobu, nanjo mučen vtis.

Da bi potratila še nekaj trenutkov, je stopila v mali zastareli preddvor, pobeljen z belim apnom, da bi pomolila par očenašev. Obstala je preplašena, srce se jej je skrčilo.

»Gaos«! Zopet je ugledala to ime, vdolbeno v mrtvaško ploščo, kakoršne postavljajo v spomin onim, ki umrjejo na morju.

Na plošči je čitala sledeči napis:

V spomin
Ivanu-Alojziju Gaos,
staremu 24 let, mornarju na krovu »Margerete«,
ki je izginil na Islandu 3. avgusta 1877.

Naj počiva v miru!

Island, — vedno Island! — Povsod ob vhodu v kapelo je bilo pritrjeno vse polno lesenih plošč z imeni mrtvih mornarjev. To je bil kotiček za ponesrečence, in žal jej je bilo, da je prišla sem, polna neke temne slutnje. V Paimpolu je že videla v cerkvi podobne napise; toda tu, v tej vasici, je bilo to prazno grobišče islandskih ribičev manjše, bolj obrabljeno in bolj zapuščeno. Ob vsaki strani je bila postavljena kamenita klop za vdove, za matere: in ta nizek prostor, nepravilen kakor kaka votlina, je čuvala dobra Devica, že zelo stara, naslikana z rožnatimi barvami in velikimi, zlobnimi očmi; podobna je bila Cibeli, prvotni boginji zemlje.

Gaos! Že zopet!

V spomin
Francetu Gaos,
soprogu Ane-Marije le Goaster,
kapitanu na krovu »Paimpoležana«,
ki je poginil na Islandu med 1. in 3. aprilom 1877.
z vsem svojim moštvom, broječim triindvajset mož.
Naj počivajo v miru!

Spodaj sta bili naslikani navskriž dve mrtvaški nogi in črna lobanja z zelenimi očmi, naivna in zoprna slika, ki je dišala še po barbarstvu preteklih dob. Gaos! Povsod to ime!

Neki drugi Gaos se je imenoval Ives — »ki je bil odtrgan s krova svoje ladje ter izginil v valovih pri Norden-Fjordu, na Islandu, v starosti dvaindvajsetih let.« Plošča je bila že stara; morala je biti tu že dokaj let; gotovo so ga že davno pozabili tega...

Ko je brala, je začutila v srcu neizmerno nežnost za Jana, sladko in zajedno malo obupno. Nikdar, nikdar ne bo njen! Kako ga iztrgati morju, ki je že požrlo toliko drugih Gaosov, njegovih prednikov in bratov, ki so mu bili gotovo vsi zelo podobni.

Stopila je v cerkvico. Tu je bilo že temno, le malo svetlobe je prihajalo skozi nizka okna na debelih stenah. Srce jej je bilo polno solz, ki jih je komaj zadrževala. Pokleknila je in molila pred visokimi svetniki in svetnicami, ki so se z glavami skoro dotikali stropa, vsi ovenčani z velikimi ponarejenimi cvetlicami. Zunaj je začel tuliti veter ter ječati, kakor bi hotel ponesti tožbo teh mrtvih mladeničev tja v zemljo bretonsko.

Večer se je bližal; morala se je končno odločiti za ta obisk in opraviti, po kar je prišla.

Šla je zopet na pot, in ko je povprašala v vasi, je kmalu našla Gaosovo hišo, ki je bila naslonjena na visoko skalo; do vrat je vodilo nekaj granitnih stopnic. Ko je stopala skozi vrt, kjer so cvele krizanteme in veronike, je nalahko trepetala pri misli, da se je Jan morda vrnil.

Ko je vstopila, je povedala, da prinaša denar za prodano ladjo. Ponudili so jej zelo uljudno stol, da počaka očeta, ki jej potrdi pobotnico. Njene oči so iskale med vsemi temi ljudmi Jana, a ga niso mogle ugledati.

V hiši so vsi marljivo delali. Pri veliki beli mizi so urezavale ženske iz volnenega blaga ribiške obleke za prihodnje poletje, za na Island.

— Vidite, gospodična Marjetica, za vsakega moža treba po dve obleki, da se lahko preoblačijo.

Razlagali so jej, kako jih potem barvajo in smolijo, te borne obleke. In dočim so jej razkazovali vse podrobnosti, so njene oči pazno motrile celo stanovanje.

Urejeno je bilo po stari šegi bretonskih koč; v ozadju je stalo velikansko ognjišče, ob straneh pa postelje in omare. Toda tu ni bilo tako temno in žalostno kakor v delavskih stanovanjih, ki stoje ob potih, na pol pod zemljo; tu je bilo svetlo in prijazno, kakor sploh pri pomorščakih.

Vse polno majhnih Gaosov je bilo tu, dečkov in deklic, ki so bili vsi bratje in sestre Janove, — brez starejših dveh, ki sta bila na morju. Poleg tega še čisto majhna svetlolasa deklica, žalostnih očij in zelo čedno oblečena, ki ni bila prav nič podobna drugim.

— Lani smo jo vzeli za svojo, je pojasnila mati; imamo sicer že svojih dovolj, toda kaj hočete, gospodična! Njen oče je bil mornar na »Mariji Boguljubi«, ki se je preteklo leto potopila na Islandu, kakor veste; — takrat so si sosedje razdelili petero zapuščenih otrok, in tale je pripadla nam.

Ko je mala čula, da se govori o njej, je smehljaje povabila glavo ter se zatekla k mlademu Laumecu, ki je bil njen ljubljeneec.

Neko blagostanje je bilo videti razlito nad vso hišo, in zdravje je odsevalo s teh svežih otroških lic.

Proti Marjetici so bili vsi zelo ljubeznivi in pozorni, — šteli so si v čast, da jih je obiskala lepa gospodična. Po belih, čisto novih lesenih stopnicah so jo peljali v zgornjo sobo, ki je bila najlepša v stanovanju. Marjetica je vedela, kaj jih je napotilo do tega, da so prizidali to sobo; bilo je to takrat, ko sta našla oče Gaos in njegov bratranec zapuščeno ladjo v prelivu »La Manche«. Tako jej je pripovedoval namreč Jan tisti večer na svatbi.

Ta sobica je bila čedna in prijazna v svoji čisto novi beloti; stali sta tu dve po mestno narejeni postelji, pogrnjeni z rožnatimi pregrinjali; v sredi je bila velika miza. Skozi okno je bilo videti tja čez Paimpol in na morje, kjer so stale vsidrane islandske barčice.

Rada bi bila vedela, kje spi Jan, pa se ni upala vprašati; gotovo, ko je bil še otrok, je spal spodaj na kateri izmed tistih starinskih postelj. Toda sedaj je morda ležal tu na teh belih blazinah. Kako si je želela poznati vse podrobnosti njegovega življenja, pred vsem bi bila rada vedela, kako preživi te dolge zimske večere...

... Strepetala je, ko se je začul spodaj na stopnicah trd korak.

Ne, to ni bil Jan, toda podoben mu je bil vkljub svojim že belim lasem, imel je skoro isto visoko, ravno postavo kakor on: oče Gaos se je vrnil z lova.

Pozdravil jo je, in ko je izvedel, kaj jo je privedlo k njemu, jej je podpisal pobotnico. To je trpelo precej dolgo, zakaj njegova roka ni bila več prav gotova, kakor je zatrjeval. Teh sto frankov pa ni vzel kot celotni končni delež od prodane barke, temveč samo kot naplačilo; govorila da bosta še o tem z gospodom Mévelom. In Marjetica, kateri je bil denar malo mar, se je komaj vidno nasmejala: dobro torej, to še ni bilo končano, zdelo se jej je že prej, da bo tako; sicer pa jej je bilo ljubo, da so bile med očetoma še kupčijske zveze.

Skoro izgovarjali so se zaradi Janove odsotnosti, kakor da bi se jim zdelo spodobnejše, da jo sprejme cela družina pri njenem obisku. Oče kot star pomorščak je v svoji bistrumnosti morda celo uganil, da ni njegov sin tej lepi mladenki čisto indiferenten, zakaj zopet in zopet je začel govoriti o njem:

— To je res čudno, je ponavljal: sicer ne ostaja nikdar tako pozno zunaj. Šel je v Loguivy, da nakupi košar za morske rake; kakor veste, gospodična, je to naš veliki lov, s katerim se ukvarjamo po zimi.

Bila je raztresena, in podaljšala je svoj obisk ne primerno dolgo; dasi se je zavedala, da je to preveč; ali srce se jej je stiskalo pri misli, da ga ne bo videla.

— Pameten človek, kakoršen je on! Kaj more neki početi? V gostilni ni, gotovo ne; tega se pri njem ni treba bati. — Ne rečem; ravno včasih, ob nedeljah, s svojimi tovariši... Saj veste, gospodična, mornarji... E, moj Bog, kadar je človek mlad, zakaj

bi si vse odrekal?... Toda pri njem je to res nekaj izvanrednega, zakaj lahko rečem, da je pameten človek.

Medtem se je začela delati noč; ženske so zganile urezane obleke ter nehale z delom. Otroci in mala rejenka, ki so sedeli po klopeh, so se začeli stiskati drug k drugemu, ker jih je bilo strah temne večerne ure; pogledovali so Marjetico, kakor bi se hoteli vprašati:

»Zakaj še neki ne odide?«

In na ognjišču je začel plamen rdeče žareti sredi tega temnega mraka, ki je legal po sobi.

— Ostanite pri nas na večerji, gospodična Marjetica.

Oh, ne! Tega ni mogla! Kri jej je šinila hipoma v obraz, ko se je je domislila, kako dolgo se je zamudila. Vstala je ter se poslovila.

Vstal je tudi Janov oče, da jo spremi košček pota, tja do one osamljene globine, kjer stoje ob poti temna drevesa.

Ko sta tako stopala drug ob drugem, se jej je vzbudilo spoštovanje in neka ljubezen do tega starčka; prihajali so jej hipi, da bi govorila z njim kakor z očetom; ali besede so jej obtičale v grlu, in rekla ni ničesar.

Šla sta v hladnem večernem vetru, ki je dišal po morju, po goli planjavi, in od časa do časa sta prišla mimo temnih, ubožnih koč, ki so bile že zaprte. Pod temi nizkimi strehami so stanovali revni ribiči; pot je šla mimo križev, med bodičjem in skalami.

Kako je bil daleč ta Pors-Even, in kako se je bila zakasnila!

Srečevala sta tu pa tam ljudi iz Paimpola ali Loguivya; vselej, kadar je videla od daleč njihove nerazločne postave, je mislila na Jana; toda njega bi morala spoznati od daleč, in razočaranje je prišlo hitro. Noge so se jej zapletale v dolge morske lišaje, ki so se vlekli po tleh, razmršeni kakor lasje.

Ko sta prišla do križá pri Plouëzoch-u, je pozdravila starčka ter ga prosila, naj se vrne. Bilo je že videti paimpolske luči, zdaj se jej ni bilo treba več bati.

Za danes je bilo torej končano... In kdo ve, kdaj bo zopet videla Jana...

Lahko bi dobila kako pretvezo, da bi šla zopet v Pors-Even, toda ta obisk bi potem gotovo napravil slab vtis. Ohraniti je morala svoj pogum in svoj ponos. Ko bi le bil Silvester, njen mladi zaupnik, še tu! Morda bi ga poslala k Janu, da ga pripravi do besede. Toda odšel je, in kdo ve za koliko let?...

IV.

— Oženil da bi se? je rekel zvečer Jan svojim starišem, oženil? E, moj Bog, čemu neki? — Ali bom morda še kje tako srečen kot pri vas? Skrbi nimam, sitnosti nimam z nikomur, in topla večerja me čaka vsak večer, kadar se vrnem z morja... O, saj dobro vem; mislite pač na to, ki je bila danes tu. Toda najprej mi ne gre nič kaj v glavo, da bi maralo tako bogato dekle za reveže, kakoršni smo mi. In potem, niti te niti katere druge, ne, premislil sem vse dobro; ne oženim se, vedite.

Stara dva sta se molčé spogledala, globoko užaljena. Pogovarjala sta se prej o tem in bila prepri-

čana, da ta lepa mladenka ne bi odklonila njunega Jana. Toda nista se upala siliti vanj, ker sta vedela, da ne bi nič koristilo. Mati je povabila glavo in ni rekla več besedice; spoštovala je želje tega sina, prvorojenca, ki je bil nekaka glava cele družine. Dasi je bil ž njo ljubezniv in v malih, vsakdanjih zadevah ubogljiv kakor otrok, je bil v važnejših zadevah jedini gospod, odločen in neodvisen, ki si na dal malo nič ukazovati.

Zvečer ni ostajal dolgo po koncu, ker je zelo zgodaj vstajal, kakor ribiči sploh. Po večerji, ko je odbila osem, je še pogledal z zadoščenjem na košare, ki jih je prinesel iz Loguivya in na nove mreže ter se začel razpravljati, čisto mirno, kakor po navadi. Potem je šel v zgornjo sobo, kjer je spal s svojim bratcem Laumecom na lepi postelji, pogrneni z rožnatim pregrinjalom.

V.

— Štirinajst dnij je že bil Silvester, mladi prijatelj Marjetičin, na svojem »kvartirju« v Brestu; — čutil se je zelo zapuščenega, a bil je pameten; ponosen je bil na svoj moder ovrtnik in čepico z rdečim trakom, in bil je v resnici lep v mornarski obleki, s svojo gibčno hojo in visoko postavo; v srepu pa se mu je vedno smilila dobra njegova babica, in ostal je še vedno isti nepokvarjeni otrok kakor nekdanj.

Jeden sam večer se je bil opil s svojimi rojaki, ker je tako navada: vrnili so se takrat v stanovanje v veliki gruči, držé se za roke in prepevaje, da je šlo vse skozi ušesa.

Neke nedelje je bil šel tudi v gledališče, na galerijo. Igrali so neko žaloigro; mornarji so se razburjali proti izdajalcu ter ga sprejeli vselej, kadar se je prikazal na odru, z glasnim »hu!«, da je završelo po gledališču kakor da je zatulil zahodni veter. Silvestru je bilo zelo vroče tu gori, pogrešal je zraka in prostora; ko je poskusil sleči jopič, je dobil ukor od nadzorujočega častnika. Na vse zadnje je zaspal.

Ko se je vračal domov, je bilo že polnoči proč; srečal je nekaj že priletnih, zelo skrbno počesanih žensk, ki so hodile svojih sto korakov gor in dol po trotoarju.

— Čakaj no malo, lepi dečko, so mu prigovarjale z odurnimi, hripavimi glasovi.

Vedel je takoj, kaj hočejo; ni bil tako naiven, kakor bi si bil kdo mislil. Toda spomnil se je na svojo staro babico in na Marico Gaos, in šel je mimo z ironičnim nasmehom ter se samo zaničljivo ozrl nanje. Čuditi so se morale temu lepemu, mlademu mornarju da se je mogel vzdržati:

— Ali si ga videla! ... Varuj se, beži, moj sin! Beži hitro, da te ne pojémo!

In kričale so za njim še vse polno grdih psovk, ki so se pa izgubile v cestnem šumu nedeljskega večera.

V Brestu je živel tako kakor na Islandu, kakor na morju: ostal je čist. — Toda drugi se niso norčevali iz njega, kajti bil je zelo močan, in to vzbuja pri mornarjih spoštovanje.

VI.

Nekega dne je bil poklican v pisarno njegove kompanije; tam so mu povedali, da je odločen za ki-

tajsko vojno, da pojde s svojim polkom na Formoso!

Bal se je že dolgo, da pride tako, kajti čul je od onih, ki so brali časopise, da vojna tam dol še ni končana. Ob jednom se mu je tudi povedalo, da se vsled nujnosti odhoda ne dovoli dopust, kakor po navadi, da se poslove vojaki v domovini: v petih dneh mora biti vsak pripravljen na odhod.

Polastila se ga je skrajna nemirnost: mikala ga je ta dolga, nepoznana pot, mikala ga je vojna: bilo pa mu je tudi težko vse zapustiti, in čutil je nejasno slutnjo, da se ne vrne nikdar več.

Tisoč stvari je šumelo po njegovi glavi. Šumelo je tudi krog njega, v sobah vojašnice, kjer so prihajali in odhajali še drugi, ki so bili določeni za vojno.

In hitro je pisal svoji ubogi stari babici, hitro, s svinčnikom, sedé na tleh, osamljen, kakor v nemirnih sanjah, sredi med prihajanjem in odhajanjem in glasnim govorjenjem vseh teh mladeničev, ki so se odpravljali na odhod, kakor on...

VII.

— Malo stara je, njegova ljubica, so govorili dva dni pozneje njegovi tovariši ter gledali smejaje se za njim; — pa nič ne de, videti je, da se vsejedno dobro razumeta.

Zabavali so se, ker so ga videli danes prvikrat, da se je izprehajal z žensko osebo po mestnih ulicah; vodil jo je za roko ter se sklanjal nad njo; gotovo jej je pravil same ljubeznivosti.

Bila je to majhna osebecica, še dovolj živahna, če si jo videl od zadaj; — imela je nekoliko kratko jo-

pico, čisto moderno; majhen, rjav šal in veliko paimpolsko ruto na glavi.

Stiskala se je k njemu ter ga gledala vsa polna ljubezni.

— Malo stara je, njegova ljubica, res, malo stara!

Ponavljali so si te besede, toda ne iz zlobnosti, saj so videli, da je to le dobra stara babica, ki je prišla z dežele...

... Prišla v naglici, vsa preplašena od te novice, da njen vnuk odide: — kajti ta kitajska vojna je pogoltnila že mnogo paimpolskih mornarjev.

Pobrala je svoje s. trudom prihranjene novčiče, zavila v papir svojo lepo nedeljsko obleko in novo ruto ter se odpeljala v Brest, da ga vsaj še enkrat objame.

Šla je naravnost v vojašnico, povprašat po njem, toda adjutant njegove kompanije ga izprva ni hotel pustiti ven.

— Obrnite se do stotnika, dobra žena; glejte, prav sedaj prihaja mimo, morda dovoli.

Res je stopila k njemu, in dal se je omečiti.

— Recite Moanu, naj se preobleče, je ukazal.

In Moan je bil z dvema korakoma čez stopnice ter se oblekel po mestno, — babica pa je pokazala adjutantu za hrbtno obraz, kakoršnih menda ni mnogo videl.

Ko se je nato vrnil v svoji promenadni obleki, se je začudila, da se jej je zdel tako lep: njegova črna brada, ki si jo je bil dal postriči, je bila špičasta, kakor so jih nosili mornarji tisto leto; njegova bela,

nabrana srajca je bila lepo zlikana, in krog čepice so mu frleli dolgi trakovi, pretkani z zlatimi »mački«.

Za trenutek se jej je zazdelo, da vidi svojega sina Petra, ki je bil pred dvajsetimi leti tudi mornar, in pri spominu na ves ta dolgi čas, ki je bil že za njo, na svoje drage mrtve, jej je padla senca žalosti v dušo.

Ali to je hitro minilo; odšla sta, roko v roki, vesela, da sta bila skupaj; — in takrat so ju videli njegovi tovariši in jo v šali imenovali njegovo »malo staro ljubico.«

Peljala ga je na kosilo v dobro gostilno, ki so jo imeli v najemu neki ljudje iz Paimpola, in kjer ni bilo prav drago. Potem sta se izprehajala po mestu ter si ogledovala lepe izložbe. In nič ni bilo tako zabavno kakor dogodbice, ki jih je izumila babica za svojega vnuka, samo da se je smejal; govorila pa je v bretonskem, paimpolskem narečju, tako da niso mogli drugi ljudje razumeti.

VIII.

Ostala je tri dni pri njem; bili so to veseli, praznični dnevi, dnevi milosti, a težila jih je vendar temna, neznana bodočnost.

Slednjič pa se je vendar morala vrniti v Ploubazlanec. S svojim denarjem je bila pri kraju. In Silvester je moral čez dva dni na ladjo, in na večer pred odhodom so mornarji vedno strogo zaprti v stanovanjih. (To se zdi na prvi pogled nekoliko barbarsko, ali je potrebno, ker se mornarji prav radi kaj spraskajo, predno odidejo na vojno.)

O! ta poslednji dan!... Zaman se je trudila in iskala po svoji ubogi glavi, da bi povedala kaj smešnega svojemu vnuku. Ničesar ni našla, ne, samo solze so jej silile v oči, in vzdihljaji so jej prihajali vsak trenotek v grlo. Objemala se ga je tesno za roko ter mu priporočala tisoč stvari. In tudi njemu je sililo na jok. Končno sta stopila še v cerkev, da skupno pomolita.

Z večernim vlakom se je odpeljala. Iz varčnosti sta šla peš na kolodvor; Silvester je nesel njeno potno škatljo ter podpiral babico s svojo krepko roko, na katero se je naslanjala z vso svojo težo. Utrujena je bila, uboga starica, utrujena; nič več ni mogla od prevelikega navora zadnjih treh ali štirih dni. Njen hrbet je bil sedaj čisto upognjen pod rjavim šalom, nič več ni imela moči, da bi se vzravnila, nič več ni bilo mladeniškega v njeni hoji, in čutila je predobro vso težo svojih šestinsedemdesetih let. Misel, da je sedaj vse končano, da ga bo morala v nekoliko minutah zapustiti, jej je trgala srce s kruto neusmiljeno silo. In v Kino je odhajal, tja dol, v smrt! Še ga je imela, še ga je držala s svojimi ubogimi rokami... ali ide vsejedno; vsa njena volja, vse njene solze, ves njen obup, vse ne premore nič, da bi jej ga ohranilo!

Razburjena, trepetaje po vsem telesu, stiskaje v rokah vozni listek, košarico z jedmi in svoje pol-rokavice, mu je polagala na srce še zadnje opomine, na katere je odgovarjal s tihimi, komaj slišnimi »da,« ves pokoren, kakor malo dete; sklanjal je glavo proti njej ter jo gledal s svojimi dobrimi, lepimi očmi.

— No, mati, odločite se brž, če hočete na vlak!

V strahu, da bi zamudila vlak, mu je iztrgala škatljo iz rok; — potem pa jo je spustila, da je padla na tla, ter se vspela na njegov vrat, da ga še poslednjikrat objame.

Ljudje na kolodvoru so ju gledali, a nikomur ni prišlo več na misel, da bi se jima smejal. Uslužbenci so jo suvali proti peronu, in izmučena, vsa iz sebe, se je vrgla v prvi voz, kjer so jej zaloputnili vrata za petami. On pa je odšel s svojo lahko mornarsko hojo k železnični ograji tam zunaj, da bi jo še enkrat videl, ko se popelje mimo.

Glazen žvižg, glušeč ropot koles, — in babica se je odpeljala. — Visoko je dvignil svojo čepico z rdečimi trakovi, naslonjen na ograjo; in ona se je sklonila skozi okno tretjega razreda ter zamahnila s pahljačo, da bi jo lažje spoznal. Dokler je mogla, dokler je le razločevala modro-črno obliko svojega vnuka, mu je sledila z očmi ter mu klicala iz vse svoje duše »na svidenje,« tisto negotovo svidenje, s katerim pozdravljajo mornarje, kadar odhajajo.

Poglej ga dobro, uboga stara žena, svojega Silvestra; ne pusti do zadnjega trenutka iz očíj njegove begoče sence, ki izgine tam doli za vedno...

In ko ga ni videla več, je padla uničena na klop; kaj jej je bilo mari, da je pomečkala svojo lepo ruto! Zaihtela je na glas, v smrtnem strahu...

On se je vrnil počasi, s sklonjeno glavo, in debele solze so mu kapale po licih. Naredila se je noč, jesenska noč, povsod je že gorel plin, za mornarje se

je začelo življenje. On pa je stopal molče skozi mesto, čez most »de Recouvrance« v svojo vojašnico.

— »Čuj no, lepi mladenič,« so ga nagovarjali hripavi glasovi tistih žensk, ki so zopet začele svojih sto korakov po trotoarju gor in dol.

Ko se je vrnil v vojašnico, je legel v svojo mrežo ter plakal v samoti. Šele proti jutru je zaspal.

IX.

... Brzo ga je ponesla ladja na široka, neznana morja, ki so bila mnogo bolj modra nego ono krog Islanda.

Ladja, ki ga je peljala v skrajno Azijo, je dobila povelje, da se mora podvizati in hiteti brez od-mora.

Vsled te naraščajoče, vedno jednake hitrosti, ki ni nikdar odnehala in je bila skoro neodvisna od vetra in morja, se je zavedal, da mora biti že zelo daleč. Ker je bil čuvaj na jamboru, je živel v svojih visočinah, kakor ptica, ter se izogibal množice vojakov tam spodaj.

Ustavili so se dvakrat na tuniški obali, kjer so dobili novih zuav in mul; videl je od daleč bela mesta, ki so se svetila na peščenih ravninah ali na visokih gorah. Zlezel je celo s svojega jambora ter radovedno gledal te rjave ljudi, zavite v bele plašče, ki so bili prišli v svojih čolnih prodajat sadje: rekli so mu, da so to Beduini.

V tej vročini in pod tem žgočim solncem, ki ni hotelo odnehati vkljub pozni jeseni, se je čutil skrajno zapuščenega.

Prišli so nekega dne v mesto, ki se je zvalo Port Said. Vse evropske zastave so plapolale tu na dolgih drogih, tako da je bilo mesto podobno prazničnemu Babilonu, ki ga objema od vseh strani svetel pesek kakor morje. Ladja je pristala čisto ob napisih, skoro sredi dolgih ulic, obdanih z lesenimi hišami. Prvikrat po svojem odhodu je videl tako jasno in tako od blizu zunanji svet, in to vrvenje, ta množica ladij ga je razvedrila.

Med glasnim šumom in žvižganjem so se pomikale vse te ladje v dolg kanal, ozek kakor jarek, ki se je stezal kakor srebrna črta tja v nedogledno peščeno ravan. Visoko s svojega jambora jih je videl, kako so odhajale kot v procesiji ter se izgubljale v daljnih planjavah.

Na nasipih je bilo videti ljudi najrazličnejših noš; moške v oblekah vseh barv so hiteli po opravih in vpili, hoté porabiti to ugodno priliko v svoje kupčije, dokler so bile še ladje tu. In zvečer se je mešala med satansko žvižganje lokomotiv godba različnih kričečih orkestroev, ki so igrali divje in glasno, kakor bi hoteli uspavati težko domotožje vseh izgnancev, ki so prihajali tod mimo.

Drugo jutro ob solčnem vzhodu so tudi oni nastopili ozko vodeno pot med peskom, in za njimi je šla cela vrsta ladij iz raznih dežel. To je trpelo dva dni, dva dni se je pomikala ta dolga vrsta skozi puščavo; potem pa se je odprla pred njimi nova vodena ravan, in zopet so bili na širnem morju.

Ladja je plula dalje, vedno z največjo hitrostjo. To vroče morje je kazalo na površju rdečkaste lise,

in pene, ki so obstajale za ladjo, so bile videti včasih kakor s krvjo oblite. Silvester je ostal ves čas na jamboru, prepeval na tiho sam pri sebi »Jean-François de Nantes« ter se spominjal svojega brata Jana, Islanda, srečne preteklosti.

Včasih je zapazil v daljavi čudovite barve, gorovja neznanih oblik. Oni, ki so bili spodaj in vodili ladjo, so gotovo poznali ta strma predgorja, ki so štrlela daleč v morje, te večne vodnike na velikih svetovnih potih. Toda gori na jamboru se pelje človek dalje, kakor mrtva stvar, in ne ve nič, ne pozna mere in daljave na teh brezkončnih ravninah.

On se je zavedal samo strašne daljave, ki je bila vsak trenutek večja; zavedal se je tega čisto jasno, ko je gledal v tisto svetlo, naglo gaz, ki je ostajala šumé za ladjo, in mislil, kako dolgo že trpi ta blazna hitrost, brez odmora, noč in dan.

Spodaj na mostu so se stiskali ljudje v senco pod razpete šatore ter lovili sapo. Voda, zrak, svetloba — vse je dobilo temen, dušeč sijaj; in ta večni praznik zunaj v mrtvi naravi je bil kakor ironija na ta živa, organizovana, slabotna bitja.

... Nekoč je videl z veseljem cel oblak majhnih ptic neznane vrste, ki so se spustile na ladjo kakor vr-tinec črnega prahu. Dale so se prijemati in božati, ker se niso mogle več ganiti. Vsi čuvaji na jamborih so jih imeli polne rame.

Toda kar je bilo bolj utrujenih, so začele kmalu umirati.

... Na tisoče jih je poginilo pod solncem strahovitega Rdečega morja, umirale so po jamborih, po jadrih, povsod.

Pripodila jih je bila nevihta tam doli iz velikih puščav. V strahu, da bi padle v to neizmerno modro globino, ki se je raztezala pod njimi, so zbrale še zadnje moči ter se spustile na ladjo, ki je ravno plula mimo. Tam daleč v libijskih puščavah se je bil razmnožil njihov rod v preveliki, prevroči ljubezni. Njihov zarod se je neizmerno razplodil, bilo jih je preveč; in tedaj je slepa, brezsrčna mati, mati narava, pregnala z jednim samim dihom to preveliko množico, pregnala jo z isto ravnodušnostjo, s katero bi bila tudi uničila generacijo ljudi.

In poginile so vse na vročem železnem okovju ladjinem; most je bil ves pokrit z njihovimi drobnimi telesci, ki so včeraj še trepetala, polna življenja in ljubezni... Ležale so po tleh z razmočenim perjem, kakor majhne črne cunje. Silvester in njegovi tovariši so jih jemali v roke ter sočutno božali te drobne, modrikaste perutnice, — potem pa so jih pometli in zmetali v veliko morsko praznino...

Drugikrat so prišle kobilice mimo, potomke onih svetopisemskih v Egiptu, in zagrnile so vso ladjo.

Pluli so potem še več dni skozi to vedno jednako modrino, kjer ni bilo videti ničesar več živega, — samo včasih se je prikazala kaka riba za trenutek nad vodo...

X.

... Dež je lil v curkih, neprenehoma, izpod težkega, črnega neba; to je bila Indija. Silvester se je ravnokar ustavil v tej deželi, ker je bil slučajno izbran na krov neke ladje, ki je lovila kite.

Skozi gosto listje mu je puhtel nasproti opojen vzduh, in začudeno je gledal krog sebe v ta tuji svet. Vse je bilo čudovito zeleno; listje na drevju je bilo neznansko veliko, gigantsko, in ljudje, ki so se tod izprehajali, so imeli velike, žametne oči, ki so se skoro skrivale pod težkimi trepalnicami. Veter, ki je podil deževne kaplje, je dišal po mošusu in cvetju.

Ženske so ga vabile z znamenji, kakor v Brestu, ko so ga včasih klicale s svojim »Éconte ici, joli garçon«. Toda tu sredi te čarobne dežele je njihov klic razburjal kri in vzbujal drhtenje po telesu. Skozi tenko, prozorno obleko je videl Silvester njihove mo-gočne, vzbočene prsi: bile so gladke, rumenkasto-rdeče, kakor iz bakra.

Še je pomišljal, ali vleklo ga je tja, in že je napravil korak, da bi šel za njimi...

... Kratek, oster žvižg tam v pristanu, — in spomnil se je bliskoma svoje ladje, ki je imela skoro oditi.

Vrnil se je na krov, — in z bogom, lepe Indijke! In ko so bili zvečer na prostem morju, je bil še čist, kakor otrok.

Preživeli so nov teden na modrem morju, potem pa so se ustavili v drugi deželi dežja in zelenja. Mnóžica rumenih možičkov se je usula z glasnim vpitjem na ladjo ter ponujala premog s svojih košaric.

— Torej smo že v Kini? je vprašal Silvester, ko je videl, da so vsi škilasti in da nosijo kite.

Odgovorili so mu, da še ne; naj le še malo potrpi: to je bil samo Singapour. Tedaj je zlezal na

svoj jambor, da se izogne črnemu prahu, ki ga je spodaj raznašal veter. Košarice s premogom so v naglici izpraznili in spravili premog v za to določene shrambe.

Slednjič so prišli nekega dne v kraj, ki se imenuje Turan. Tam je bila vsidrana »Kirka« v blokadi. Vedel je že davno, da je bil določen za to ladijo, in res so ga pustili tu z njegovim telečnjakom.

Tu je našel nekaj domačinov, celo dva »Islandca«, ki sta bila takrat topničarja.

Zvečer, ko je bilo vroče in mirno, ko niso imeli ničesar opraviti, so se zbirali na mostu, ločeni od drugih, ter živeli v spominih na Bretanijo.

Pet mesecev brezdelja in pregnanstva je moral preživeti v tem žalostnem zalivu, predno je prišel zaželeni trenutek, trenutek boja.

XI.

.....
Paimpol, — zadnjega februarja, — zvečer pred odhodom islandskih ribičev.

Marjeta je stala zgoraj v svoji sobi, blede in nepremična, naslonjena na vrata.

Jan je bil spodaj in govoril z njenim očetom. Videla ga je bila, ko je prišel, in slišala je nerazločno njegov glas.

Celo zimo se nista sešla, kakor da ju je hotela zlobna usoda oddaljevati drugega od drugega.

Po svojem obisku v Pors-Evenu je imela še malo upanja na »prošnji dan Islandcev«, kjer bi imela do-

volj prilike, da bi govorila ž njim zvečer na trgu, ko je vse polno ljudij. Za to slavnost so bile vse ulice olepšane z belimi zastavami in zelenimi venci, toda na vse zgodaj je že začel dež v curkih liti, in od zahoda je vlekel silen veter; nebo nad Paimpolom ni bilo videti še nikdar tako črno. »Oh, iz Ploubazlaneca jih danes ne bo,« so žalostno zdihovala dekleta, kiso imela tam svoje fante. In res niso prišli, ali pa so se hitro zaprli v gostilne in pili. Nič ni bilo procesije, nič veselih izprehodov. Marjetica je slonela ves večer pri oknu. S streh je curljala voda, spodaj v gostilnah se je čulo glasno petje ribičev. Poslušala je, in srce se jej je stiskalo.

Že nekaj dnij je pričakovala tega obiska. Slutila je, da bo oče Gaos, ki ni rad hodil v Paimpol, poslal svojega sina, da uredi to še nekončano zadevo zaradi one prodane barke. In sklenila je bila, da stopi k njemu, kar pri dekletih ni navadno, in da se izgovori ž njim, da bo na jasnem. Očitati mu hoče, da jo je vznemiril in potem zapustil, kakor delajo fantje, ki ne poznajo časti. Trmoglavost, plahost, ljubezen do morja ali bojazen, da ne bi bil uslišan... če so bili vsi ti zadržki, katere jej je navedel Silvester, jedini, bi se morda dali odstraniti po takem jasnem razgovoru, kakršen bo njun, kdo ve! In potem se morda zopet prikaže njegov lepi smehljaj, ki vse popravi, — isti nasmeh, ki jo je bil tako iznenadil in jej tako ugajal minulo zimo, tisti večer, ki ga je preplesala ž njim.

In ta nada jej je dajala pogum ter jo polnila s skoro sladko nestrpnostjo.

Od daleč se vsaka stvar vselej zdi tako lahka, tako jednostavna, bodisi si že beseda ali pa dejanje.

In ta Janov obisk je prišel o pravem času: vedela je za gotovo, da njen oče ob tej uri puši in da se mu ne bo ljubilo spremiti gosta; na mostovžu ne bo žive duše, in lahko se pogovori ž njim.

Toda sedaj, ko je prišel trenutek, se jej je zdelo to skrajno predrzno. Samo pri misli, da ga sreča, da ga bo videla tu pod stopnicami v obraz, je trepetala. Sree jej jej tolklo, kakor bi hotelo počiti... In če je pomislila, da se vrata tu spodaj lahko vsak hip odpró, s tistim lahnim škripanjem, ki ga je dobro poznala, — in da stopi on iz sobe!

Ne, gotovo, nikdar se ne bo upala; rajši hirati v pričakovanju in umreti od bolečin nego poskusiti kaj takega. In že je storila par korakov, da bi se vrnila v sobo, se vsedla in nadaljevala svoje delo.

Toda obstala je in še pomišljala. S strahom se je spomnila, da odide prihodnji dan na Island, in da je to jedina prilika. Če jo zamudi, bo morala preživeti nove mesece v samoti in pričakovanju, izgubiti še jedno celo poletje svojega življenja...

Spodaj so se odprla vrata: Jan je odhajal! Naglo se je odločila, stekla po štopnicah ter se ustavila trepetaje pred njim.

— Gospod Jan, rada bi govorila z vami, če vam je drago.

— Z mano!... gospodična?... je rekel s tihim glasom ter prijel z roko za svoj klobuk.

Gledal jo je plaho s svojimi živahnimi očmi, glavo upognjeno nazaj, s trdim izrazom; videti je bilo, da celo pomišlja, da se bi ustavil ali ne. Stopil je z jedno nogo naprej, pripravljen na beg, ter naslonil svoja

široka pleča na zid, kakor da se hoče oddaljiti od nje v tem ozkem hodniku, kjer ga je tako nenadno zalotila.

Otrpnila je, in niti besedice ni mogla najti od vsega tega, kar je bila pripravila, da mu pove: ni pričakovala, da bi jo mogel tako osramotiti in iti mimo nje, ne da bi jo poslušal...

— Ali vam vzbuja naša hiša strah, Jan? je vprašala s suhim, čudnim glasom, ki je bil ves drugačen nego je hotela.

Obračal je oči v stran ter gledal na prosto. Lica so se mu rdeče pobarvala, kri mu je gorela v obrazu in nosnice so se mu širile, kadar je dihal, prsi so se mu dvigale.

Poskusila je nadaljevati:

— Tisti večer, ko sva bila skupaj na plesu, ste mi rekli »na svidenje« z glasom, s kakoršnim ne govorimo ljudem, do katerih nam ni nič... Ali se ne spominjate, Jan?... Kaj sem vam storila?...

... Grdi zahodni veter se je zaganjal s ceste, se igral z Janovimi lasmi in Marjetično avbo ter zaloputnil za njima z glasnim ropotom neka vrata. Ta hodnik ni bil ustvarjen za to, da bi se govorilo tu o važnih stvareh. Ko je Marjetica potisnila prve besede skozi grlo, je obmolknila; v glavi se jej je vrtelo, misli so jej zastale. Jan se je vedno umikal pred njo, in prišla sta bila že do vrat.

Zunaj je bučal veter, in nebo je bilo temno. Skozi odprta vrata je padala svinčena, slaba svetloba na njuna obraza. Sosesta na nasprotni strani ju je opazovala: Kaj si moreta neki ta dva pripovedovati

v tej ozki veži, zmedenih obrazov? Kaj se godi pri Mevelovih?

— Ne, gospodična Marjetica, je odgovoril končno, da konča ta prizor. — Čul sem že doma, da ljudje govorijo o naju... Ne, gospodična... Vi ste bogati, mi dva nisva človeka iste vrste. Jaz nisem mož, da bi prišel k vam, jaz...

In odšel je... Tako je bilo vse končano, končano za vselej. In od vsega, kar mu je hotela povedati, mu ni povedala ničesar. Ta kratek sestanek jo je k večjemu osramotil v njegovih očeh in ponižal. Kakšen človek je bil vendar ta Jan, ki je zaničeval dekleta, denar, vse!...

Obstala je prikovana na mestu, prišla jo je omotica, vse se je vrtelo krog nje...

In potem se jej je posvetila v glavi misel, bolj neznosna nego vse druge: Janovi tovariši, Islandci, so se izprehajali po trgu, ga pričakovali! Ko bi jim vse to povedal, ko bi se norčeval iz nje, o, kaka nečuvena sramota bi bila to! Stekla je hitro v svojo sobo, da bi jih opazovala skozi zastor...

Pred hišo je videla v resnici gručo teh ljudij. Toda opazovali so samo vreme in nebo, ki je bilo bolj in bolj temno, ter govorili o preteči plohi;

— Ne bo hudega ne; stopimo v pivnico, da to mine. —

In potem so uganjali glasne šale, o Ivani Caroff in drugih lepoticah; toda nihče se ni niti obrnil proti njenemu oknu.

Vsi so bili veseli, samo on ni odgovarjal, se ni smejal, temveč držal se je resno in žalostno. Ni šel z

drugimi v gostilno, in ne meneč se niti zanje niti za dež, ki je bil začel padati, je stopal počasi, kakor v sanjah čez trg proti Ploubazlanecu...

Tedaj mu je vse odpustila, in brezupna ljubezen je stopila na mesto trpke nejevolje, ki se je bila v začetku vzbudila v njenem srcu.

Sedla je ter si zakrila obraz z rokami. Kaj zdaj?

O, da jo je mogel poslušati samo trenutek; ali ko bi mogel priti sem, da bi bila sama v tej sobici, kjer bi se v miru pogovorila, morda bi se potem še vse pojasnilo.

Dovolj ga je ljubila, da bi mu priznala to v obraz. Rekla bi mu: »Iskali ste me, ko vas nisem ničesar vprašala; sedaj sem vaša z vso svojo dušo, če me hočete; glejte, nič ne bi pomišljala postati žena ribičeva, in vendar, treba bi mi bilo samo izbirati med paimpolskimi mladenči, ko bi hotela katerega za moža; toda jaz ljubim vas, ker mislim, da ste vkljub vsemu boljši nego drugi mladenči; malo bogata sem, vem tudi, da sem dovolj čedna; čeprav sem stanovala v mestih, vendar vas zagotavljam, da sem pametno dekle, ki ni storilo še nič hudega; torej, ker vas tako zelo ljubim, zakaj me ne marate?

... Toda vsega tega nikdar ne izrazi, nikdar ne izgovori, razun v sanjah; prepozno je bilo, Jan je ne bo čul. Da bi še enkrat poskusila govoriti ž njim... o, ne! za kako žensko bi jo potem smatral!... Rajše umreti!

In jutri odidejo vsi proti Islandu!

Zeblo jo je, ko je tako sama sedela na klopi v svoji lepi sobici, v katero je sijal bled februarški

dan. Zdelo se jej je, da se podira svet krog nje, sedanjost in prihodnjost, vse je bilo ničevo; čutila se je zapuščeno sredi te strašne temne praznine, ki je vstajala krog in krog.

Želela si je smrti, da bi že ležala mirno pod zemljo, da ne bi več trpela... Toda njemu je odpuščala, in nič sovraštva ni bilo namešanega v njeno obupno ljubezen...

XII.

.....
Morje, sivo morje.

Po veliki, nezaznamovani poti, ki vodi vsako leto ribiče na Island, se je peljal Jan že cel dan.

Ko so prejšnji večer odhajali, prepevaje stare pobožne pesmi, je vlekel veter od juga, in ladjice z razprostrtimi jadri so se razpršile po morju kakor utve. —

Potem je veter malo odnehal, vožnja je postala počasnejša; po morju so se popeljavali veliki kosovi megle.

Jan je bil še bolj tih nego navadno. Pritoževal se je, da je vreme preveč mirno. Čutil je potrebo razburjenja, da bi pregnal nekaj iz srca, kar ga je tiščalo. Tu pa ni bilo nikakega dela; treba je bilo samo mirno plavati sredi tega velikega miru, samo dihati in živeti. Videti je bilo samo sive globine; slišati je bilo samo tihi molk...

... Nenadoma zamolkel, komaj slišen, nenavaden ropot! Prišel je od spodaj, kakor praskanje coklje na kolesih. In »Marija« se je ustavila in se ni genila dalje...

Obtičali!!! Kje in na čem? Gotovo na kaki sipini ob angleški obali. Od jutra do večera ni bilo videti prav ničesar skozi to gosto meglo.

Ljudje so tekali razburjeni gor in dol, in ta razburjenost je bila v pravem nasprotju z nepričakovano, otrpelo mirnostjo njihove ladje. »Marija« je stala mirno in se ni premaknila z mesta. Sredi te vlažne, tekoče brezkončnosti jo je prijelo nekaj trdnega, nepremičnega, skritega pod vodo; zgrabilo jo je močno, in bila je morda v nevarnosti, da pogine tu.

Kdo ni še videl ptice ali muhe, ki je obtičala z nogami v limu?

Izprva tega niti ne zapazi; tudi njena oblika se ne izpremeni takoj; poprej se mora zavedeti, da se je ujela od spodaj, za noge, in da ne pride morda nikdar več iz te nevarnosti.

In ta zavest jej pride pozneje, ko se začne boriti, ko se začne umazani lim prijemati njenih perutnic, njene glave. Tedaj šele dobi tisto žalostno podobo umirajoče živalice, ki si ne more pomagati.

Tako je bilo sedaj z Marijo; v začetku se to ni zdelo bogve kako nevarno; nagnila se je bila pač na stran, toda bilo je pri belem dnevu, v lepem, mirnem vremenu. Priti je morala najprej polna zavest, potem so šele umeli, kako resna je nevarnost, in začeli so se vznemirjati.

Kapitan se jim je malo smilil, dasi je on zakrivil nezgodo, ker se je premalo brigal, kam plove ladja; vil je roke in obupno klical:

— Ma Doué! ma Doué!

V bližini se je pokazal za trenutek kap, katerega niso poznali. Zavil se je takoj zopet v meglo, in ni ga bilo več videti.

Sicer ni bilo videti kroginkrog nikjer jadra, nikjer najmanjšega dima. — In skoro jim je bilo tako ljubše: bali so se tistih angleških »rešilnih ladij«, ki prihajajo po sili »reševati« ponesrečene ladje iz zadrege; to pa delajo na poseben način, tako da se je treba pred njimi braniti kakor pred razbojniki.

Vsi so se trudili na vse mogoče načine in poskušali to in ono. Njihov pes Turko, ki se ni nikdar bal morskih viharjev, je bil vsled tega nenavadnega dogodka zelo vznemirjen; to nenavadno šumenje pod ladjo, ti trdi udarci razbijajočih se valov, in potem ta nepremičnost — vse to mu ni ugajalo; razumel je, da to ni naravno; pobesil je rep in se skril v kot.

Odvezali so čolne, da bi spustili mačke; napeli so vse svoje sile ter se trudili, da bi z vrvmi spravili ladjo z mesta, — trdo delo, ki je trpelo devet napor-nih ur; — in ko je prišel večer, je dobila uboga ladjica, ki je bila prišla zjutraj tako lepa in tako radostna sem, žalostno lice: bila je že umazana, v polnem neredu, vsa premočena od valov.

Borila se je bila in upirala na vse načine, ali ostala je na mestu, prikovana, kakor mrtva.

.

Noč se je bližala, dvignil se je veter, in valovi so se vspenjali višje; nevarnost je rastla, kar začutijo proti šesti uri nenadoma, da so prosti, rešeni; in poderejo opore, ki so jih bili postavili, da bi se vzdržali... Tedaj so začeli tekati kakor blazni od veselja gor in dol ter vpili:

— Plavamo, plavamo!

Plavali so v resnici; toda kako izraziti to veselje, ki jih je prevzelo, ko so se zavedli, da se premikajo, da so zopet lahke, žive stvari, dočim so bili še ravnokar skoro na robu groba!...

In v istem trenutku je izginila tudi Janova žalost. Čutil se je olajšanega, kakor njegova ladja, ozdravilo ga je krepko delo njegovih rok, dobil je zopet svoj brezskrbni izraz ter se otresel spominov.

Ko so drugo jutro dvignili mačke, je nadaljeval svojo pot proti hladnemu Islandu, in videti je bilo, da je njegovo srce tako prosto kakor v prvih letih.

XIII.

V Ha-Long-u, na drugem koncu sveta, so delili na krovu »Kirke« pošto, ki je došla iz Francije. Sredi med tesno gručo mornarjev je klical »vagmešter« na glas imena tistih srečnih, ki so dobili pisma. To se je vršilo zvečer, v bateriji, kjer so se gnetli krog velike svetilke.

— »Moan, Silvester! — Bilo je jedno zanj; oddano je bilo pač v Paimpolu, — toda pisava ni bila Marjetična. — Kaj naj to pomeni? In od koga je prišlo to pismo?

Obračal ga je in obračal ter ga slednjič strahoma odprl.

Ploubazlanec, 5. marca 1884.

»Moj dragi vnuk!«

Bilo je torej vendarle od njegove dobre stare babice; tedaj se je oddahnil. Pristavila je spodaj celo

svoj veliki podpis, ki ga je znal na pamet; bil je zapisan s tresočo, šolsko pisavo: »Vdova Moan.«

Vdova Moan! Nehoté je dvignil papir ter ga pritisnil k ustnicam in poljubil to ubogo ime kakor svetinjo. Zakaj to pismo je prišlo ob važni uri njegovega življenja: jutri zjutraj s solnčnim vzhodom pojde v bitko. Bilo je sredi aprila; Bac-Ninh in Hong-Hoa sta bila ravnokar vzeta. V Tonkinu ni bila nameravana sicer nikaka velika operacija v tem času, — vendar pomoči, ki so dohajale, niso zadoščale, — in tedaj so jemali z ladij vse, kar so mogle te utrpeti, ter tako izpolnjevali kompanije mornarjev, ki so šli že prej v ogenj. In Silvester, ki se je bil do sedaj dolgočasil z vožnjami in blokadami, je bil sedaj izbran z nekaterimi tovariši, da stopi v vrste teh kompanij.

V tem trenutku se je res govorilo o miru; toda nekaj jim je vkljub temu govorilo, da pridejo še pravočasno, da se malo spoprimejo s sovražnikom. Ko so pospravili svoje stvari, pripravili vse za odhod ter se poslovili, so preživeli še ves večer med drugimi tovariši, ki so ostali na ladji; čutili so se nekako vzvišene in ponosne med njimi; vsak po svoje so kazali na obrazih čuvstva, ki so jih izpreletavala ob odhodu; nekateri so bili resni, nekako zbrani; drugi pa so se izkazovali s preglasnim govorjenjem.

Silvester je bil zelo tih in ni kazal nikomur svoje notranje nestrpnosti; samo če ga je kdo pogledal, ga je izdal njegov lahek nasmeh, ki je hotel reči: »Da, tudi jaz! Jutri zjutraj odidemo.« O vojski in o boju je imel še zelo nejasne pojme; ali mikalo ga je vendar zelo, kajti bil je potomec hrabrega rodu.

... Bil je v skrbeh za Marjetico; ta tuja pisava ga je vznemirila. Skušal se je približati kaki svetilki, da bi prečital pismo. In to ni bila lahka stvar sredi teh gostih polnagih gruč, ki so se prerivale tu z istim namenom kakor on, v tej težeči vročini, ki je jemala sapo...

Koncem pisma mu je pojasnila babica Ivona, kakor je bil pričakoval, zakaj se je morala zateči k nevešči roki stare sosedice:

»Moj dragi, danes Ti ne piše Tvoja sestrična, ker jo je obiskala velika žalost. Njen oče je pred dvema dnevoma na naglo umrl. In kakor je videti, je zapravil preteklo zimo vse svoje premoženje z nesrečnimi špekulacijami v Parizu. Prodajo hišo in vso opravo. Tega ni pričakoval nihče v celem kraju. Vem, da to tudi Tebe, moj dragi, zelo užalosti, kakor je tudi mene. —

»Jan Gaos Te pristrčno pozdravlja; obnovil je zvezo s kapitanom Guermeur-jem, še vedno na »Mariji«, in letos so odšli precej zgodaj na Island. Odjadrili so prvega dne tekočega meseca, zvečer pred veliko nezgodo, ki je zadela našo ubogo Marjetico, vedeli niso o vsem še ničesar.

»Toda lahko si misliš, dragi sinko, da je sedaj končano, ne bomo jo mogli omožiti; zakaj ona bo morala sedaj delati, da si zasluži kruhek...«

... Obstal je, kakor da je treščilo vanj; te slabe novice so mu skvarile vse veselje do boja...

Tretji del.

I.

... Krogla žvižga skozi zrak!... Silvester postoji in prisluškuje...

Brezkončna planjava, pokrita z nežnim, žametnim zelenjen zgodnje pomladi. Nebo je težko, sivo.

Šest oboroženih mornarjev preiskuje blatno stezo, ki pelje med svežimi riževimi polji...

... Zopet!!... Zopet isti šum v mirnem zraku! — Oster, brenčoč glas, podoben zateglemu »dzin«, ki tako dobro izraža majhno, zlobno, trdo stvarico, ki leti naglo po zraku in prinese lahko smrt onemu, ki jej pride na pot.

Prvikrat v življenju čuje Silvester to godbo. Sovražne krogelje, ki vam leté nasproti, imajo čisto drugačen glas od onih, ki jih sami izstrelite: strela skoro ni čuti, ker oslabi vsled velike daljave; tem bolje pa se razloči tisti tenek žvižg kovinske krogelje, ki vam prileti mimo ušesa...

... In zopet »dzin, dzin«! Sedaj padajo krogelje gosto kakor bi deževalo, čisto blizo mornarjev. Čuti je pri vsaki, kadar pade, lahek, kratek »flask«, in tam, kjer je izginila v namočenih, z rižem obsejanih tleh, tam se pokaže vselej majhen voden curek nad zemljo.

Mornarji se spogledujejo, kakor bi se igrala pred njimi smešna burka :

— Kitajci ! (Anamiti, Tonkinci, Črnci, — za nje so vsi jednako Kitajci).

In kako izraziti vse zaničevanje, vse prezirljivo sovraštvo in vso bojaželjnost, ki je ležala v tem, kako so izgovarjali to besedo : »Kitajci« !

Dve ali tri kroglice še prižvižgajo, silneje nego prejšnje ; videti je, kako odskakujejo od tal kakor kobilice v travi. Ves ta svinčen dež je trpel komaj jedno minuto, in že je ponehal. Na veliki zeleni planjavi zavlada iznova molk, in nič se ne gane kroginkrog.

Vseh šest mornarjev stoji še na mestu, pokoncu, z napetimi očmi, da bi uganili, od kod je moglo to priti.

Gotovo od tam doli, od onega bambusovega grmovja, ki stoji kakor pernat otok sredi planjave, in tam zadaj je videti na pol zakrite špičaste strehe. Spustijo se v teku tja ; njihove noge se vdirajo v namočena riževa polja ali pa zdrče tudi včasih po opolzlih tleh ; Silvester teče prvi, ker ima daljše in gibčnejše noge.

Nobene kroglice več ; rekel bi, da so sanjali...

In kakor so v vseh krajih sveta izvestne stvari vedno iste, vedno jenake, — sivo, oblačno nebo, sveža barva spomladi na zelenih travnikih, — tako bi bil mislil takrat, da so to francoske trate, po katerih teka vesela mladina z vse drugačnimi nameni nego smrti v naročje.

Toda kakor so prihajali bližje, se je kazala vedno bolj eksotična finesa bambusovega listja, te krive

strehe v vasi so bile vedno bolj tuje, in rumeni ljudje so kazali izza svojih skrivališč potlačene obraze, spačene od zlobnosti in strahu... Potem so se dvignili z glasnim krikom ter se postavili v dolgo, trepetajočo vrsto, ki je pa bila vendar odločna in nevarna.

— Kitajci! se mornarji iznova zaničljivo nasmehnejo.

Toda ta pot jih je vendar mnogo, preveč! In ko se jeden izmed mornarjev obrne, zapazi še drugih, ki so prihajali od zadaj kakor da izvirajo iz trave...

... Lep je bil v tem trenutku naš mladi Silvester, zelo lep; njegova stara babica bi bila ponosna, da ga je videla tako bojevitega!

V nekoliko dneh se je bil ves predrugačil: bil je ogorel, glas se mu je izpremenil, in sedaj je bil tu kakor v svojem elementu. V trenutku skrajne neodločnosti, ko so žvižgale kroglice okoli njihovih ušes, bi se bili začeli mornarji skoro umikati; in to bi bilo njihova gotova smrt; toda Silvester je silil v jednomer naprej; zgrabil je puško za cev ter bil s kopitom na levo in desno, da so cepali Kinezi kakor snopje. In njemu gre hvala, da se je položaj izpremenil: tisti strah, tista blazna, plašna neodločnost, ki je tako odločilna v teh malih, nepravilnih praskah, se je polastila sedaj Kitajcev; začeli so se oni umikati.

... Sedaj je bilo končano, ležali so. In mornarji so nabasali svoje dobre puške ter streljali za bežečimi; rdeče mlake krvi so ležale po travi, prestreljena trupla so se kopičila, iz razbitih črepinj so tekli možgani v strugo.

Bežali so sključeni, plazeč se po tleh kakor leopardi. In Silvester je hitel za njimi, dasi je bil že dvakrat ranjen, s sulico v bedro in poleg tega globoko rano na rami; toda čutil je samo bojaželjnost, tisto opojno, nepremišljeno strast, ki jo rodi krepka kri, ki da navadnim ljudem ponosen pogum, tisti pogum, ki je rodil starodavne junake.

Jeden izmed bežečih se je obrnil ter pomeril v zadnjem, obupnem strahu. Silvester se je ustavil z zaničljivim, ponosnim nasmehom. Pustil ga je, da je izprožil, potem pa se je umaknil na levo, videč, kam je namerjena cev. Toda v trenutku, ko je Kitajec izprožil, se je slučajno nagnila tudi cev v isto stran. Tedaj je začutil Silvester, kako ga je zbodlo v prsih. Razumel je takoj, kaj to pomeni, in še predno je občutil kako bolečino, se obrnil proti tovarišem, ki so prihajali zadaj, da bi jim zaklical, kakor star vojak, tiste navadne besede: »Zdi se mi, da imam dovolj!« Bil je zasopljen, ker je tekel za beguni, in dihal je na vsa pljuča; sedaj pa je začutil, kako mu prihaja sapa tudi skozi luknjo na desni strani s tistim strašnim piskanjem, ki ga je čuti pri počenem mehu. Hhratu mu je zalila kri usta, na strani je začutil ostro bolečino, ki je postala v nekaj trenutkih strahovita, neizrecna.

Obrnil se je parkrat krog svoje osi, ves v omotici ter skušal ujeti sapo; toda kri, ki ga je v trenutku vsega zalila, ga je dušila; — zvrnil se je s težkim padcem v blato.

II.

.....
Kakih štirinajst dnij pozneje, ko se je začelo nebo že vedno bolj temniti za bližnje deževje, ko je bila vročina nad tem rumenim Tonkinom vedno težja, neznosnejša, so prinesli Silvestra v Hanoi ter ga poslali v Ha-Long na krov bolniške ladje, ki se je vračala v Francijo.

Prenašali so ga bili dolgo na nosilnicah po raznih ambulancah. Storili so, kar se je dalo storiti; toda v teh slabih razmerah so se mu napolnile prsi skozi rano z vodo, in zrak je uhajal še vedno grgraje skozi luknjo, ki se ni hotela zaceliti.

Podelili so mu svetinjo v znak hrabrosti, in za trenutek ga je navdalo veselje.

Toda nič več ni bil tisti vojak odločne hoje in krepkega, donečega glasu, kakor poprej. Ne, vse to je izginilo tekom dolge bolezni, razdirajoče mrzlice. Težilo ga je domotožje, postal je zopet otrok; skoro ni več govoril, odgovarjal je s tihim, ugaslim glasom. Čutil se je tako bolnega in tako daleč, tako daleč; koliko brezkončnih dnij bo še treba, predno bo v domovini! — Bo li živel še tako dolgo s svojimi slabimi, pojemajočimi močmi?... Zavest te strašne daljave ga je neprestano mučila; težila ga je, kadar se je vzbudil, ko se mu je po urah težkega spanja vrnila grenka zavest njegovih ran, mrzlična vročina in hropenje njegovih prestreljenih prsij. Zato je tudi prosil, naj ga prenesejo na ladjo, pa naj se zgodi, kar se hoče.

Ker je bilo njegovo truplo težko, so mu prizadevali nosači nehote krute bolečine in sunke.

Na krovu ladje, ki se je pripravljala na odhod, so ga položili v majhno železno posteljo, kakoršne so po bolnišnicah, in začela se je iznova dolga premorska pot v nasprotni smeri. Toda sedaj ni živel več kakor ptica, visoko na jamboru, temveč spodaj, v težkem vzduhu, sredi bede, med izhlapevanjem ran in zdravil.

Veselje, da je bil na potu, mu je v prvih dneh nekoliko izboljšalo stanje. Lahko je sedel na postelji, podprt z blazinami, od časa do časa je poprosil, naj mu dajo njegov kovček. To je bil mornarski kovček iz belega lesa, kupljen v Paimpolu, in vanj je deval svoje dragocenosti; tu so bila pisma od babice Ivone, Janova in Marjetična pisma, potem zvezek, v kateri je pisal mornarske popevke, kakor jih je bil slišal, in pa knjiga Konfucija, pisana v kitajščini; dobil jo je bil pri nekem plenu, in na zadnji, nepopisani strani, je zapisaval v obliki naivnega dnevnika svoje dogodke.

Toda bolezen se mu ni izboljšala, in že prvi teden so zdravniki izrekli, da je smrt neizogibna.

... Sedaj so bili v bližini ekvatorja, sredi vihar-
nih pokrajin in neznosne vročine. Ladja je plula dalje in stresala bolnike in ranjence na posteljah; plula je hitro po tem nemirnem morju, razburkanem kakor od monsuma.

Odkar so bili odšli iz Ha-Longa, je že marsikateri umrl: vrgli so jih v morje ob tej veliki francoski cesti; mnogo majhnih postelj se je bilo že rešilo svojih ubogih gostov.

Tega dne je bilo zelo zelo temno v tej potujoči bolnišnici: visoko so se vspenjali valovi, in treba je bilo zapreti železne zaklopnice pri vratih, da je bil vzduh še neznosnejši.

Silvestru je bilo hujše; šlo je proti koncu ž njim. Ležal je vedno na prestreljeni strani ter si tiščal rano z obema rokama, z vso močjo, kar mu je je še ostalo, da bi ustavil to tekočino, ki mu je vedno sluzela iz desne polovice pljuč. Skušal je dihati samo z drugo polovico, pa tudi ta se je bila polagoma otrovala, in začel se je smrtni boj.

Razne podobe iz domovine so mu vstajale v umirajočih možganih; v vroči temi so se sklanjali nad njim ljubljani, včasih tudi ostudni obrazi; živel je v večnih sanjah, v večnih halucinacijah, ki so ga vodile zdaj v Bretanijo, zdaj na Island.

Zjutraj je bil dal poklicati duhovnika; bil je to starček, vaje gledati, kako umirajo mornarji, in zelo je bil iznenaden, ko je zapazil v tem moškem, krepkem telesu nedotaknjeno dušo malega otroka.

Hotel je zraka, zraka; pa ga ni bilo nikjer; verternice ga niso mogle več dajati; strežaj ga je sicer ves čas pihal s pahljačo, poslikano s kitajskimi cveticami, toda s tem mu je dovajal samo nezdravih, zoprnih plinov, ki so bili že stokrat vzdihani in zopet izdihani; prsi jih niso hotele več sprejemati.

Včasih se ga je lotil obupen srd, da bi se dvignil s te postelje, kjer je tako dobro čutil, da se mu bliža smrt; da bi šel gor na čist zrak ter poskusil na novo oživet... Oh, kako so bili srečni oni, ki so plezali po vrveh in živeli visoko na jamborih!... Toda pri vsem

velikem naporu, da bi vstal, ni prišel dalje, nego da je malo dvignil glavo in oslabei vrat, — podobno tistim slabotnim, nepopolnim gibanjem, ki jih izvršujemo v sanjah. — Ne, nič več ni mogel; zgrudil se je nazaj na svojo neredno, razkopano posteljo, kamor ga je že prikovala smrt; in vselej po takih napornih poskusih je izgubil za trenutek vso zavest.

Da bi mu ugodili, so končno odprli jedna vratica, dasi je bilo to nevarno, ker se morje še vedno ni dovolj umirilo. Bilo je zvečer, proti šesti uri. Ko je bil dvignjen železni zaklop, se je razlila po bolnišnici samo luč, samo bleščeča, rdeča luč. Zahajajoče solnce je prodrlo črne oblake in sijalo na temnem obzorju z vso svojo čudovito svetlobo; njegova slepeča luč se je razlila trepetaje po zibajoči se ladji, kakor bi zavihTEL kdo bakljo nad njo.

Toda zrak, zrak ni prišel noter; tisto malo, kar ga je bilo zunaj, je bil preslab, da bi prepodil mrzlične sopare. Vseповsod po tem brezkončnem ekvatorijalnem morju ni bilo drugega nego težka, vroča vlažnost, ki se ni dala dihati. Nikjer malo zraka, niti za umirajoče, katerim so zastajala pljuča.

... Zadnja vizija ga je zelo vznemirjala: njegova stara babica, ki je hitela po poti z izrazom bolestne bojazni; dež je lil nanjo iz nizkih, mrtvaških oblakov; šla je v Paimpol, kamor so jo klicali k mornarični upravi, da jej sporoče njegovo smrt.

Sedaj se je boril s smrtjo: hropel je. V kotih njegovih ust je stala voda in kri, ki mu je silila curkoma iz prsij, in nič ni pomagalo, da so jo hiteli brisati. In veličastno solnce ga je še vedno obsevalo; ob

zatonu je bilo videti, kakor da gori cel svet, oblaki so bili kakor polni krvi, skozi odprta vrata je prihajal širok trak rdečega ognja tja do Silvestrove postelje, čegar glavo je obdal s svetniškim sijajem.

... V tem trenutku so videli to solnce tudi v Bretaniji, kjer je sedaj zvonilo poldne. Bilo je to pač isto solnce, isti trenutek njegove brezkončne poti; toda tu je imelo vse drugačno barvo: stalo je više na modrem nebu in obsevalo z dobrotno, srebrno lučjo babico Ivono, ki je sedela na pragu in šivala.

Tudi na Islandu, kjer je bilo tedaj jutro, je sijalo v tej smrtni minuti. Čisto je bilo že obledelo, in rekel bi bil, da je prišlo tu sem samo primorano po svoji krivi poti. Žalostno je sijalo po fjordu, kjer je stala »Marija«, in nebo krog njega je kazalo danes tisto čudovito severno jasnost, ki spominja na zamrzle planete, kateri nimajo več atmosfere. Z ledeno hladnostjo je obsevalo posameznosti tega skalnega kaosa, ki se imenuje Island: z »Marije« je bil videti cel otok kakor pritrjen na jedno mesto, kjer je ostal pokoncu. Tudi Jana je obsevala ta nenadna luč, ali ribaril je kakor po navadi v tej čudoviti mesečini.

... V trenutku, ko je ugasnil žarek rdečega ognja, ki je prihajal skozi odprta vrata, ko je tropično solnce hipoma izginilo v zlatih vodah, tedaj so ugasnile tudi oči umirajočega vnuka ter se obrnile proti čelu, kakor bi hotele izginiti v lobanji. Zatisnili so mu trepalnice z dolgimi vejicami — in Silvester je bil lep in miren kakor mramornat kip...

III.

... Ne morem si kaj, da ne bi na kratko opisal Silvestrovega pogreba, ki sem ga vodil sam tam doli na otoku Singapour. Tekom prvih dni našega potovanja smo bili pometali dovolj drugih mrtvih v kitajsko morje; ker je bil ta nezdravi otok čisto blizu, smo sklenili, da obdržimo Silvestra nekaj ur več na krovu ter ga ondu pokopljemo.

Odšli smo zjutraj, zelo zgodaj, ker je solnce strahovito pripekalo. Njegovo truplo smo položili v čoln ter ga pogrnili s francosko trobojnico. Veliko tuje mesto je še spalo, ko smo se približali obali. Majhen voz, ki nam ga je bil poslal konzul, je že čakal na nasipu; položili smo nanj Silvestra in lesen križ, ki so mu ga naredili na ladji; barva je bila še sveža, ker je bilo narejeno vse v naglici, in bele črke njegovega imena so se razmazale na črno pobarvanih tleh. —

Ob solnčnem vzhodu smo korakali skozi ta Babel. Ginjeni smo bili, ko smo našli nekaj korakov izven umazanega kitajskega vrvenja mirno francosko cerkev. Pod tem visokim, belim obokom, kjer sem bil sam s svojimi mornarji, se je razlegal »dies irae« kakor čarobno sladko petje. Skozi odprta vrata je bilo videti začarane vrtove, polne čudovitega zelenja, gigantskih palm; večer je majal veliko razcevelo drevje, in v cerkev je padal dež rdečih cvetočih listov.

Potem smo šli na pokopališče, zelo daleč. Naš mali sprevod mornarjev je bil pač zelo skromen, krsta je bila zagrnjena vso pot s francosko zastavo. Morali

smo iti skozi kitajske ulice, kjer je vse mrgolelo rumenih ljudij; potem smo prišli v malajska in indijska predmestja, kjer so nas zijali razni azijski obrazi z začudenimi očmi. Slednjič smo prišli na poljano, ki je bila že vsa razgreta; senčnate poti, kjer so letali čudoviti metulji modrožametnih kril. Vse polno cvetja in palm, ves razkošni sijaj tropičnega rastlinja. In na vse zadnje, pokopališče: grobovi mandarinov z mnogobarvenimi napisi, z zmaji in pošastmi; čudno listje, neznana zelišča. Kraj, kjer smo pokopali Silvestra, je podoben kotičku v Indrovih vrtovih.

Na grob smo mu posadili majhen lesen križ, ki so mu ga bili naredili v naglici po noči, z napisom:

SILVESTER MOAN,
devetnajst let.

In pustili smo ga tu, ker nas je sililo k odhodu vedno više se dvigajoče solnce, in obrnili smo oči še jedenkrat tja, kjer počiva pod tistimi čudovitimi drevesi, pod tistimi visokimi cvetkami.

IV.

Ladja je nadaljevala svojo pot skozi Indijski ocean. Spodaj v bolnišnici je bilo še vse polno bede. Na krovu pa ni bilo videti drugega nego brezskrbnost, zdravje in mladost, naokrog po morju pa pravi praznik čistega zraka in solnca.

V tej lepi dobi pasatnih vetrov so ležali mornarji v senci razpetih jader ter se zabavali s papigami. (V Singapouru, odkoder so prihajali, prodajajo mornarjem različne krotke živalice.)

Izbrali so bili vsi mlade papige z otroškim izrazom na njihovih ptičjih obrazih; niso še imele repov, a bile so že zelene, oh, čudovito zelene. Njihovi očetje in mamice so bili nekdanj zeleni, in tako so podedovale tudi one, še čisto majhne, nevede to barvo; ko so bile tako razpostavljene po čisti ladjini ograji, so bile videti kakor sveže listje, ki je padlo s tropičnega drevesa.

Včasih so deli vse skupaj; tedaj so se ogledovale druga drugo, da se je moral človek smejeti; obračale so vratove na vse strani, kakor da se hočejo ogledati v vseh legah. Stopale so kakor bi bile šepaste, v malih, komičnih skokih. Zagnale so se v tek hitro, kakor bi se jim mudilo, in marsikatera se je prekucnila.

Imeli so pa tudi opice, ki so zopet po svoje skrbale za zabavo. Nekatero izmed teh živalic so mornarji naravnost ljubili, objemali so jih in pritiskali na svoje trde prsi, in živalice so jih gledale s svojimi ženskimi očmi, pol smešno pol ginljivo.

Ko je udarila ura tri, so prinesli na krov dve platneni vreči, zapečateni z debelimi rdečimi pečati, in Silvestrovo ime je bilo zapisano na njih; to je bilo njegovo imetje, ki se je imelo sedaj javno prodati, — kakor zahteva to postava, kadar kdo umre, — vsa obleka, vse, kar je imel na tem svetu. In mornarji so se radovedno gnjetli krog teh vreč; na krovu bolniške ladje se kaj takega dovolj gosto pripeti, tako da ni to nič izvenrednega. In potem so tudi na tej ladji tako malo poznali Silvestra.

Pretipavali so njegove pletene jopiče, srajce in modro pisane nogavice ter jih kupovali za neznatne

cene, dočim so drugi kupci v šali glasno ponujali velike svote.

Prišla je vrsta na majho leseno škatljo, ki je bila za Silvestra tolike vrednosti; cenili so jo na petdeset krajcarjev. Vzeli so bili iz nje pisma in vojno medaljo, da bi poslali to dvoje njegovi družini; toda ostal je še v njej zvezek pesmic, knjiga Konfucija, nit, gumbi in šivanke, ki mu jih je bila dala previdna babica na pot, da bi si včasih kaj popravil in zašil.

Potem sta bili dani na ogled dve majhni Budhovi sohi, kateri je vzel Silvester v neki pogodi, da bi ju podaril Marjetici. Držali sta se tako komično, da so se morali mornarji na glas zasmejati, ko so ju ugleдали. Niso se smejali morda zato, ker so bili premalo čuteči, temveč iz gole nepremišljenosti.

Slednjič sta bili prodani še obe vreči, in novi lastnik je takoj izbrisal Silvestrovo ime ter zapisal na njegovo mesto svoje.

Ko je bilo vse končano, so bila tla skrbno pometena, da bi ne ostal na njih kak prašek ali kaka nitka, ki je padla med prodajanjem iz rok.

In mornarji so se vrnilí veselo k svojim papigam in opicam.

V.

.....
Ko se je nekega dne v prvi polovici junija vrnila stara Ivona domov, so jej povedale sosede, da jo je iskal nekdo od mornaričnega komisarijata.

Gotovo zaradi vnuka; toda to je ni prav nič oplašilo. V družinah pomorščakov imajo mnogokrat opraviti pri »inskripciji.« Ona, ki je bila hči, žena,

mati in babica pomorščakov, je poznala ta urad že skoro šestdeset let.

Brezdvomno so jo klicali zaradi njegovega premeščenja na »Kirko«, morda tudi kaj zaradi plače; vedela je, kaj se spodobi za gospoda komisarja ter se primerno oblekla. Vzela je boljšo obleko in ruto ter odšla okrog dveh popoldne na pot.

Stopala je z drobnimi koraki dokaj hitro po ozkih obrežnih stezah proti Paimpolu. Bilo jej je vendar nekoliko tesno pri srcu, kajti že dva meseca ni dobila pisma od Silvestra.

Šla je tudi mimo svojega starega kavalirja, ki je sedel na vratih: zadnja zima ga je bila zelo pobrala.

— No, lepa soseda!... Kadar vam drago, saj veste; se ni treba nič ženirati... (Imel je še vedno v mislih mrtvaško krsto.)

Veselo junijsko življenje se je smehljalo krog nje. Po skalnatih višinah ni bilo nikjer drugega nego golo bodičje z zlatorumenimi cvetovi; toda v nižavah, zavarovanih proti ostrim morskim vetrovom, je bilo vse polno lepega mladega zelenja, po mejah je cvetela trnjolica, visoka trava je širila prijeten vonj. Toda starka ni videla ničesar od vsega tega; hitela je dalje, upognjena pod težo toliko dolgih let, ki so šla mimo nje in ki so se jej zdela sedaj kratka kakor dnevi...

Krog temnih, pol razpalih koč so rastle rože, nageljni in levkoje, in vse tja po slamnatih, z mahom porastlih strehah je bilo polno malih cvetk, po katerih so se podili prvi beli metuljčki.

Pomlad v tej domovini Islandcev je bila skoro brez ljubezni, in lepa, ponosna dekleta, ki so stala

tupatam sanjavo na vratih, so obračala svoje rjave in modre oči tja v daljavo, v nedogledno daljavo. Tam so bili mladi fantje, ki so vzbujali v njihovih srcih otožnost in hrepenenje, tam so ribarili na daljnem severnem morju...

Ali bila je vendar pomlad, topla, mehka, sanjava pomlad z lahnim brenčanjem mušic in vonjem mladega rastlinja.

In vse to brezčutno življenje se je smehljalo krog stare babice, ki je hitela, kolikor so jej dopuščale noge, da izve smrt svojega zadnjega vnuka. Že se je bližal oni strašni trenutek, ko izve, kaj se je pripetilo tam daleč na kitajskem morju; šla je tisto žalostno pot, ki jo je zaslutil Silvester v trenutku svoje smrti in ki mu je iztisnila njegove zadnje grenke solze: videl je svojo dobro babico, ki je stopala proti Paimpolu, da izve njegovo smrt! — Čisto razločno jo je videl na tej poti. Stopala je hitro, pokoncu, s svojim majhnim rjavim šalom, z dežnikom in svojo veliko avbo. In ta prikazen ga je dvignila na postelji, da se je zvijal silne bolesti; rdeče tropično solnce pa, ki se je veličastno potapljalo v morje, ga je gledalo skozi odprta vratica, kako umira.

Samo to je bilo drugače, da si je on predstavljal takrat v svoji zadnji viziji to starkino pot v dežju, dočim se je danes smejala vesela pomlad, kakor v ironiji.

Ko se je približala Paimpolu, se je čutila bolj vznemirjeno ter pospešila še bolj korake.

In tu je sedaj v sivem mestu, hiteča po ozkih granitnih ulicah, razsvetljenih od bleščečega solnca, po-

zdravlja je druge starke, svoje vrstnice, sedeče pri oknih. Začudeno se povprašujejo :

— Kam gre neki tako hitro, v praznji obleki, ko je vendar delavnik ?

Gospoda komisarja ni bilo v pisarni. Njegov pomagáč, majho, grdo človeče, staro kakih petdeset let, je sedel za mizo. Za ribiča je bil preslaboten, zato je šel v šole ter presedel sedaj vse svoje dni na istem stolu, oblečen v pisarniški jopič, ter čéčkal po papirju.

Ko mu je povedala svoje ime, se je dvignil počasi, važno, ter izvlekel iz predala nekaj zapečatenih stvari.

Bilo jih je precej... Kaj naj to pomeni? Izpričevala, zapečateni papirji, mornarska knjižica, vsa porumenela od morja, in vse to je dišalo kakor po smrti...

Razprostrl je bil vse to pred ubogo starko, ki se je začela tresti, vsa zmedena. Spoznala je dve pismi, ki jih je pisala namesto nje Marjetica njenemu vnuku in ki sta prišli nazaj neodprti... Isto se je zgodilo tudi dvajset let poprej, takrat, ko je umrl njen sin Peter: pisma so bila takrat prišla iz Kine na gospoda komisarja, kateri jih je potem vrnil njej...

Čital je sedaj z učenim glasom: »Ivan-Marija-Silvester Noan, vpisan v Paimpolu, folio 213, številka matice 2091, preminil na krovu »Bien-Hoa« 14....«

— Kaj?... Kaj se mu je pripetilo, dobri gospod?...

— Preminil!... Preminil je, je ponovil še enkrat.

Moj Bog, saj tako zloben gotovo ni bil, ta pisar ; če je povedal to na tak surov način, je bilo temu krivo pomanjkanje bistroumnosti, kar ni bilo nič čudnega pri tem nerazvitem človečku. In ko je videl, da

starica ne razume te lepe besede, jej je rekel po bretonsko;

— »Marw éo !...«

— »Marw éo !...« (Umrl je !...)

Ponovila je te dve besedi za njim s svojim tihim, od starosti oslabelem glasom, kakor bi ponovil slaboten odmev brezpomembno frazo.

Pač je že takoj v začetku na pol razumela, in takrat je samo vstrepetala; sedaj pa, ko je bilo gotovo, je bilo videti, kakor da je to nič ne razburja. Njena občutljivost je bila v resnici vsled starosti že nekoliko oslabela, zlasti zadnjo zimo. Bolest se jej ni več pojavljala v prvem trenutku. Poleg tega se je v tem hipu tudi nekaj zmedlo v njenih možganih, zamenjala je Silvestrovo smrt z drugimi: saj je bila izgubila že toliko sinov!... Treba jej je bilo nekaj trenutkov, predno se je dobro zavedla, da je bil to njen zadnji, njen ljubljeneček, oni, kateremu so bile posvečene vse njene molitve, vse njeno življenje, vse njeno pričakovanje, vse njene misli, že nekoliko otemnele od bližajoče se »otročje starosti«...

Tu jo je bilo sram, pokazati temu majhnemu gospodku, katerega se je bala, svoj obup: ali se na takšen način naznani babici smrt njenega vnuka!... Ostala je pokoncu pred mizo, kakor otrpla, ter mečkala franže svoje rute z ubogimi, starimi rokami, razpokanimi od pranja.

In kako daleč od doma se je čutila!... Moj Bog, vsa ta pot, ki jo bo morala prehoditi, gotovo prehoditi, predno pride do svoje koč, kamor bi se že tako rada zaprla — kakor ranjene živali, ki se skrijejo v

svoje luknje, da poginejo. In zato se je tudi trudila, da ni preveč mislila, da ni še dobro razumela, ker se je zlasti bala tako dolge poti.

Izročili so jej nakaznico za trideset frankov, katere je prinesla prodaja Silvestrovega premoženja; potem pisma, izpričevala in škatljo z vojno medaljo. Pobrala je nerodno vse te stvari s svojimi prsti, ki so ostali stegnjeni, ter jih prekladala iz jedne roke v drugo, ker ni mogla najti žepa.

V Paimpolu se ni nikamor ozrla, nikogar pogledala; hitela je dalje, sklonjena naprej, kakor bi hotela pasti; čutila je, kako jej vre kri po ušesih. — Podvizala se je, kolikor je le mogla, kakor star stroj, ki ga spuste še zadnjikrat z vso hitrostjo, ne menè, se za to, če se peresa polomijo.

Pri tretjem kilometru je bila vsa upognjena, upehana; od časa do časa, kadar je zadela s čevljem ob kamen, je začutila v glavi silen, bolesten sunek. In hitela je dalje, da bi se čim preje skrila v svojo kočo, ker se je bala, da bi padla, da bi jo morali pobrati in nesti domov...

VI.

— Stara Ivona se je opila!

Padla je bila in pobje so tekli za njo. To se jej je zgodilo, ko je stopila v Ploubazlanec, kjer stoji takoj na koncu vasi vse polno hiš ob cesti. Imela je vendar še toliko moči, da se je dvignila ter drsala dalje s svoje palico.

— Stara Ivona se je opila!

In mladi nesramneži so jo zijali ter se jej smejali v obraz. Njena ruta je stala čisto po strani.

Bilo jih je nekaj med temi fantiči, ki niso bili v srcu bogve kako zlobni, — in ko so ugledali od blizu ta obupani, postarani obraz, so se vrnili žalostni in ginjeni, in ničesar več se niso upali reči.

Ko je zaprla za seboj vrata svoje kočice, se jej je izvil iz prsi obupni krik, ki jo je hotel zadušiti, zgrudila se je v kotu na tla ter naslonila glavo na zid. Avba jej je bila zlezla na oči; vrgla jo je po tleh, — svojo ubogo lepo avbo, katero je včasih tako čuvala. Njena poslednja nedeljska obleka je bila vsa blatna, in izpod rute jej je gledal šopek rumenkasto belih las, da sta bila videti nered in beda še večja...

VII.

Tako jo je našla zvečer Marjetica, ki je prišla pogledat, vso razmršeno, s pobešenima rokama, glavo naslonjeno na steno. Njen obraz je bil izpremenjen, in ihtela je tiho, tožeče, kakor majhni otroci; jokati skoro ni mogla več: prestare babice nimajo več solz v svojih izsušenih očeh.

— Moj vnuk je mrtev!

In vrgla jej je pisma, papirje, svetinjo pred noge.

Z jednim samim pogledom se je Marjetica prepričala, da govori babica resnico; pokleknila je k molitvi.

Ostali sta obe skoro nemi, dočim je padal zunaj junijski mrak, — tisti mrak, ki je v Bretaniji tako

dolg in ki na Islandu nič več ne neha. V kaminu jima je cvrčal muren, ki prinaša ljudem srečo, in skozi okence je prihajala rumena večerna luč v to kočico Moanov, katere je vse ugrabilo morje, ki so bili sedaj izumrla družina...

Slednjič je izpregovorila Marjetica :

— Jaz se preselim k vam, dobra babica ; prinesem svojo posteljo, ki so mi jo pustili, čuvala vas bom in vam stregla, da ne boste čisto sama...

Obžalovala je svojega mladega prijatelja Silvestra, toda v svoji žalosti se je čutila nehote raztreseno, ker je mislila na nekoga drugega : — na onega, ki je bil odšel na veliki ribji lov.

Jan gotovo izve, da je Silvester umrl ; saj v kratkem odidejo »lovci« na rake. Bo li kaj jokal po njem... Morda, kajti zelo ga je ljubil... In namesto na svoje solze je mislila samo nanj ; bila je sedaj nejevoljna na tega trdosrčnega, sedaj zopet vsa polna mehkobe in ljubezni zanj, zaradi žalosti, ki jo tudi njemu povzroči Silvestrova smrt in ki ju nekako zbliža ; — kratko, njeno srce je bilo vse polno tega Jana...

VIII.

... Nekega bledega večera v avgustu je končno prišlo na krov »Marije« na islandskem morju pismo, ki je naznanjalo Janu smrt njegovega prijatelja ; — bilo je to zvečer po težkem, napornem dnevu, v trenutku, ko je hotel k večerji in potem spat. Spodaj v temni kabini je čital to vest s težkimi, zaspanimi očmi, pri rumeni luči majhne svetilke ; in tudi on je ostal

v prvem hipu brezčuten, otopel, kakor bi ne mogel prav umeti. V vseh srčnih zadevah je bil samosvoj in ponosen; skril je torej pismo na prsi pod svoj modri jopič, kakor je to navada pri mornarjih, in niti besedice ni izpregovoril.

Toda toliko poguma vendar ni čutil, da bi prisedel k drugim ter večerjal; ne da bi komu povedal, kaj mu je, se je vrgel na ležišče in v tem hipu zaspal.

Skoro je zasanjal o umrlem Silvestru; videl je v sanjah njegov pogreb...

Ko se je bližala polnoč, ga je obšlo tisto čudno stanje mornarjev, ki se zavedajo v spanju časa ter čutijo, kedaj se bliža trenutek, ko bo treba vstati. Videl je še vedno pogreb ter rekel sam pri sebi:

— Sanjam; k sreči me pridejo poklicat, in to mine. Toda ko je položil nekdo nanj svojo trdo roko ter izpregovoril: »Vstani; Gaos. — Čas je!« tedaj je začutil na svojih prsih lahno pokanje papirja — in hipoma se je zavedel bridke resnice. — Ah! da, pismo!... torej je bilo res! — in že se je oglasila bolest, krutejša in silnejša nego prej. Dvignil se je naglo, na pol še v spanju, ter zadel s svojim širokim čelom v strop.

Potem se je oblekel ter odprl vratica in se odpravil na krov, da zavzame svoje mesto...

IX.

Ko je prišel Jan na krov, se je ozrl z zaspanimi očmi krog sebe, po velikem, dobro znanem morskem krogu.

To noč se je kazala brezkončnost v čudovito enostavnih oblikah, v brezizraznih barvah, ki so dajale samo vtis neizmerne globine.

To obzorje, ki ni naznanjalo nikake gotove zemeljske pokrajine, niti njene geološke starosti, je moralo biti že toliko in toliko dnij od početka vekov vedno jednako, tako da se je zdelo, če si se ozrl nanj, da ne vidiš nič, — nič, samo večnost stvarij, ki »so« in ki ne morejo nehati »biti«.

Niti popolna noč se ni mogla storiti. Bila je še slabo razsvetljena, od nekje je še prihajala medla luč. Krog ladje je šumelo, kakor iz navade, brezpomembno, tožeče. Vse na okrog je imelo sivo barvo, motno-sivo barvo, ki je bežala pred pogledom. — Morje se je skrivalo med svojim skrivnostnim počitkom in spanjem pod tihimi, skromnimi barvami, ki nimajo imena.

Gori na nebu so se podili oblaki; imeli so vsi neke gotove oblike, ker brez teh ne more biti nobena stvar; v temi je bilo videti, kakor da se spajajo v veliko tančico.

Toda na jedni nebesni točki so se združili ti oblaki v pravilnejšo, določnejšo sliko, zelo nizko, čisto blizu nad vodami, in zelo daleč na obzorju; kakor da je začrtala raztresena roka nejasno skico; slučajna kombinacija, ki ni ustvarjena, da bi jo gledal svet, namenjena le za kratko življenje. — In ta točka, jedina v vsej tej brezkončnosti, je hotela nekaj izražati; rekel bi bil, da je zapisana tu tista tiha melanholija vse te velike praznote; — in oči so se morale ustaviti nehote na tem mestu.

Čim bolj so se navadile Janove gibčne punčice na temo, tem nepremičnejše je zrl proti tej jedini nebesni podobi; bilo je videti, kakor da nekdo pada z razprostrtima rokama. In ko se je vživel v to misel, se mu je zdelo, da je to resnična človeška senca, povečana in še bolj gigantska, ker je bila tako silno daleč. —

V njegovi domišljiji, kjer so živele skupno s primitivno praznovernostjo nejasne sanje, se je začela ta žalostna senca, ki se je dvigala tam daleč iz temin, spajati s spominom na njegovega mrtvega pobratima, kakor bi se mu hotel Silvester še zadnjikrat pokazati v tej skrivnostni obliki.

Bil je navajen teh čudnih mislij in slik, ki se porajajo zlasti v začetku življenja, v otročjih glavah... Toda besede, naj bodo še tako nedoločne, so vendar še vedno veliko prejasne, da bi mogle izraziti te stvari; treba bi bilo za to tiste temne, negotove govorice, ki jo rabimo včasih v sanjah, od katere ne ostane zjutraj drugega kakor nejasni fragmenti, uganke brez vsakega smisla.

Ko je gledal Jan te oblake, je začutil globoko, plaho žalost, polno nečesa neznanega in skrivnostnega, ki ga je začelo zebsti v dušo; sedaj je razumel mnogo bolje nego ravnokar pred par trenutki, da ne bo videl svojega prijatelja nikdar več, nikdar več; dolgo je bilo treba, da je prodrla žalost trdo, robustno skorjo njegovega srca; sedaj pa se mu je razlila z vso silo, nevzdržno. Videl je v duhu Silvestrov ljubeznivi obraz, njegove dobre, otroške oči; ko je mislil, kako bi ga objel, tedaj mu je padlo na oči nekaj

kakor težka mreža, zoper njegovo voljo, — in v začetku si ni mogel niti razjasniti, kaj to pomeni, ker ni še nikdar v svojem življenju jokal.

Toda po licih so mu tekle solze, debele, težke solze; in vzdihni so mu prihajali iz prsij ter olajšali nekoliko njegovo globoko tugo.

Hitel je dalje loviti, niti trenutka ni izgubil niti besedice izpregovoril, in njegova tovariša, ki sta ga poslušala v tej tišini, sta se delala kakor da ne čujeta, ker sta se ga bala dražiti, vedé, da je samosvoj in ponosen.

... Po njegovih mislih je s smrtjo nehalo vse...

Pridružil se je pač včasih iz spoštovanja molitvam, ki so jih molili doma za umrle; toda na kako posmrtno življenje ni veroval.

Kadar so mornarji kramljali, so govorili o vsem tem v kratkih, gotovih besedah, kakor o dobro znani stvari. Toda vkljub temu so vendar čutili neko nedoločno vero v strahove, nejasen strah pred pokopališči, skrajno zaupanje do svetnikov in podob, in pred vsem neko prirojeno spoštovanje do blagoslovljenih tal krog cerkva.

Jan za svojo osobo je bil prepričan, da ga ugrabi nekoč morje, kakor bi to hitreje uničilo, — in misel, da je ostal Silvester tam daleč v neznani zemlji, je delala njegovo žalost še obupnejšo, še bolj črno.

Ker je vse druge preziral, se ni nič sramoval, temveč jokal je neprikrito, kakor bi bil sam.

... Zunaj se je začelo polagoma svetiti po prazninah, dasi je bilo šele dve popolnoči; v istem času se je zazdelo, kakor da se ves ta prostor širi, širi, da

postaja še neizmernejši, kakor silna, strašna votlina. Z zarjo, ki je vstajala na vshodu, so se odpirale tudi oči, in duh je bolje umel neizmernost onih daljin; meje vidnega prostora so bile sedaj potisnjene tja daleč v ozadje, in zdelo se je, da se še vedno oddaljujejo.

Svetloba je bila še zelo bleda, toda naraščala je, zdelo se je, da prihaja v majhnih koscih, v lahkih sunkih; rekel bi bil, da je razsvetljeno to večno morje skozi prozorno steno, kakor da se dvigajo tam izza sivih megla počasi, počasi svetilke z bledimi plameni, tiho, skrivnostno, da bi ne motile temnega miru neskončnega morja.

Ta velika bleda luč pod obzorjem, to je bilo solnce, ki se je dvigalo leno, brez vse moči, da začne svojo dolgo, hladno pot nad vodami...,

To jutro ni bilo videti rožnate zarje, vse je ostalo bledo in žalostno. In na krovu »Marije« je jokalo mož, veliki Jan...

Te težke solze in ona še večja melanholija, ki je ležala na morju, to so bila znamenja žalovanja za mladim, neznanim junakom, žalovalo je za njim islandsko morje, na katerem je bil preživel pol življenja...

Ko se je zdanilo, si je Jan hitro obrisal oči z rokavom svojega volnenega jopiča ter nehal jokati. Bilo je končano. Zdelo se je, da je zopet popolnoma vtopljen v delo in jednolično okolico, ki ga je obdajala, da ne misli na nobeno stvar več.

Sicer so bile pa mreže polne, dela je bilo preveč.

Okolica je kazala sedaj čisto novo lice. Veličastni prizor vstajajočega jutra je bil končan, in sedaj se je zdelo, da se daljave zožujejo ter strinjajo nad ladjo.

Kako je bilo vendar mogoče, da je bilo videti morje še pred kratkim tako neizmerno? Obzorje je bilo sedaj čisto blizu, zdelo se je, da je skoro premalo prostora. Praznina se je napolnila z razpetimi zastori, ki so plapolali sedaj komaj vidno, kakor slaboten dim, sedaj zopet jasno začrtani, kakor naprani. Padali so na lahko in tiho, kakor belo platno, ki nima nikake teže; toda hiteli so od vseh strani ob istem času, kakor bi hoteli vse obkoliti in zagrniti; in to je tiščalo mornarje, ko so videli, kako se polni zrak, ki so ga dihali.

To je bila prva avgustova megla, ki je vstajala. V nekoliko minutah je postala gosta, neprodorna; krog »Marije« je bilo razločiti samo še blede vlažnost, v kateri je izginjala solnčna svetloba ter so se navidezno izgubljali ladjini jambori.

— Glejte jo, kar naenkrat smo jo dobili, to umažano meglo, so govorili možje.

Poznali so že dolgo to neizogibno tovarišico, ki se jim je pridružila vselej v drugi polovici njihovega bivanja na Islandu; toda oznanjala jim je tudi ob jednom, da bo to skoro končano, da se skoro vrnejo domov, v Bretanijo.

Drobne, svetle kapljice so se začele nabirati po njihovih bradah, njihova porjavela koža se je svetila od vlažnosti. Če sta se spogledala dva z jednega ladjinega konca na drugega, sta se videla le nejasno, kakor prikazni; bližnji predmeti pa so bili videti v tej dolgočasni, blede svetlobi nekako bolj pusti, raskavi. Nikdo se ni upal dihati z odprtimi usti; vlažen mraz jim je izpreletaval prsi.

Lov pa je šel hitreje in hitreje od rok. Nič več niso govorili, mreže so bile vedno polne; vsak trenutek je bilo čuti, kako je padla na krov debela riba, kakor bi udaril kdo z bičem po deskah; jezo so bile z repovi ob trda tla ter poškropile vse okrog z morsko vodo, pomešano z drobnimi, srebrnimi luskami. Mornar, ki jim je paral trebuhe z velikim nožem, se je v naglici vrezal v prst, in njegova rdeča kri se je mešala s slano lužo.

X.

Deset dnij so ostali ta pot v gosti megli, skozi katero ni bilo ničesar videti. Lov je bil vedno dober, dela vedno dovolj, da se skoro ni bilo mogoče dolgočasiti. Od časa do časa, v enakomernih presledkih, je zatrobil jeden izmed mornarjev v rog, da je bilo slišati kakor bi zatulila divja zver.

Včasih so odgovorili na njihov klic drugi rogovi izza daljnih, belih meglâ. Tedaj so podvojili čuječnost. Če se je glas bližal, so vsi napenjali ušesa proti neznanemu sosedu, katerega ne bodo gotovo nikdar poznali, in čegar bližina je bila vendar nevarna. Začeli so domnevati o njem to in ono; govorili so o njem kakor o svojem tovarišu in želeli so ga videti; napenjali so oči, da bi prodrli te bele, nepremične tančice, ki so visele v zraku vse na okrog.

Potem se je sosed zopet oddaljil, glasovi njegovega roga so zamrli v nemih daljavah; in bili so zopet sami v tišini, sredi brezkončnih, nepremičnih meglâ. Vse je bilo premočeno, vse je bilo polno slanih

luž. Mraz je postajal občutnejši; solnce se je vleklo sedaj že počasneje ob obzorju; že so se začele resnične, jedno ali dve uri trajajoče noči, sive, puste, ledene noči.

Vsako jutro so zmerili globino voda, ker so se bali, da bi se »Marija« ne približala preveč skalnatemu Islandu. Toda nobena vrstica, kar so jih imeli na krovu, ni mogla še doseči morskega dna: bili so torej pač še na širokem morju, nad lepo, globoko vodo.

Življenje je bilo zdravo in krepko; ta bodeči mraz jih je navadil bolj ceniti toplo kabino iz močnih hrastovih desk, kamor so hodili jest ali pa spat; počutili so se v njej kakor v toplem gnezdu.

Čez dan so govorili ti možje, ki so živeli bolj samostansko nego menihi, le malo med seboj. Držali so vsak svojo vrvico ter ostali ure in ure vedno na istem mestu, nepremično, samo njihove roke so se gibale. Bili so oddaljeni komaj po nekaj metrov drug od drugega, toda končno se že niso več videli.

Ta mirna megla, ta blede tema je uspavala duhove. Med delom so mrmrali sami zase domače napeve, tiho, da ne bi odpodili rib. Misli so postajale počasnejše, redkejše; zdelo se je, da se raztezajo in trpijo dlje časa, da napolnijo tako ves čas in ne puste v njem nič praznin, nič presledkov. Nič več niso mislili na ženske, ker je bilo že zelo hladno, toda sanjari so o čudovitih stvareh brez vsake zveze, kakor v spanju; in te sanje so bile nejasne, kakor megla tam zunaj nad vodami.,

Ta megleni mesec avgust je zaključil vsako leto tako žalostno in tiho poletje na Islandu. Fizično živ-

ljenje pa je bilo vedno zdravo, širilo je prsi in krepilo mornarjem mišice.

Jan se je hitro zopet vživel v svoje vsakdanje navade, kakor bi ne mislil nič več na svojo veliko žalost; bil je čuječ in gibčen, pripraven na ladji in pri lovu, vedel se je neprisiljeno, kakor človek, ki nima nikakih skrbij; ob nekaterih urah — ki so pa bile zelo redke — je bil celo zgovoren in nosil je glavo vedno po koncu, z indiferentnim in zajedno zapovedujočim izrazom.

Ko so sedeli zvečer za mizo z velikimi noži v rokah ter se gostili z dobro, toplo večerjo, se je pripetilo včasih, da se je zasmeljal, kakor nekdanj, komičnim dogodbicam, ki so jih pripovedovali tovariši.

V srcu je morda mislil nekoliko na Marjetico, katero si je želel Silvester v svojih zadnjih trenutkih gotovo za njegovo ženo, — in katera je bila sedaj uboga deklica, ki nima nikogar na svetu... Morda pa je tudi še tlela v globinah njegovega srca tiha žalost za umrlim prijateljem...

Toda Janovo srce so bila še nedotaknjena, malo poznana tla, ki se dajo težko vladati. Vršile so se v njem stvari, katerih ni nikdar razodel drugim ljudem.

XI.

Nekega jutra okrog tretje ure, ko so tiho sanjali v gosti megli, so začuli nekaj kakor glasove, ki so se jim zdeli tuji, nepoznani. Spogledali so se, kar jih je bilo na krovu, kakor bi se hoteli vprašati z očmi:

— Kdo je govoril?

Ne, nihče! nihče ni rekel besedice.

In res, to je moralo priti od zunaj, tam iz onih meglenih praznin.

Mornar, ki je imel posel z rogom, je bil zanemaril svojo skrb od prejšnjega večera; sedaj je planil po koncu ter napel vso sapo in jo pihnil v rog, da se je daleč razlegalo.

Že ta glas v tišini je zadostoval, da je izpreletel može mraz. In kakor da je priklical ta glas prikazen iz globin, se je pojavila čisto pred njimi v sivih meglah nenadoma visoka, grozeča stvar: jambori, jadra, vrvi, slika popolne ladje se je vspela mahoma pred njimi, kakor one strah vzbujajoče podobe, ki jih privabi včasih jeden sam svetlobni žarek na razpeta jadra. Tuji možje so se prikazali blizu, da bi jih lahko dosegli z rokami; bili so sklonjeni čez ladjin rob ter so jih gledali s široko odprtimi, preplašenimi očmi...

Možje na »Mariji« so planili po koncu, pograbili mačke, droge, vesla — sploh vse, kar so našli v naglici dolgega in trdnega — ter uprli vse to proti tuji ladji, da bi jo tako obdržali v dovoljni razdalji. Mornarji na tuji ladji so storili jednako ter molili proti »Mariji« vse polno dolgih kolov, da bi jo potisnili nazaj.

Toda v vrveh in drogovih nad glavami so začutili samo neznaten ropot, in jambori, ki so se bili za trenutek zapletli drug v drugega, so se takoj zopet osvobodili brez vsake škode. Sunek je bil vsled mirnega morja še lažji, skoro ga ni bilo čutiti, da, bil je tako slab, da se je v resnici zdelo, kakor bi bila mehka stvar brez vsake teže...

Ko se je poleglo razburjenje, so se začeli moške
smejati; spoznali so se med seboj:

— Ohé! to je vendar »Marija«.

— Saj res! Gaos, Laumec, Guermeur!

Tuja ladja pa je bila »Kraljica Berta«, kapitan
Larvoër, tudi iz Paimpola; moštvo je bilo vse iz vasi
krog Paimpola; oni velikan tam s črno brado, ki se
je smejal ter kazal svoje bele zobe, to je bil Kerje-
gon, doma iz Ploudamiela; vsi drugi so bili iz Plou-
nesa ali pa iz Plounérina.

— Zakaj pa ne trobite nič na rog, divjaki vi?
je vprašal Larvoër s »Kraljice Berte«.

— Pa vi? roparska, zanikrna drhal, strup našega
dobrega morja!

— O, mi!... To je nekaj drugega; nam je prepo-
vedano razgrajati, je odgovoril kapitan skrivnostno, s
premetenim nasmehom krog usten, na katerega so se
mornarji še večkrat spomnili in kateri jim je dal mnogo
misliti.

Potem pa se je pošalil, kakor da je že preveč
povedal:

— Naš trobentač je tako silno trobil, da se mu
je rog razletel.

In pokazal je pri tem na čudnega možica, na ka-
terem je bilo videti samo vrat in silno široke prsi;
noge pa so bile nizke, in v vsej njegovi spačeni po-
stavi je tičalo nekaj vznemirjajočega in grotesknega.

In potem so čakali, da pride kaka sapa ali pa
kaka struja, ki bi zopet razdružila obe ladji. Začeli
so kramljati. Držali so še vedno ladji z lesenimi dro-

govori v primerni razdalji ter si pripovedovali novice iz domovine in govorili o zadnjih pismih, ki so jim jih donesli »lovci« od sorodnikov in žen.

— »Moja« mi piše, je izpregovoril Kerjégon, da je ravnokar dobila majhnega, ki smo ga pričakovali, sedaj jih imamo ravno dvanajst.

Nekemu drugemu je povila žena dvojčke, in tretji je pripovedoval, da se je omožila lepa Ivanka Caroff, ki je bila pri Islandcih prav dobro znana — z nekim bogatim, pohabljenim starcem iz okraja Plourivo.

Videli so se kakor skozi bele tančice, in zdelo se je, da izpreminja to tudi njihove glasove, ki so prihajali pridušeno, kakor iz neznanih daljav.

Jan ni mogel odtrgati očij od majhnega, že starikevega možička; bil je prepričan, da ni tega ribiča še nikdar nikjer videl, pa vendar ga je bil ta takoj pozdravil, kakor intimen znanec: »Dober dan, moj veliki Jan;« bil je grd, podoben opicam, in tudi njegove bodeče oči, s katerimi je neprestano mežikal, so imele nekaj zlobnega, opičjega na sebi.

— Meni so poročali, je izpregovoril zopet Larvoër s »Kraljice Berte«, o smrti vnuka stare Ivone iz Ploubazlaneca. Služil je sedaj pri mornarici, kakor veste, in poslali so ga na Kitajsko. Škoda za fanta!

Vsi, kar jih je bilo na krovu »Marije«, so uprli oči v Jana, da bi videli, če mu je že znana ta nezgoda.

— Da, je dejal s tihim glasom in ponosnim, malovažnim izrazom, pisal mi je o tem moj oče v svojem zadnjem pismu.

Vsi so ga gledali, radovedni, je li kaj žalosten, in to ga je dražilo.

Naglo so krožile njihove govorice skozi blede meglo, ker minute njihovega čudnega sestanka so potekale.

— Moja žena mi tudi piše, je nadaljeval kapitan Larvoër, da je zapustila hči gospoda Mévela mesto in da biva v Ploubazlanecu ter streže svoji stari teti Ivoni; sedaj si služi kruh z delom svojih rok. Sicer sem bil pa jaz vedno prepričan, da je to dobro, pogumno dekle vkljub svoji gosposki obleki in navadam.

In zopet so se vsi ozrli na Jana; to mu je bilo že preveč, in jezna rdečica mu je stopila v porjavela lica.

S to pohvalo, ki je veljala Marjetici, se je končal razgovor z mornarji »Kraljice Berte«, ki je prišla danes poslednjič v dotiko z živimi bitji. Nekaj trenutkov sem so že postajali njihovi obrazi bolj nejasni, njihova ladja že ni bila več tako blizu, in kar naenkrat niso čutili mornarji na »Mariji« ničesar več, kamor bi uprli svoje drogove; konci njihovih vesel in kolov so se zmajali v praznem prostoru ter popadali drug za drugim v morje, kakor velike, mrtve roke. Potegnili so jih torej na ladjo ter jih odložili: »Kraljica Berta« se je potopila v globoko meglo ter bliskoma izginila, kakor izginejo oblike transparenta, če si ugasil luč za njim. Hoteli so še zaklicati nekaj v slovo, toda nič ni odgovorilo njihovim klicem, — samo zmeden šum njihovih lastnih glasov, kakor slabotno ječanje; spogledali so se plaho...

»Kraljice Berta« se ni vrnila z drugimi ladjami z Islanda, in ko so dobili mornarji na »Samuel - Azénidu« v nekem fjordu ostanke razbite ladje, ki je bila brezdvomno »Kraljica Berta«, so jo nehali pričakovati ; meseca oktobra so bila potem vpisana imena njenega moštva v cerkvi na črne plošče.

Po onem dnevu, ko se je sešla »Marija« s »Kraljico Berto«, je ostalo morje ves čas do vrnitve v domovino lepo mirno ; toda tri tedne poprej je bil pridivjal od zahoda silen piš, ki je odnesel več mornarjev ter potopil dve ladji. Mornarji na »Mariji« so se večkrat spominjali Larvoërjevega čudnega nasmeha ; čudne misli so jim prihajale, in sklepali so to in ono. Več ko enkrat je videl Jan v sanjah grdega človečka z opičjim obrazom, in marsikateri se je strahoma vprašal, če niso govorili ono jutro z mrtveci...

XII.

Poletje je potekalo, in koncem avgusta, ko so se prikazale zjutraj prve megle, je bilo videti tudi Islandce, ki so se vračali domov.

Že tri mesece sta stanovali Marjetica in stara Ivona skupaj v Ivonini koči ; Marjetica je zavzela mesto hčere v tem zapuščenem domu umrlih mornarjev. Prinesla je vse, kar so jej bili pustili, ko je bila prodana hiša njenega očeta : svojo lepo, »gosposko« posteljo in svoja lepa raznobarvna krila. Naredila si je sama novo črno obleko po zelo priprostem kroju ter nosila črno, nabrano avbo iz debelega mušlina, kakor stara Ivona.

Vsak dan je šivala v mestu pri premožnih ljudeh ter se vračala še le zvečer domov. Na potu je ni nihče nadlegoval; ostala je še vedno malo ponosna, in fantje so čutili nekako spoštovanje do nje; kadar so jo pozdravljali, so se jej še odkrivali, kakor nekdanj.

V prijetnem poletnem mraku se je vračala iz Paimpola po oni dolgi poti ob skalnem obrežju ter dihala sveži morski zrak, v katerem se človek tako oddahne. Šivanje ni škodilo njenim lepim oblikam — kakor se to zgodi pri drugih, ki so vedno sklonjene nad delom — in ko je gledala morje, se jej je vzravнала lepa postava, prsi so se jej širile; gledala je na morje, na široko morje, po katerem je plul Jan, daleč, bogve kje...

Ista pot je vodila tudi na njegov dom. Ko bi bila šla še nekoliko dalje po skalnati planjavi, čez katero je bril večni veter, bi bila prišla v vasico Pors-Even. Tam rastejo drevesa nizko med skalami, vsa pokrita s sivim mahovjem, upognjena od zahodnih vetrov. Pač nikdar več ne pride v Pors-Even, dasi je bil komaj pol milje daleč; toda jedenkrat v svojem življenju je bila tam, in to je bilo dovolj, da jej je postala ta pot nad vse draga. Jan je šel gotovo pogostokrat po tej poti, in izpred vrat svoje kočice bi ga lahko videla, ko bi stopal po goli planjavi med nizkim bodičjem. In zato je ljubila to zemljo krog Ploubazlaneca; skoro srečno se je čutila, da jo je zanesla usoda v ta kraj, nikjer drugje v okolici bi ne mogla živeti.

Včasih, proti koncu avgusta, zaveje od juga sem topel dih čez to zemljo; in pridejo svetli večeri; žarki velikega solnca odsevajo iz daljne, boljše dežele vse tja čez bretonsko morje. Pogosto je zrak čist in miren, in nikjer ni videti niti najmanjšega oblaka.

Ob času, ko se je Marjetica vračala, je že padala noč na pokrajino, predmeti so se začenjali spajati v nejasne sence. Tuptam se je dvigal na kaki višini šop bodičja izmed dveh skal, podoben razkuštranemu grmiču; niže doli so rastle temne gruče skrivljenih dreves, in kaka kočica s slamnato streho je dvigala svoje nizko, grbasto zidovje nad planjavo. Povsod na razpotjih so širili stari križi svoje črne roke, kakor bi viseli na njih resnični ljudje, in v daljavi se je svetil preliv La Manche ter odseval kot veliko rumeno zrcalo na nebu. In to nebo se je že mračilo ter zatemnevalo nizko na obzorju. Toda celo ti tihi lepi večeri so bili v tej deželi otožni; na vsej krajini je ležalo nekaj vznemirjajočega, od morja sem je prihajala neka tajinstvena groza. Saj je toliko ljudij zaupalo svoje življenje temu morju, čegar večna grožnja se je samo potajila pod gladko površino.

Marjetica je presanjala vso pot, in nikdar se jej ni zdela predolga. Dihala je vase s soljo napojen zrak in prijeten vonj tistih majhnih cvetlic, ki rastejo na skalnih bregovih med suhim trnjem. Ko bi ne bilo babice Ivone, bi se bila gotovo rada še pomudila na tej ozki stezi, posejani z bodičjem, ter sanjala, kakor lepe gospodične, ki se izprehajajo v poletnih večerih po alejah.

Včasih so se jej vzbudili spomini na otročja leta, ko je hodila po teh stezah; ali ljubezen je sedaj potemnila te spomine ter jih potisnila v ozadje. Vkljub vsemu je morala smatrati tega Jana za nekakega ženina, ponosnega ženina, ki se je ogiblje in jo prezira, katerega ne bo mogla nikdar imenovati svojega; ali

hotela mu je ostati v srcu zvesta, skrivaj, da ne bo nihče vedel za to. Za trenutek je bila vesela, da je bil na Islandu; tam jej ga je varovalo vsaj morje, na onih samotnih globinah se ni mogel udati nobeni drugi...

Res se je imel sedaj v kratkem vrniti, toda pričakovala je njegov prihod bolj mirno nego druga leta. Čutila je, da je ne bo zaradi njene revščine nič bolj zaničeval — saj ni bil tak, kakršni so drugi mladenči. — In potem, smrt ubogega Silvestra ju je tudi gotovo zbliževala. Ko pride domov, pač obišče babico svojega prijatelja; in sklenila je, da ostane doma za ta obisk, to se jej ni zdelo prav nič nedostojnega. Delala se bo, kakor da se ne spominja ničesar, ter govorila ž njim kakor s starim znancem; celo ljubezniva bo ž njim kakor s Silvestrovim prijateljem, in skušala bo biti naravna. In kdo ve? morda se jej posreči, da postane njegova sestra, sedaj ko nima nikogar na svetu; da jo bo tolažilo njegovo prijateljstvo; da poprosi od njega prijateljstvo kot zašlombo, oporo, v jasnih besedah, da morda ne dobi napačnih mislij, da želi ona skrivaj možitve. Vedela je, da je samo trmast in plah, da hoče biti neodvisen, v resnici pa je bil dober, prostodušen človek, ki je zmožen umeti vse dobro, kar pride od srca.

Kaj pač občuti, ko jo bo videl tako ubogo v tej zapuščeni, na pol podrta kočici?... Da, ubogo! Zakaj babica Ivona je bila preslaba, da bi hodila prāt ter prislužila kak novec, imela je samo še svojo majhno pokojnino kot vdova. Res da ni mnogo več jedla, in obe sta izhajali skromno brez tuje pomoči...

Ko je prišla Marjetica domov, je bilo vselej že popolnoma temno. Do vrat je vodila razhojena kamnita steza, kajti koča je stala nekoliko pod potjo, kjer so se nagibala tla proti obrežju. Bila je skoro skrita pod rjavo slamnato streho, podobna mrtvi živali, ki leži pod svojimi trdimi, namršenimi ščetinami. Zidovi so bili temni kakor kamenje na okrog, porastli z mahovjem in zelenimi šopi kohlearije. Po treh stopnicah se je prišlo do vrat, ki so se odpirala s pomočjo vrvice, napeljane skozi majhno luknjico. Pri vstopu je bilo videti najprej majhno okence, ki je bilo vzdano v nasprotno steno ter gledalo na morje, od koder je prihajala zadnja svetloba v blede-rumenih odsevih. Na velikem ognjišču so gorele dišeče bukove in smrekove trske, ki jih je bila nabrala stara Ivona po potih; ona sama je sedela za ognjem ter pazila na večerjo. Na glavi je imela samo ozko ruto, ker se jej je zdelo avbe škoda. Njen še dovolj lep profil se je jasno razločeval v svitu rdečega ognja. Dvignila je proti Marjetici svoje trudne oči. Te oči so bile nekoč rjave, sedaj pa so izgubile skoro barvo, bile so motne, nemirne, obledele od starosti. Vsak večer je sprejela Marjetico z istimi besedami:

— Moj Bog, kako si nocoj pozna, hčerka moja!...

— Ne vendar, babica, je odgovarjala Marjetica ljubeznivo, ker je bila že navajena na to. Nič pozneje nego navadno.

— Oh!... meni pa se je zdelo, da je že tako pôzno.

In potem sta večerjali na stari, obrabljeni mizi, ki je bila pa vendar še močna kakor štor debelega

hrasta. In muren jima je prepeval vsak večer svojo srebrno pesemco.

Na jednom koncu koč je stala lesena stena, okrašena z zelo jednostavnimi rezbarijami, ki so bile sedaj že vse piškave in razjedene. Tu zadaj so bile skrite postelje, na katerih se je rodilo toliko krepkih ribičev in kjer so umirale njihove ostarele matere.

Na črnih stebrih pod stropom je viselo zelo staro kuhinjsko orodje, zvežnji suhe trave, lesene žlice in prekajena slanina. Tudi nekaj starih mrež je bilo tu, ki so spale pod stropom od smrti zadnjega Moana, ki je bil ponesrečil na morju; sedaj so jih hodile po noči glodat podgane.

V kotu je stala Marjetična postelja, pogrnjena z belim platnom. To je bilo jedino, kar je dajalo tej uborni keltski koči sveže in prijazno lice.

Na granitni steni je visel okvir s Silvestrovo sliko. Poleg nje je obesila babica tudi njegovo bojno svetinjo in dvoje mačkov iz rdečega sukna, kakoršne nosijo mornarji na levem rokavu; ta dva sta bila nekoč Silvestrova. Marjetica pa je ovila krog slike mrtvaški venec iz črnih in belih biserov, s kakoršnimi ovijajo v Bretaniji slike umrlih. Tu je bil njegov borni mavzolej, vse, kar je hranilo spomin nanj v njegovi bretonske domovini...

Po letu sta hodili zgodaj spat, da ni bilo treba žgati luči; kadar je bilo zunaj lepo, sta sedeli nekaj časa na kameniti klopi pred hišo ter gledali ljudi, ki so hodili po poti nad njima.

Potem je legla stara Ivona na svoje ležišče za leseno pregrajo, — in Marjetica na svojo lepo gospo-

sko posteljo. Zaspala je dovolj hitro, ker je čez dan mnogo delala in mnogo hodila. Mislila je na povratek Islandcev, toda mirno in odločno, brez prevelikega razburjenja...

XIII.

Toda nekega dne, ko je čula v Paimpolu, da se je »Marija« ravnokar vrnila, se je je polastila mrzlična vznemirjenost. Vse njeno mirno pričakovanje jo je hipoma zapustilo. Končala je v naglici delo ter se odpravila proti domu prej nego navadno, nevede prav, zakaj, — in ko je hitela po poti, je spoznala od daleč Jana; šel jej je nasproti!

Noge so se jej pošibile, da se je skoro zgrudila. Bil je že čisto blizu, komaj kakih dvajset korakov pred seboj je razločevala njegovo ponosno postavo in kodraste lase pod ribiško čepico. To je prišlo res tako nepričakovano, da se je resnično ustrašila in bi bila skoro izgubila ravnotežje. O, ko bi morda zapazil njeno razburjenost! Umrla bi od sramu... In potem se jej je tudi zdelo, da je razmršena in videti utrujena, ker je tako hitela z delom. Dala bi bila ne vem kaj, da se je mogla skriti med bodičje ali izginiti v kako podzemljsko luknjo. Sicer je bilo videti, kakor bi se je hotel tudi on ogniti. Toda bilo je že prepozno: srečala sta se na ozki stezi.

Da ne bi zadel ob njo, je skočil na rob poti, kakor splašen konj ter se skrivaj plaho ozrl vanjo.

Tudi ona je dvignila za pol sekunde oči proti njemu ter ga nehote pogledala proseče, v strahu. In to sta

se tako nehote za trenutek srečala njuna pogleda, so se njegove sive punčice raztegnile, v njih se je posvetilo nekoj kaker velika, jasna misel, po obrazu pa je zardel vse tja do senc, vse tja do svetlih kodrov.

Privzdignil je čepico ter pozdravil :

— Dober dan, gospodična Marjetica !

— Dober dan, gospod Jan, mu je odvrnila ona.

In to je bilo vse; že je bil odšel dalje. Nadaljevala je svojo pot. Trepetala je še po vsem telesu, toda čim se je Jan oddaljeval, je čutila, kako se jej začinja kri polagoma pravilno pretakati in kako se jej vračajo moči...

Ko je prišla domov, je sedela babica v kotu ter si tiščala glavo z rokama. Jokala je in se smejala, vse ob enem, kakor majhni otroci; bila je vsa razmršena, še tisto malo las, kar jih je imela, jej je zlezlo izpod traku kakor šop osivelega prediva.

— Ah, Marjetica ! — mladega Gaosa sem srečala tam pri Ploukerzelu, ko sem se vračala domov z drvmi; — govorila sva o Silvestru, lahko si misliš. Prišli so danes zjutraj z Islanda, in že popoldne me je prišel obiskat, pa me ni bilo doma. Ubogi dečko, tudi njemu so stopile solze v oči... Spremil me je do vrat, Marjetica moja zlata, ter mi nesel butarico...

Poslušala je stojé, in srce se jej je stiskalo. Tako je bil torej pri kraju ta Janov obisk, na katerega je toliko računala, pri katerem mu je hotela toliko povedati. Pri kraju za vselej ! Bilo je končano...

Tedaj se jej je zazdela kočica še bolj zapuščena, uboštvo še bolj kruto, svet še bolj prazen, — in povsila je glavo in umrla bi bila od žalosti.

XIV.

Počasi, natihoma je prišla zima, kakor bi se polagoma spuščal na zemljo mrtvaški prt. Sivi, oblačni dnevi so potekali leno drug za drugim, ali Jana ni bilo več, in Marjetica in Ivona sta živeli sami, zapuščeni.

Z mrazom je postalo tudi njuno življenje težje — in dražje.

In potem so bile tudi s staro Ivono vedno večje težave. Njena uboga glava se je začela mešati; postajala je sitna, godrnjala je ter se je jezila brez vzroka; jedenkrat ali dvakrat na teden jo je redno prijemala ta slabost, kakor razvajene otroke.

Uboga starka!... V svojih dobrih dnevih, ko je bilo zopet za nekaj trenutkov svetlo in jasno v njeni glavi, je bila še vedno tako dobra in ljubezniva, da je Marjetica ni nehala ljubiti in spoštovati. Vse njeno življenje je bilo sama dobrotà; sedaj pa, ko se je bližal konec, se je vzbudila vsa zlobnost, ki je spala na dnu njenega bitja, vse grde, umazane besede, katerih ni hotela in mogla govoriti v življenju, so jej prihajale sedaj na jezik. Kaka kruta skrivnost tiči v tem počasnem umiranju duše!

Začela je tudi popevati, in to je bilo še huje poslušati nego izbruhe njene jeze; pela je pa vse vprek, kar jej je prišlo na um, naj si že bodo mašne molitve ali pa umazani kupleti, katere je čula pred davnim časom, ko so jih prepevali mornarji v pristanišču. Tudi

»pesem o paimpolskih dekletih« je znala, ali pa je zibala svojo staro glavo, udarjala z nogo takt ter pela :

Moj mož je odšel na Island,
Odšel je na lov na daljni Island ;
Pustil me je samo brez novcev doma,
A kaj !... tra la, trala, la la...

Denar že dobim !
Denar že dobim !...

Potem je ponehala hipno, kakor bi odrezal, ter široko odprla oči, ki so gledale mrtvo v daljavo, — umirajoč plamen, ki še enkrat vsplapola, predno ugasne. In potem je sklonila glavo ter ostala dolgo nepremično na mestu ; spodnja čeljust se jej je obesila navzdol kakor mrtvecu.

Tudi snažna ni bila več, in to je bila nova težava, na katero Marjetica niti računala ni.

Nekega dne se kar naenkrat ni mogla več spomniti svojega vnuka.

— Silvester ? Silvester?... je ponavljala zamišljeno, kakor bi se hotela spomniti, kdo more to biti. Ah, Marjetica, saj veš ! Kdo sem bila mlada, sem imela toliko sinov in hčerâ, hčerâ in sinov, da sedaj v resnici...

In zamahnila je s svojimi ubogimi, nagubanimi rokami skoro brezskrbno po zraku, kakor bi je to ne brigalo dalje...

Drugega dne pa se ga je čisto dobro spominjala. Pripovedovala je tisoč stvari, ki jih je storil ali rekel, in jokala je za njim ves božji dan.

Oh, tisti dolgi zimski večeri, ko ni bilo drv, da bi jih deli na ogenj ! Marjetica je morala delati v

mrazu, delati, da si zasluži vsaj kruha. Še predno je mogla iti spat, je morala končati šivanje, ki ga je prinesla vsak večer iz Paimpola.

Babica Ivona je sedela mirno na ognjišču. Grela si je noge pri umirajoči žrjavici ter tiščala roke pod predpasnikom. Toda hotela je tudi kramljati z Marjetico.

— Nocoj samo molčiš, Marjetica. Zakaj to? Svoje dni sem poznala dekleta tvoje starosti, ki so vedela kaj povedati. Zdi se mi, da bi ne bilo tako žalostno tu pri nama, ko bi hotela ti malo govoriti.

In Marjetica je začela pripovedovati razne novice, ki jih je bila zvedela v mestu, ali pa je naštevvala osebe, katere je srečala na potu ter govorila sploh o stvareh, ki so bile njej in vsem deveta briga. Potem pa je obstala sredi pripovedovanja, ko je videla, da je uboga starka zaspala.

Nič živega, nič mladega ni bilo krog Marjetice, nič mladosti, ki bi bila klicala njeno mladost. Samotno in brezplodno je hirala tu njena lepota...

Morski veter, ki je pihal skozi špranje, je majal plamen njene luči, in šumenje valov je bilo čuti kakor na ladji. Poslušala je ter se z bolestjo spominjala Jana, ki je bil doma sredi tega šumenja. V dolgih, strašnih nočeh, ko je zunaj divjal in tulil vihar v črni temi, je mislila z večjo tesnobo na Jana.

In potem sama, vedno sama s to spečo babico! Dostikrat jo je bilo strah, in ozirala se je plaho po temnih kotih. Mislila je na mornarje, ki so se rodili v tej koči in živeli v njej ter poginili na morju v takih viharnih nočeh. Ko bi se vrnile njihove duše?

Navzočnost te starke, ki je bila sama že na pol duh, je ne bi mogla obvarovati pred temi mrtveci...

Naenkrat se je stresla od glave do nog. Iz kota pri ognjišču je prihajal tenek, ubit glas, kot pridušena piščal. Z lahkim, veselim glasom, ki je zazebel v dušo, je poskušala starka peti:

Moj mož je odšel na Island;
Pustil me je samo brez novcev doma,
A kaj!... trala, trala, lala...

In tedaj je spoznala Marjetica tisti čuden strah, ki ga občutimo v družbi blaznih...

Zunaj pa je lil dež, neprenehoma, kakor bi izviral. Slišati je bilo, kako je curljal po zidovih na mokra tla. Na staro z mahom porastlo streho so udarjale deževne kaplje vedno na isto mesto, neutrudno, monotono, z vedno istim žalostnim glasom. Mestoma so že premočile strop ter kapale na ilovnata tla, v katera je bilo vdelano kamenje, školjke in nabrežni pesek.

Vse na okrog je bila sama voda, ki je zavijala vso hladno, brezkončno maso; razpršila se je po zraku ter se podila v drobnih, bodečih kapljicah skozi temo, da je bila videti še bolj gosta. In koče, razpršene krog Ploubazlaneca, so se zdele še bolj oddaljene druga od druge.

Nedeljski večeri so bili za Marjetico še najbolj žalostni, ker je videla, kako vlada krog nje samo veselje. Celo v te izgubljene obrežne kočice je prinesla vsaka nedelja neko skromno radost. Vselej se je našla tupatam kaka kočica, zaprta proti gostemu dežju, iz katere je donelo zamolklo petje. Notri so sedele za

mizami vrste pivcev ; mornarji so se sušili pri zakaženih plamenih. Stari so se zadovoljili z žganjem, mladi so se zabavali z dekleti. Pili so vsi do pijanosti in peli, da je bilo oglušeti. In za njihovimi hrbti je pelo morje, njihov prihodnji grob, ter polnilo noč s svojim silnim orjaškim glasom...

Včasih so prihajale po poti mimo Ivonine koče gruče mladih fantov. Vračali so se iz onih gostiln zelo pozno, v družbi deklet. Za dež se niso dosti zmenili, saj so bili vajeni viharju in valovom. Marjetica je poslušala njihovo petje in kričanje, ki je včasih nagloma zadonelo skozi šumenje viharja in valov. Skušala je razločiti Janov glas, in vstrepetala je vselej, kadar se jej je zazdelo, da ga je spoznala.

Res, to ni bilo lepo od tega Jana, da ju ni prišel več obiskat; in živeti tako hrupno takoj po Silvestrovi smrti, — vse to mu ni bilo prav nič podobno! Ne, ona ga ni več razumela, — in vkljub vsemu ga ni mogla pozabiti, ni mogla verjeti, da je slab človek.

Res pa je bilo vendar, da je živel Jan, odkar se je bil vrnil domov, zelo veselo življenje.

Najprej so odplule ladjice, kakor vsako leto v oktobru, v biskajski zaliv, — in to je za Islandce vselej doba veselja in uživanja. Takrat imajo v žepih nekoliko denarja, ki ga lahko brez skrbi potrosijo. Kapitani jim namreč dajo nekaj predplačila na njihov delež na lovu, ki se jim izplača šele po zimi.

Šli so, kakor po navadi, iskat soli na otoke, in Jan se je zaljubil v Saint-Martin-de-Ré v rjavo dekle, ki je bilo že prejšnjo jesen njegova ljubica. Sprehajala sta se skupaj pri poslednjih toplih žarkih jesenskega

solnce po rdečih vinogradih; tu so prepevali škrjanci, tu je dišalo po zrelem grozdju, divjih nagelčkih in drugih obrežnih rastlinah. Skupaj sta pela in plesala zvečer po trgatvi. Napajala sta se s sladkim vinom in opojno ljubeznijo.

Potem je odplula »Marija« do mesta Bordeaux. Tam je našel v veliki, z zlatom okrašeni kavarni lepo pevko, ki mu je bila dala pred leti uro, in dovolil jej je milostno, da ga je zopet oboževala teden dni.

Ko se je vrnil meseca oktobra v Bretanijo, ga je povabilo več prijateljev v svate. Tako je bil vedno v praznični obleki, dostikrat pijan, zlasti po polnoči, ko je nehal ples. Vsak teden je doživel kaj novega, kar so dekleta hitro nesla Marjetici na uho ter pri tem seveda še precej pretiravala.

Trikrat ali štirikrat ga je oddaleč videla, ko se je vračala domov po poti, ki vodi v Ploubazlanec. Toda imela je vselej dovolj časa, da se mu je ognila. Tudi on jo je ubral preko polja, kadar jo je zagledal. Ogičala sta se sedaj drug drugega, kakor da sta se na tihem sporazumela.

XV.

V Paimpolu živi debela ženska, imenovana gospa Tressouleur. V jedni izmed ulic, ki vodijo proti pristanišču, ima gostilno, pri Islandcih zelo priljubljeno. Tu sem prihajajo kapitani in posestniki ladij, izbirajo najmočnejše mornarje ter pijejo ž njimi.

Nekoč je bila lepa, in še sedaj je z ribiči dovolj ljubezniva. Toda zrastle so jej brke, postala je široka

in dobila je umazana usta. Sicer skozi in skozi gostilničarka, je vendar pokrita z belo avbo kakor nuna. Sploh se opaza na njenem obrazu nekaj pobožnega, ker je rojena Bretonka. V njeni glavi so zapisana kakor v registru imena vseh domačih mornarjev; ona pozna dobre in slabe in ve o vsakem posebe, koliko je vreden in koliko zasluži.

Nekega dne v mesecu januarju je prišla Marjetica k tej ženski, da jej naredi novo obleko. Sobo, v kateri je šivala, je ločila samo tenka stena od gostilniških prostorov...

V hišo gospe Tressouleur se pride skozi starinska vrata, vzdana med masivnimi granitnimi stebri. Kadar pritisneš za kljuko, se odpro ta vrata sama, ker se vsak hip zažene vanje s ceste silna sapa, ki potisne človeka v sobo, kakor bi ga kdo porinil v hrbet. Soba je nizka in globoka, prevlečena z belim apnom in okrašena s slikami v zlatih okvirjih. Tu je videti samo ladje, ki plujejo proti pristanu ali pa se potapljajo sredi morja. V kotu na konzoli stoji kamenita podoba matere božje, ovenčana z umetnim cvetjem.

Ti stari zidovi so čuli že dokaj glasnega petja mornarjev, videli so že dokaj hrupnega, divjega veselja. Tu so se zbirali v starodavnih, nemirnih časih korzarji, in dandanes hodijo tu sem Islandci, ki se ne razlikujejo mnogo od svojih prednikov. In mnogo človeških življenj se je zaigralo in odločilo v pijanosti za temi hrastovimi mizami.

Marjetica je torej šivala v svoji sobici ter poslušala pogovor, ki se je vršil za steno med gospo Tressouleur in dvema »penzionistoma«, ki sta ga počasi srkala.

Stara dva sta govorila o lepi novi ladji, ki so jo gradili v pristanišču. Bila sta mnenja, da ne bo še tako hitro dodelana, da bi se mogla udeležiti prihodnjega lova na Islandu.

— E, seveda ne bo gotova! je ugovarjala gostilničarka. Če vama pa rečem, da je že včeraj najela moštvo! Vsi, kar jih je bilo poprej pod kapitanom Guermeurjem na »Mariji«, ki bo sedaj prodana in razdrta, pridejo sedaj na »Leopoldino«. Pet mladih fantov je podpisalo včeraj pred mojimi očmi pogodbo, tu, — pri tej mizi, — z mojim peresom. — Tako! — In rečem vama, lepi fantje! Laumec, Tugdual Caroff, Ivon Duff, mladi Keraez iz Tréguréra, — in veliki Jan Gaos iz Pors-Evena, ki velja za tri druge!

»Leopoldina!«... Komaj je začula Marjetica ime te lepe ladje, ki bo nosila odslej Jana na svojem krovu, že se jej je vtisnilo v spomin neizbrisno, za večno.

Ko je prišla zvečer v Ploubazlanec ter šivala pri svoji mali svetilki, jej je samo to ime neprenehoma šumelo po glavi. In že to jo je navdajalo z neko tajno žalostjo. Imena oseb in imena ladij imajo svojo lastno fizijonomijo, rekel bi, neko skrivno misel. In ta nova, nenavadna beseda, »Leopoldina«, jej ni dala miru. Prganjala jo je in mučila kakor neznana, sovražna sila. Pričakovala je pač, da odpotuje Jan tudi letos z »Marijo«. To je poznala, bila je že na njenem krovu, in vedela je, da jo je varovala Marija vsa dolga leta na njenih nevarnih potih. In za to jo je vznemirjala ta nepričakovana izprememba.

Toda kmalu si je začela prigovarjati, da je vse to nič več ne briga, da se je vse, kar je v zvezi z Janom, ne tiče prav nič več. In zares, kaj je moglo biti njej na tem, je li on tu ali tam, na tej ali oni ladji, doma ali na daljnem morju?.... Ali se bo čutila bolj ali manj nesrečno, kadar bo on na Islandu, ko posije zopet toplo poletno solnce na samotne koče in zapuščene, skrbne žene, ki živijo v njih; ali tedaj, ko začne na novo jesen ter privede ribiče zopet v domovino?... Vse to je bilo zanjo jednako brez pomena, jednako brez veselja in brez nade. Med njima ni bilo več nikake vezi, ničesar več, kar bi ju zbliževalo, saj je pozabil celo na ubogega Silvestra. — Morala sta se torej udati v zavest, da so pri kraju te jedine sanje, to jedino hrepenenje njenega življenja. Treba se bo ločiti od Jana, od vsega, kar je v zvezi z njim, celo od imena »Island«, pri katerem je vselej zatrepetala v neki tajni, božajoči bolesi — zaradi Jana. Odpoditi bo treba vse te misli, pomesti vse to iz možganov in si dopovedati, da je končano, končano za vselej...

Ozrla se je sočutno na ubogo staro ženo, ki je zaspala na ognjišču. Potrebovala je njene pomoči, toda skoro pride čas, ko umre tudi babica. In potem, čemu delati, čemu se ubijati, čemu živeti?...

Zunaj se je zopet dvignil zahodnik z novo silo; deževne kaplje so začele iz nova svojo tiho, tožečo godbo, tisto monotono, hladno godbo. In tudi iz njenih oči so začele teči solze, solze zapuščene sirote. Na ustnicah je začutila njihovo slano grenkobo, in tiho so kapale na njeno šivanje, kakor tisti poletni deževi, ki jih ne pripodi nikak veter, ki se vsujejo nepriča-

kovano, v težkih kapljah iz prenapolnjenih oblakov. Nič več ni videla, čutila se je uničeno, stemnilo se jej je pred to grozno praznoto njenega življenja; zganila je široko jopo gospe Tressouleur ter legla k počitku.

Zeblo jo je v njeni ubogi, lepi, »gosposki« postelji: postajala je od dne do dne bolj vlažna in bolj hladna, kakor vse, kar je bilo v tej koči. — Toda bila je mlada, in jokala je toliko časa, da se je ogrela s svojimi solzami. In potem je zaspala.

XVI.

Še je poteklo dovolj temnih, oblačnih tednov, na to se se približali prvi dnevi februarja, primerno lepi in topli.

Jan se je vračal od posestnika ladje, kjer je pravkar dobil izplačan svoj delež od zadnjega poletja, 1500 frankov. Nesel jih je, kakor po navadi, svoji materi. Leto je bilo dobro, in zadovoljno je stopal proti domu. —

Blizu Ploubazlaneca je zagledal čudno sliko: ob poti je stala starka ter vihtela svojo palico, krog nje pa gosta gruča fantalinov, ki so se jej rezali v obraz... Babica Moan!... Dobra, stara babica, katero je Silvester oboževal. Bila je vsa razvlečena in raztrgana. Postala je jedna izmed onih ubogih, onemoglih stark, ki so v šalo in zasmeh pouličnim otrokom!... Janu se je zasmilila v srce.

Ploubazlaneški pobje so jej ubili njenega mačka. Pretila jim je s palico, nevedé, kaj bi storila od jeze in obupa.

— Ah, ko bi bil on tu, moj ubogi vnuk, bi se ne bili upali tega storiti, gotovo ne, grdobe paglave!...

Najbrž je padla, ko je tekla s palico za njimi. Avba jej je zlezla čisto na stran, njena obleka je bila vsa blatna, in pobje so jej celo rekli, da je pijana. V Bretaniji se kaj takega večkrat pripeti ubogim star-kam, ki so doživele mnogo nesreče.

Toda Jan je vedel, da to ni res, da je Ivona dobra, spoštovanja vredna starka, ki ne pije nikdar drug-gega nego vodo.

— Ali vas ni sram? je zavpil s svojim mogočnim glasom, ki je trepetal od jeze.

In pobrali so se kakor poparjeni psički pred tem velikanom.

Marjetica se je ob tem času ravno vračala iz Pa-impola. Imela je polno naročje šivanja za zvečer. Že od daleč je zapazila množico ter spoznala sredi med njo babico Ivono. Prestrašena je stekla bliže, da bi videla, kaj se jej je pripetilo, — in razumela je takoj, ko je videla na tleh ubitega mačka.

Dvignila je svoje odkrite oči proti Janu in on ni pobesil svojih. Da bi se drug drugemu ognila, na to nista mislila sedaj. Samo zardela sta oba hkrati ter se spogledala nekoliko zmedeno, ker sta bila tako blizu drug drugemu. Toda spogledala sta se brez vsega so-vraštva, skoro prijazno, ker ju je družila v tem trenutku skupna misel, usmiljenje do uboge starke.

Že dolgo niso mogli trpeti šolski otroci tega ubo-gega mačka, ker je bil črn kakor satan. Toda bil je dober mucek, in če si ga pogledal od blizu, se ti je zdel prav mirna, pohlevna dušica. Otroci so ga lučali

s kamenjem, da je kočno poginil. Jedno oko so mu pri tem izbili. Uboga starka je pobrala mrtvo žival ter jo odnesla za rep kakor zajčka. Vsa je trepetala od razburjenja in še vedno je grozila s palico ter tarnala :

Ah, moj ubogi vnuk, moj ubogi vnuk ! Ko bi bil ti še na svetu, bi mi ne bili tega storili, gotovo ne !...

Solze so se jej ulile po nagubanih licih, in roke, na katerih so se poznale debele modre žile, so se jej tresle.

Marjetica jej je popravila ruto ter jo skušala tolažiti z ljubeznivimi besedami. V Janu je vstajala jeza : kako je vendar mogoče, da so otroci tako zlobni ! Storit kaj takega ubogi stari ženi ! Skoro bi bile tudi njega posilile solze. Ne zaradi te mačice, gotovo ne. Mladi, krepki fantje, kakor on, ne čutijo nikakih posebnih simpatij do živali, čeprav se včasih radi igrajo z njimi. Toda v srce se mu je smilila ta otročja babica, ki je nesla pred njim svojo ubogo, razbito mačko za rep. Mislil je na Silvestra, ki je tako neizmerno ljubil svojo babico. Kakšna bi morala biti njegeva bolest, ko bi mu bil kdo prerokoval, da bo končala zasmehovana in revna svoje življenje !

In Marjetica je izpregovorila, kakor bi hotela opravičiti nered na njeni obleki :

— Gotovo je padla, da se je tako pomazala. Res ni njena obleka več nova, zakaj mi nismo premožni, gospod Jan ; toda včeraj sem jo še zakrpala, in danes zjutraj, ko sem odšla, je bila vsa v redu in snažna, verujte mi.

Tedaj jo je dolgo, globoko pogledal. To kratko, priprosto pojasnilo ga je veliko bolj ganilo nego bi ga

ganile lepe fraze, očitane in jok. Stopala sta dalje drug ob drugem ter se počasi bližala kočici stare babice. — Da je bila lepa kakor nobena druga, to je že davno vedel, toda sedaj, ko je bila v uboštvu in žalosti, se mu je zdela še lepša. Postala je v zadnjem času bolj resna. Njene oči so gledale nekam strožje, ali zdelo se je, da segajo vsled tega še globlje v dušo, prav tja do dna. Tudi so bile njene oblike sedaj popolnoma razvite. Njena lepota je dosegla višek.

In potem je bila tudi oblečena kot navadna ribiška hči. Nosila je črno obleko brez vsakega nakita in čisto priprosto avbo. In vendar je bilo na njej še nekaj gosposkega, kar se skoro ni dalo določiti. To je bilo skrito v njej ter se kazalo brez njene volje; ni se jej moglo več očitati. Morda so se njene okrogle prsi in njene roke zato lepše razvile, ker se je bolj stiskala nego druge... Toda ne, to je ležalo v njenem tihem glasu in v njenem pogledu.

XVII.

In spremljal ju je, — gotovo pojde ž njima do doma.

Stopali so vsi trije, kakor bi šli za pogrebom temu mačku, in ta sprevod je postal slednjič skoro smešen. Tupatam so se že nasmihavale dobrodušne mamice, ki so stale na vratih. V sredi je stopala stara Ivona z ubitim mačkom; na njeni desnici Marjetica, vsa pordela in zmedena, na levi Jan s ponosno dvignjeno glavo in zamišljenega pogleda.

Med potjo se je bila uboga starka hitro umirila. Popravila si je sama ruto ter začela molče opazovati

zdaj jednega zdaj drugega svojih spremljevalcev. Njeno oko je bilo sedaj mirno in jasno.

Tudi Marjetica ni črhnila besedice, ker se je bala, da bi dala s tem Janu priliko, da bi se poslovil. Hotela bi bila, da bi vedno počival na njej ta topel pogled, ki ga je dobila od njega, da bi stopala z zaprtimi očmi in ne videla ničesar drugega, da bi stopala dolgo tako ob njegovi strani, kakor v sanjah, da bi se ne vrnila še tako kmalu v svoje prazno, temno domovje, kjer izgine vse to v prazen nič.

Na vratih je nastal trenutek neodločnosti, ko se je zdelo, da so skoro nehala srca biti. Babica je vstopila, ne da bi se obrnila; potem Marjetica, počasi, obotavlja se; in slednjič je vstopil še Jan...

Bil je na njunem domu prvikrat v svojem življenju; gotovo brez vsakega namena; kaj je neki hotel?... Ko je stopil čez prag, si je snel klobuk. Prvo, kar je zagledal, je bil Silvestrov portret, ovit z majhnim mrtvaškim vencem iz črnih biserov. Približal se mu je počasi, kakor grobišču.

Marjetica se je ustavila sredi sobe ter uprla roke ob mizo. Jan se je sedaj ozrl krog sebe, in sledila je tudi ona temu tihemu pogledu, ki je splaval po njunem uboštvu. Zares ubožno je bilo domovje teh dveh zapuščenih bitij, ki sta se združili tu, vkljub vsemu redu in vsej snagi, ki je vladala v njem. Morda se mu vsaj malo zasmili, ko bo videl, v kaki revščini živi tu med tem oglodanim zidovjem, pod slamnato streho. Nič več nekdanjega bogastva, samo bela postelja, lepa »gosposka« postelja jej je še ostala, in nehote so obstale Janove oči na njej...

Ničesar ni izpregovoril... Zakaj neki ne odide?... Stara babica, ki je bila še tako fina v svojih svetlih trenutkih, se je delala, kakor da se ne zmeni zanj. In tako sta stala drug pred drugim, nema in plaha, in njuna pogleda sta se slednjič spojila kakor v pričakovanju velikega vprašanja, ki ima priti vsak hip.

Toda trenutki so potekali, in zdelo se je, da postaja njun molk vsako sekundo vstrajnejši. In gledala sta se vedno bolj globoko, kakor da se ima zgoditi nekaj velikega, svečanostnega, ki se mudi in noče še priti.

...
— Marjetica, je izpregovoril s tihim, resnim glasom, če ste še zadovoljni ..

Kaj jej je hotel reči?... Slutila je nekaj velikega, odločilnega, ki je prišlo vanj hitro in nenadno, kakor je bila pri njem sploh navada, in česar se ni še upal izgovoriti...

— Če ste še zadovoljni... Lov je bil dober to poletje, prihranil sem si nekaj denarja...

Če je še hotela!... Kaj je hotel? Je-li prav umela? Bila je kakor uničena pod neizmernostjo tega, kar je zaslutila v njegovem še neizgovorjenem vprašanju.

In stara Ivona je napela uho v svojem kotu, čutila je, da se bliža sreča njeni koči...

— Lahko bi se vzela, Marjetica, če ste še zadovoljni.

... In potem je čakal njenega odgovora, zaman... Kaj jej je tiščalo usta, da ni mogla izpregovoriti?... Čudil se je, strah ga je obšel, in ona je to dobro opazila. Oprta z rokama ob mizo, vsa blede, je stala tu

široko odprtih očij, nema, otrpla, podobna umirajočemu...

— Odgovori vendar, Marjetica, je izpregovorila babica, ki se je bila dvignila ter prišla bliže. Vidite, gospod Jan, to jo je iznenadilo; oprostite jej. Naj pride k sebi, in odgovori vam takoj... Sedite malo, gospod Jan, in pijte z nama kozarec jabolčnika...

Toda ne, Marjetica ni mogla odgovoriti; v svoji ekstazi ni mogla najti besede več... Torej je bilo vendar res, da je bil dober, da je imel srce. Našla ga je tu, svojega pravega Jana, takega, kakoršnega si je vedno mislila sama pri sebi, vkljub njegovi krutosti, vkljub njegovemu plahemu izogibanju, vkljub vsemu. Dolgo jo je bil preziral, in danes je prišel po njo, — danes, ko je bila revna. Da je ravnal tako, je imel gotovo kak povod, katerega izve pozneje. V tem trenutku ni mislila na to, da bi ga vprašala za vzrok, ali da bi mu očitala žalost svojih zadnjih dveh let... Vse to je bilo sedaj pozabljeno, zdelo se jej je v jedni sekundi tako silno daleč v tem sladkem vrtincu, ki je objel njeno življenje... Ostala je nema, toda njene mokre oči so mu govorile, kaj čuti zanj. Globoko, globoko so ga gledale te oči, in po licih so jej začele teči debele, goste solze...

— Bog vaju blagoslovi, otroka moja, je rekla babica. In jaz ga hvalim od srca, vesela sem, da mi je dal učakati to starost, da vaju vidim tako, predno umrjem.

Stala sta nemo drug pred drugim, držeč se za roke, nezmožna, da bi govorila. Nobene besede nista našla, ki bi bila dovolj sladka, nobenega stavka, ki

bi bil izrazil, kar sta čutila, ki bi bil dovolj lep, da prekine ta nebeški molk.

— Objemita se vsaj, otroka moja... In ne molčita vendar tako!... Ah, ti moj Bog, kaka otroka!... Reci mu vendar kaj, Marjetica... Ko sem bila jaz mlada, smo se objemali, kadar smo bili zaročeni...

Jan je začutil v duši veliko spoštovanje do Marjetice, in odkril se je, predno se je sklonil k njej, da jo objame, — in zdelo se mu je, da je to prvi resničen poljub v njegovem življenju.

Tudi ona ga je objela ter mu pritisnila od vse duše svoje sveže ustnice, še nevajene rafiniranih poljubov, na porjavelo lice. V zidu jima je začel peti muren srečo; danes se je oglasil resnično v pravem trenutku. In Silvestrova slika se jim je smehljala izza črnega venca. In vse je bilo videti hipoma pomlajeno in oživljeno v tej mrtvi kočici. Skozi molk so plavale tihe, neznane godbe. Celo blede zimski mrak, ki je prihajal skozi okence, je bil videti nocoj kakor čaroben sijaj...

— Torej po vrnitvi z Islanda se bo vršila ta stvar, otroka moja?

Marjetica je sklonila glavo. Island, »Leopoldina«, — res, pozabila je že skoro te grozeče strahove, ki so se postavili med njo in njeno srečo. — Po vrnitvi z Islanda!... Kako bo še dolgo to poletje pričakovanja in strahu.

In tudi Jan je začel nemirno biti s peto ob tla, s hitrimi, dobrimi udarci. Tudi njemu se je mudilo, in sam pri sebi je naglo preračunal, bi se li dala praznovati poroka pred odhodom na Island: toliko dnij,

da se pripravijo potrebni papirji, toliko dnij za oklice; da, če se prav požurijo, bosta 20. ali 25. februarja lahko že poročena, in če ne pride kaj posebnega, preživita še cel dolg teden v zakonu, predno pride čas odhoda.

— Takoj grem, da se dogovorim z očetom. In odšel je naglo, kakor da so vse minute njunega življenja odmerjene in dragocene...

Četrty del.

I.

Zvečer, ko se dela noč, posedajo zaljubljeni radi po klopeh pred hišami.

Tudi Jan in Marjetica sta delala tako. Vsak večer sta sedela pred vrati Moanove koč na stari kameniti klopici. In tu sta se ljubila.

Drugi imajo pomlad, senco zelenih dreves, tople večere, razevele rože. Ona dva sta imela samo februarski mrak, ki je padal na primorje, pokrito z bodičjem in kamenjem. Nobene zelene vejice nad njunima glavama ni nikjer naokrog; samo neizmerno nebo, po katerem so se podile počasi blodeče megle. Namesto cvetlic samo rjave alge, ki so jih bili potegnili ribiči z mrežami na stezo.

Zime niso ravno ostre v teh pokrajinah, ker jih ogrevajo tople morske struje; toda večeri so bili vendar dostikrat hladni in vlažni, drobne, ledene, komaj vidne kapljice so padale zaročencema na rame.

Ostala sta vsejedno zunaj, in prav dobro sta se počutila. In ta klop, stara že nad jedno stoletje, se ni čudila njuni ljubezni, saj je videla že dovolj drugih; slišala je že dovolj sladkih besed, ki so jih ponavljala usta od rodu do rodu, vedno jednako. In videla je pozneje, kako so prihajali isti ljudje kot oslabei, tresoči se starčki; sedeli so na istem mestu kakor pred

leti, — da se navžijejo še malo svežega zraka ter si ogrejejo stare ude pri zadnjih žarkih toplega solnca...

Od časa do časa je pomolila babica Ivona glavo skozi vrata ter se ozrla na mlada dva. Ne morda zato, ker bi bila v skrbeh, kaj počenjata, temveč iz same ljubezni, ker ju je rada videla; včasih ju je tudi skušala spraviti v sobo.

— Mraz je, otroka moja, prehladita se. Bože moj, je li to pametno, ostajati tako pozno zunaj?

Mraz!... Njima da bi bilo mraz? Saj se nista zavedala ničesar, kar je bilo izven njune sreče, izven sladke zavesti, da sta tesno združena, da ju ne more ločiti nič več na svetu.

Ljudje, ki so prihajali zvečer mimo, po poti, so čuli njune pritajene glasove, pomešane s šumenjem morja, ki se je zaganjalo tam spodaj ob skale. To vse je tvorilo harmonično godbo; sveži Marjetičen glas se je menjaval z nizkim, težkim Janovim basom, ki je imel sedaj vse polno sladkih, božajočih akcentov. Tudi njuni senci sta se razločevali na granitnem zidu za njunima hrbtoma: najprej bela Marjetična avba, nato cela njena vitka postava v črni obleki, in ob njeni strani široke rame njenega prijatelja. Nad njima široka slamnata streha, in za vsem tem brezkončne, mračne teme, brezbarvna praznina vode in neba...

Slednjič pa sta se vendar vsak večer vrnila v kočo ter sedla na ognjišče. Stara Ivona je kmalu zaspala, glava se jej je sklonila na prsi, in prav nič ju ni ovirala v ljubezni. In tako sta šepetala dalje, da vsaj malo nadomestita molk preteklih dveh let. Hotela sta se navžiti do cela teh lepih večerov, ki bodo skoro končali.

Dogovorjeno je bilo, da bosta stanovala tu pri stari babici, ki jima je hotela v oporoki zapustiti svojo kočico. Za sedaj nista ničesar popravljala, ker ni bilo časa. Odložila sta to za tedaj, ko se Jan zopet vrne z Islanda; takrat sta hotela malo olepšati to ubogo, zapuščeno gnezdo.

II.

... Nekega večera jo je kratkočasil s tem, da jej je pripovedoval tisoč malenkostij, ki jih je bila storila ali ki so se jej bile pripetile, odkar sta se prvič videla: naštel jej je celo vse obleke, katere je imela, in vse veselice, katere je bila med tem obiskala.

Poslušala ga je strmé. Kako je li videl vse to? Kdo bi si bil mislil, da je on to opazil, da je bil zmožen, si kaj takega zapomniti?...

Smehljal se jej je skrivnostno ter jej pripovedoval še druge podrobnosti, celo take stvari, ki jih je sama že skoro pozabila.

Sedaj ga ni več motila v pripovedovanju. Poslušala ga je molče, polna neizrečne radosti. Zdelo se jej je, da je uganila, da ga umeje: ljubil jo je, tudi on je njo ljubil ves ta čas!... Nanjo je mislil vsako uro; in to jej je odkril sedaj v svoji priprosti naivnosti!...

In če je bilo tako, zakaj se je še potem branil, zakaj je pustil, da je toliko trpela?

Obljubil jej je bil pač, da jej pojasni to skrivnost, ali odlašal je od dne do dne; samo nasmehnil se je ves v zadregi, kadar ga je spomnila na njegovo obljubo...

III.

Nekega lepega dne sta se odpravila z babico Ivono v Paimpol, da kupita poročno obleko.

Med njenimi lepimi, gosposkimi oblekami, ki so jej izostale izza nekdanjih dni, jih je bilo gotovo nekaj, ki bi se bile dale prirediti za to slavnost, ne da bi bilo treba kupiti še kaj novega. Toda Jan jej je hotel pokloniti to darilo, in ona se ni bogve kako branila: zdelo se jej je, da je že na pol njegova žena, če jej podari obleko, ki jo je plačal s svojim denarjem, z delom svojih rok.

Izbrala sta črno, ker je Marjetica še žalovala za očetom. Toda Janu se ni zdelo nobeno blago, kar so mu jih pokazali, dovolj lepo. Bil je nekako ponosen nasproti prodajalcem, in on, ki bi ga ne bil spravil poprej za noben denar v kako paimpolsko prodajalno, se je danes za vse brigal, celo po katerem kroju bo narejena obleka. Hotel je, da jo obšije Marjetica z velikimi žametnimi trakovi, da bo še lepša.

IV.

Noč je že padala na skalno obrežje, ko sta zopet nekega dne sedela na svoji samotni klopici. Tedaj so obstale njune oči slučajno na grmu črnega trna, ki je rastel ob poti med kamenjem, — jedini daleč na okrog. — V pol mraku se jima je dozdevalo, da razločujeta na njem majhne, bele šopke.

— Rekel bi skoro, da cvete, je izpregovoril Jan. In približala sta se mu, da se prepričata.

Bil je ves v cvetju. Ker nista mnogo videla, sta iztegnila roke ter začutila pod prsti polno majhnega, drobnega cvetličja, ki je bilo vse vlažno od megle. In tedaj sta prvikrat začutila, da se počasi bliža pomlad; objednem sta zapazila, da je dan nekoliko zrastel, da je zrak nekoliko milejši in noč malo svetlejša.

Toda kako izredno hitro je razovel ta grm! Nikjer okrog in okrog ni bilo najti nobenega drugega. Brez dvoma je razovel samo za nju, za veliki praznik njune ljubezni...

— O, to je najino cvetje, potrgajva ga, je rekel Jan.

In tipaje je povil šopek s svojimi okornimi rokami; z velikim ribiškim nožem, ki ga je nosil za pasom, je skrbno odstranil vse trnje ter ga potem pripel Marjetici na prsi.

— Glej, kakor nevesta si zdaj, je dejal ter stopil par korakov nazaj, da bi videl skozi temo, kako se jej poda šopek.

Pod njima je nalahko pljuskalo mirno morje ob nabrežno kamenje, tiho, pravilno, enakomerno, kakor bi dihalo v globokem snu. Zdelo se je, da ne zavida dveh srečnih src, da jima celo privošči tiho radost, ki sta jo uživali tu ob njegovi obali...

Dnevi so jima potekali počasi v pričakovanju teh večerov, in ko sta se v pozni uri ločila, sta se čutila vselej malodušna, ker je bilo že končano...

Treba je bilo hiteti, hiteti, zaradi potrebnih papirjev in drugih stvari, in bala sta se, da ne bi bila dovolj zgodaj pripravljena, da bi morala pustiti iz rok to sladko srečo ter čakati do jeseni, do negotove bodočnosti...

Oh, če mu li odpusti! Čutila je, kako so se jej počasi prikradle solze iz oči. In te solze so izplaknile še zadnji ostanek nekdanje tuge. Sicer pa bi ne bila ta ura tako sladka, ko bi ne bila pretrpela vsega tega. Sedaj, ko je bilo končano, je bila skoro zadovoljna, da je poznala nekdam tudi trpljenje in žalost.

Sedaj je bilo vse jasno med njima; sicer je prišlo na nepričakovan način, ali zato tem popolnejše. Niti tančice ni bilo več med njunima dušama. Privileg jo nase, njuni glavi sta se zbližali druga k drugi, in ostala sta dolgo tako, lice ob licu. Nič več nista čutila potrebe, da bi si kaj pojasnila, da bi sploh kaj govorila. In v tem trenutku je bil njun objem tako čist, da sta ostala tudi tedaj, ko se je babica prebudila, tesno objeta, brez najmanjše zadrege.

.

VI.

Bilo je šest dnij pred odhodom na Island. Poročni spreved se je vračal iz ploubazlaneške cerkve, za njim pa se je podil divji veter pod črnim, oblačnim nebom.

Lepa sta bila, ko sta stopala tako roko v roki, kakor kralj in kraljica, na čelu dolgega spreveda. Šla sta kakor v sanjah. Mirna, zbrana, resna, kakor da ničesar ne vidita, kakor da vladata življenje, kakor da sta vzvišena nad vsem. Zdelo se je, da ju celo veter spoštuje, dočim se je razposajeno zaganjal v obleke ostalih parov, ki so sprejemali njegovo porednost z veselim smehom. V sprevedu je bilo mnogo mladih ljudij, v katerih je prekipevalo življenje; drugi

pa so bili že osiveli, in smehljaje so se spominjali dneva svoje poroke in tistih prvih let. Tudi babica Ivona je bila tu, vsa srečna, in obleka jej je vihrala v vetru. Stopala je ob strani starega Janovega strica, ki jej je delal zastarele poklone. Imela je lepo novo avbo, ki so jej jo kupili za ta dan, in svoj mali šal, ki je bil že v tretje prebarvan — sedaj črno, zaradi Silvestra.

In veter se je zaganjal brez razlike v vse te goste; tu je bilo videti privzdignjena krila, ki so vihrala visoko nad glavami, klobuke in avbe, ki jih je bilo treba loviti po zraku.

Pred cerkvenimi vrati sta si bila kupila poročenca, kakor je v teh krajih navada, šopke iz ponarejenih cvetlic ter tako izpopolnila svojo praznično obleko. Jan si je pripel svojega na široke prsi, ne glede mnogo, kam, ali bil je izmed tistih ljudij, kojim se vse poda. Na Marjetici pa je bilo videti še malo nekdanje gospodične, ko si je pripela te revne, slabo ponarejene cvetlice nad modre, — ki se je, kakor nekoč, tesno oprijemal njenih lepih oblik.

Goslar, ki je bil duša vsemu sprevodu, je vlekel po strunah kakor obseden; glasovi te godbe so prihajali raztrgani, v posameznih kosovih na ušesa, kakor kriki utve skozi veter.

Ves Ploubazlanec je bil tu, da pogleda ta sprevod. Ljudi je zelo zanimala ta poroka, in prišli so daleč iz okolice; na razpotjih, kjer so se cepile steze, je stalo vse polno gruč, ki so jih pričakovale. Skoro vsi »Islandci« iz Paimpola, Janovi prijatelji, so bili tu zbrani. Pozdravljali so poročenca, ko sta stopala mimo;

Marjetica je v odgovor na lahko pripogibala glavo, kakor mestna gospodična, in vso dolgo pot so občudovali njeno resno ljubkost.

In vse koče naokrog, najbolj oddaljene in najtemnejše, kar jih je bilo, celo lesene, vse so bile danes prazne. Odposlale so danes vse svoje prebivalce, berače, slaboumne, pohablence, ki so se plazili ob bergljah. Postavili so se ob poti z lajnami, harmonikami in raznimi drugimi inštrumenti ter iztezali svoje suhe roke, klobuke, krožnike, proseč miloščine. Jan jim jo je delil nekado ponosno, Marjetica pa ljubeznivo, z nasmehom lepe kraljice. Med temi berači je bilo nekaj zelo starih, ki so imeli sive lase na svojih praznih, puhlih glavah; čepeli so po luknjah ob poti, in njihovi obrazi so imeli isto barvo kakor zemlja, iz katere so prišli kot nepopolna, zavržena bitja in v katero se skoro vrnejo, ne da bi se bila porodila v njihovih možganih le jedna misel. Njihove oči so bile vznemirjajoče, kakor skrivnost njihovega ponesrečenega, brezplodnega življenja. Topo so gledali to ponosno slavlje kipečega življenja, ki je šlo mimo njih, in ničesar niso umeli...

Sprevod se je pomikal še na ono stran Pors-Evena in Gaosove hiše. Obiskati so hoteli po stari navadi poročencev iz ploubazlazlaneškega okraja še kapelico svete Trojice, ki je stala že skoro na koncu bretonske zemlje.

Ob vznožju poslednjih pečin se dviga ta kapelica nad nizkim kamenjem, čisto ob vodi, in zdi se, kakor bi bila že last morja. Med granitnimi stenami vodi do nje ozka, kozja steza. In tu po klancu tega zapušče-

nega predgorja so se pomikali svatje v dolgi vrsti, in njihove vesele, razposajene besede so se izgubljale v šumenje vetra in valov.

Nemogoče je bilo priti do cerkvice. Morje je naraščalo v tem mokrem vremenu ter se zaganjalo z vso silo čez obrežje, tako da pot ni bila več varna. Visoko so se vspenjale bele pene mogočnih valov, ki so hoteli vse poplaviti.

Jan, ki je bil prišel, vodeč Marjetico za roko, najdalje, je prvi obstal pred tem mokrim navalom. Za njima so se ustavili ostali svatje; stali so v dolgi vrsti na pečinah, kakor v amfiteatru, na stopnicah visoke lestve. In zdelo se je, da je prišel Jan tu sem, da predstavi morju svojo ženo; ali le-to je pokazalo novi nevesti srdit obraz.

Ko se je Jan obrnil, je zapazil nad seboj goslarja, ki se je sklanjal nad sivo skalo ter skušal prevpiti veter s svojim inštrumentom.

— Prijatelj, pusti svojo muziko, mu je rekel. Danes nam igra morje, in njegova godba je boljša in lepša nego tvoja...

V tem trenutku se je usul gost, bodeč dež, ki je pretil že od jutra sem. Tedaj so se razkropili svatje v brezumnem neredu, s kričanjem in smehom ter splezali po visokih skalah, da se zatečejo h Gaosovim pod varno streho...

VII.

Pojedina se je vršila pri Janovih stariših, ker je bilo Marjetično stanovanje vendar preubožno za to.

Zgoraj v prvem nadstropju, v veliki novi sobi je stala miza za petindvajset oseb: zaročenca, bratje in sestre, bratranec Gaosov, ki je bil mornar; Guermeur, Keraez, Ivon Duff in vsi, kar jih je bilo nekoč na »Mariji« in ki so sedaj služili na »Leopoldini«; štiri družice, lepe, mlade deklice, ki so imele lase spletene nad ušesi, kakor nekdanje cesarice bizantinske, ter nosile bele, novomodne avbe, v obliki morske školjke; štiri svatje, sami Islandci, čvrsti mladenči z lepimi, ponosnimi očmi.

Spodaj v pritličju se je seveda tudi jedlo in kuhalo. Tu se je bilo natlačilo vse polno ljudij, ki niso imeli zgoraj prostora, in nekaj ženskih, najetih v Pa-impolu, se je vrtelo krog velikega ognjišča, polnega kozic in ponev.

Janovi stariši bi si bili želeli pač bogatejše neveste za svojega sina; toda Marjetico so poznali kot pametno in pogumno dekle. In dasi je prišla ob vse premoženje, bila je pa zato najlepša v celi okolici, in dobro se je zdelo starima, da dobi njun sin tako lepo ženo.

Juha je spravila očeta v dobro voljo, in rekel je:

— Še bo Gaosov, če Bog da! Ne bo se jih še zmanjkalo v Ploubazlanecu!

Štel je na prste ter razlagal staremu Marjetičnemu stricu, kako je bilo mogoče, da se je ta rod tako razpodil: njegov oče, najmlajši izmed devetih bratov, je imel dvanajst otrok, ki so se vsi poženili s sestričnami; in bilo je Gaosov ko toče, vkljub temu, da jih je toliko poginilo ob Islandu...

— Tudi jaz sem vzel v zakon neko Gaos, svojo sorodnico, je dejal. In zopet se je pomnožilo število Gaosov za štirinajst.

In zadovoljno je potresel svojo sivo glavo pri misli, kako se je pomnožil njegov rod.

Ej, težko jih je bilo izrediti, teh štirinajst malih Gaosov! Toda sedaj si že sami pomagajo, in tistih deset tisoč frankov, ki so jih bili zaslužili takrat pri oni razbiti ladji, jim je pomoglo dobro na noge.

Med splošnim veseljem je pripovedoval tudi kapitan Guermeur, kar je bil doživel v »službi«. (Tako imenujejo prebivalci obrežnih dežel čas, ki ga prebijejo pri vojni mornarici.) Pravil je dogodbe iz Kine, Antilov, Braziliije, in mladi, katere je vse to še čakalo, so ga poslušali s široko odprtimi očmi.

Najbolje se je še spominjal, kaj se mu je bilo pripetilo nekoč na krovu »Ifigenije«. Zvečer, že v mraku so popolnili sode z vinom. Pri tem jim je počila cev, po kateri so točili, in mesto da bi bili to naznanili, so se deli piti. To je trpelo dve uri; in po preteku teh so vsi ležali po tleh, pijani kot muhe!

Stari pomorščaki krog mize so se smejali s svojim dobrosrčnim smehljanjem, pomešanim nekoliko s hudomušnostjo.

— Toliko se zabavlja zoper »službo«, je dejal eden izmed njih, in vendar, kje se še tako veselo živi kakor tu?

Zunaj se ni vreme nič poboljšalo; nasprotno, še besneje je drvil veter in dež skozi črno noč. Marsikdo izmed gostov je trepetal za svojo barko, ki je bila

usidrana v pristanu, in že so hoteli nekateri oditi, da bi pogledali, je li še vse v redu.

Iz pritličja pa je donel drugi, veselejši hrup; tam se je radovala mladina vse vprek: čuli so se veseli glasovi in glasni smehi mladih bratrancev in sestričen, ki jim je bil jabolčnik polagoma razvezal jezike.

Krog miz se je ponujalo meso, pečenka, raznovrstne ribe, piščanci, močnate jedi in sladko pecivo.

Možje so kramljali o lovu in tihotapstvu, kako so na razne načine »vlekli« mitničarje in paznike, ki so najhujši sovražniki pomorščakov.

Ljubezen, ki sta jo uživala na tem žalostnem kraju, pri večnem šumenju morja, z večno, nemirno mislijo na hitro bežeči čas, ta ljubezen je imela na sebi nekaj posebnega, skoro mračnega. Bila sta drugačna nego drugi zaljubljeni, resnejša in bolj vznemirjena v svoji ljubezni.

Jan še vedno ni povedal, kaj je imel proti njej v zadnjih dveh letih, in kadar je zvečer odšel, je ta skrivnost mučila Marjetico. Ali vendar je vedela, da jo nad vse ljubi.

Res je, da je Jan ljubil Marjetico ves čas, toda tako kot sedaj ne: v srcu in možganih mu je rastla ta ljubezen vedno bujnejše, kakor plima, ki se dviga in dviga, dokler vsega ne napolni. Tako ni ljubil še nikdar na svetu.

Včasih se je iztegnil po kameniti klopi, položil glavo na Marjetična kolena ter se dal negovati, kakor otrok; potem pa je hitro zopet vstal, ker se mu to ni zdelo spodobno. Legel bi bil na tla, k njenim nogam, ter ostal tu, naslonjen s čelom na rob njene obleke.

Nikdar se je še ni upal drugače poljubiti nego bratovski. Spoštoval je nekaj neznanega, nevidnega, kar je bilo v njej. In to je bila njena duša, ki se mu je kazala v čistem zvoku njenega glasu, v njenem tihem smehljaju, v njenem lepem, jasnem pogledu...

In to je bila objednem ženska iz mesa in krvi, lepša in vrednejša poželjenja nego katera druga! In kmalu pride čas, ko bo njegova, vsa njegova, kakor prejšnje njegove ljubice, in nič se vsled tega ne izpremeni na njej, ostane zanj to, kar mu je sedaj, vedno »ista«, vedno jednaka!... Pri tej misli je vstrepetal ves tja do mozga; ni si mogel prav predstavljati, kako neizmerna bo morala biti ta slast. Toda otresel se je teh mislij, in skoro se je vprašal, se bo li upal kdaj storiti ta sladki greh...

V.

Deževna večera sta sedela drug ob drugem na ognjišču, in babica Ivona je dremala njima nasproti. Plamen, ki je plesal po suhih polenih, je risal njuni velikanski senci na črnem stropu.

Govorila sta tiho, šepetaje, kakor vsi zaljubljeni. Toda nocoj sta večkrat v zadregi obmolknila. Zlasti on ni skoro nič govoril ter s pritajenim smehljamem pobešal glavo, hoté se izogniti Marjetičnim pogledom.

Ves večer ga je obsipala z vprašanji, da bi jej pojasnil ono skrivnost, katere jej ni hotel doslej razodeti, in nocoj se jej ni mogel več izviti: bila je preveč prebrisana, in hotela je na vsak način vedeti; ni jej mogel uiti po nobenem ovinku.

— Morda zle govorice, ki so se širile o meni? Ga je vprašala.

Hotel jej je pritrditi. Zle govorice, oh!... teh se ni manjkalo v Paimpolu in v Ploubazlanecu...

Hotela je vedeti kaj natančnejšega. Tedaj pa je postal zmeden in ni vedel, kaj bi rekel. In videla je, da mora biti nekaj drugega in ne to.

— Morda moja obleka, Jan?

Gotovo, tudi to je nekoliko pripomoglo k temu: nosila se je nekaj časa pregosposko, da bi mogla postati žena priprostega ribiča. Toda slednjič jej je moral priznati, da to ni bilo vse.

— Ali zato, ker so nas imeli takrat za bogate, in si se bal, da bi te odklonila?

— O ne! To ne!

Odgovoril je to s tako naivno gotovostjo, da se je morala Marjetica zasmejati. In potem je nastal nov molk, in tam zunaj je bilo čuti ječanje vetra in morja.

Dočim ga je pozorno opazovala, se jej je polagoma rodila nova misel, in z izpremenjenim glasom je izpregovorila:

— Torej nič od vsega tega ni bilo, Jan; no? In pogledala mu je hipoma naravnost v oči s skrivnostnim, nevzdržnim nasmehom človeka, ki je uganil.

In Jan se je zasmejal ter se obrnil v stran.

Torej je res zadela pravo: pametnega vzroka jej ni mogel navesti, ker ga nikdar ni imel. Bila je zgolj njegova trma, kakor je rekel nekoč Silvester, in to je bilo vse! Ali mučili so ga res že vsi s to Marjetico! Ves svet mu jo je usiljeval, njegovi stariši, Silvester,

njegovi tovariši Islandci, in naposled še ona sama. In začel se je braniti, da ne in ne, v dnu srca pa je vendar še hranil skrivno misel, da se nekoč, ko ne bo nihče več na to mislil, izpremeni ta »ne« v »da«.

In ta otročja Janova trma je bila kriva, da je Marjetica dve dolgi leti zapuščena zdihovala ter si želela smrti...

V zadregi, ker se je čutil razkrinkanega, se je Jan najprej smejal, potem pa je uprl v Marjetico svoje dobre, resne oči, ki sò jej stavile ponižno vprašanje: mu bo-li mogla odpustiti? Čutil je sedaj tako globoko kesanje, da jej je prizadel toliko žalosti. Mu li odpusti?..

— Vidiš, Marjetica, to je moj značaj. Tudi doma, pri stariših, sem takšen. V časih, kadar me prime trma, se držim po cel teden, kakor bi bil jezen, in skoro ne govorim z nikomur. In vendar jih zelo ljubim, ti veš, in ubogam jih v vsem, kar hočejo, kakor desetleten otrok... Da si res mislila, da se ne maram ženiti! O ne! To ni moglo več dolgo trpeti, prišel bi bil prejkoslej k tebi, Marjetica, veruj mi!

Zgoraj, pri častni mizi, so se pripovedovale sedaj čudovite, zanimive stvari.

Pogovor se je sukal v bretonskem narečju med temi možmi, ki so svoje dni obhodili svet.

— V Hong-Kongu, je začel nekdo, saj veš, v tistih »hišah«, v onih ozkih, samotnih ulicah...

— Ah, da, se je oglasil izza drugega konca mize nekdo, ki je poznal te »hiše«, — da, na desno od pristanišča, ne li?

— Da, tam; no, saj veste, pri kitajskih puncah kaj!... Torej tam notri smo se enkrat dobro imeli.

Trije smo bili... Ampak grde ženske, rečem vam, grde!...

— O, grde pa, grde! je pripomnil malomarno Jan, ki je tudi nekoč po dolgi vožnji v jednom izmed svojih slabih trenutkov spoznal te Kitajke.

— Potem pa, ko je bilo treba plačati, kdo ima kaj beličev?... Iščemo, iščemo po žepih, — nikjer nič, niti krajevarja ni imel nobeden! — Začnemo se izgovarjati ter obetati, da se zopet vrnemo. (Tu je spačil svoj zarjaveli obraz, hoté pokazati iznenadenje, ki se je polastilo srditih Kitajk.) Toda stara nam ni hotela verjeti; začela je mijavkati in cviliti kakor satan ter nas slednjič praskati s svojimi rumenimi tacami. (Sedaj je oponašal starko s tenkim, cvilečim glasom ter se pačil in obračal oči, da je bilo videti »belo« v njih.) Kar se ti prikažeta tista dva Kitajca, dva... no, da, gospodarja »hiše«, saj me razumeš, — ter nas zakleneta v sobo kakor ptiče v kletko! Mi ju pa pograbimo za kite ter začnemo plesati ž njima v kolobarju, da sta butali njuni glavi ob trde zidove. — Ali glej vraga! Prilezli so še drugi iz vseh lukenj, najmanj dvanajst jih je bilo. Privihali so si rokave, da bi mahnili po nas — ali vendar so nekam plaho gledali, dasi smo bili samo trije. — Jaz sem imel slučajno pri sebi nekaj sladkorjevih palic, ki sem jih bil kupil za na pot; to je trdno in se ne zlomi rado, dokler je še zeleno. Lahko si misliš, da smo za slovo pošteno naklestili te kitajske opice...

Čutili so vsi, da se mož malo preveč baha; v tem trenutku se je zagnal silen veter v okna, da so

zazvene le šipe, in pripovedovalec se je naglo dvignil ter odšel pogledat za svojo barko.

Nekdo drugi je začel pripovedovati:

— Ko sem bil »kvartirmešter« pri topničarjih ter služil kot korporal na »Zenobiji« v Adenu, so prišli nekega dne prodajalci nojevih peres na krov. »Dober dan, gospod korporal«, je pozdravil jeden izmed njih; »mi ne roparji, mi dobri trgovci«. Zapodil sem jih z ladje kakor pse ter zakričal na jednega: »Dobri trgovci, seveda! Pa ravno vi! Prinesi mi najprej šop peres v dar, potem bomo šele videli, če se sploh da govoriti z vašo tolpo.« Vidiš, lahko bi si bil prislužil nekaj novcev takrat, ko bi ne bil tako neumen! Toda kaj hočemo! Takrat sem bil mlad fant, in imel sem znanko, ki je delala pri neki modistinji v Toulonu...

V tem trenutku je postalo malemu bratu Janovemu, rdečeličnemu, čvrstemu dečku, ki je obetal, da bo nekoč krepak Islandec, slabo, ker je pil preveč jabolčnika. Morali so ga nesti v posteljo. In tako niso poslušalci nikdar zvedeli, kaj se je še nadalje zgodilo z lepo modistinjo in nojevim perjem...

Veter je tulil v kaminu kakor pogubljena, trpeča duša; od časa do časa je stresel celo hišo vse tja do skalnega temelja.

— Kakor da se huduje, ker se mi zabavamo, je dejal nekdo.

— O ne, je odgovoril Jan, ampak morje, morje ne bo zadovoljno, — ker sem mu obljubil, da se zaročim ž njim. — In pogledal je smehljaje Marjetico.

Neka čudna, neznana utrujenost ju je začela prijemati. Govorila sta vedno tiše, držé se za roki, osam-

ljena sredi splošne veselosti. Jan je vedel, kako vpliva vino na čute, in ves večer ni ničesar pil. In zardeval je, ta veliki dečko, kadar je kateri izmed njegovih tovarišev Islandcev v šali omenjal noč, ki bo sledila temu večeru.

Včasih se je tudi užalostil, ko se je hipno domislil Silvestra... Sicer pa je bilo dogovorjeno, da se nocoj ne bo plesalo zaradi Marjetičnega očeta in Silvestra.

Večerja je šla h koncu; skoro se je imelo začeti petje. Ali poprej še je bilo treba moliti za umrle ude družine. Nikjer na ženitovanjih se ne opušča ta verska dolžnost, in ko so videli gostje, da je oče Gaos vstal ter odkril belo glavo, je nastala globoka tišina:

— Molimo za Viljema Gaos, mojega očeta, je izpregovoril starček.

In prekrizal se je ter začel latinsko:

— Pater noster, qui es in coelis, sanctificetur nomen tuum...

Globoka, cerkvena tišina se je razprostrla sedaj vse tja v pritličje, kjer je sedela vesela mladina. Vsi, kar jih je bilo v hiši, so ponavljali sedaj v duhu iste večne besede.

— Za Iva in Ivana Gaos, moja brata, ki sta poginila na islandskem morju... Za Petra Gaos, mojega sina, ki se je ponesrečil na krovu »Zelije«...

Potem, ko je naštel imenoma vse Gaose, se je obrnil k babici Ivoni:

— In še za Silvestra Moan.

In zmolil je še očenaš. Tedaj je Jan zaplakal.

— ... Sed libera nos a malo. Amen.

Potem se je začelo petje. Pesmi, ki so se jih naučili mornarji v »službi«. Saj mornarica ima vedno dobre pevce. In začeli so :

Mi krepka četa smo, kot zuave čili,
strahú mornarji ne poznajo,
kljubujejo viharjev sili.

Hura! hura!

Jeden izmed svatov je vodil petje z mogočnim glasom, ki je sezal v dušo; in drugi polni, globoki glasovi so mu odgovarjali v zboru.

Toda mlada poročenca sta čula vse to le nejasno, kakor iz velike daljave. Kadar sta se spogledala, so se jima svetile oči v motnem sijaju, kakor zastrte svetilke. Govorila sta tiše in tiše, držé se vedno za roki, in Marjetica je često povabila glavo, čuté, kako se je polasča sladka, opojna bojazen pred njenim novim gospodarjem.

Sedaj je ponujal Janov bratranec gostom neke posebne vrste vino. Držal je na rahlo steklenico v rokah ter jo božal, češ, da se ne sme stresti.

Pripovedoval je, kako je prišel do tega vina: ko so nekega dne lovili, so zapazili nenadoma sod, ki je plaval po morju. Da bi ga bili spravili na ladjo, je bil prevelik; zato so ga odmašili ter napolnili z vinom vse posode, kar so jih imeli na krovu. Ali sod še vedno ni bil prazen. Priklicali so torej z znamenji še drugih mornarjev in ribičev; vse polno belih jader se je bilo nabralo krog soda.

— In več nego jeden se je vrnil zvečer pijan v Pors-Even.

Zunaj je še vedno divjal veter.

Spodaj so začeli otroci plesati; nekaj jih je šlo res spat — kar je bilo prav majhnih Gaoščkov — toda drugi so uganjali vraga. Mali Fantec^{*)} in Laumec^{**)} sta jih vodila; hotela sta iti na vsak način ven, skakat, in vsak hip sta odprla vrata, da se je veter zaganjal v hišo ter ugašal sveče.

Janov bratranec je končal svojo povest o čudovitem sodu; on je dobil zase štirideset steklenic. Prosil je še vse navzoče, naj ne govore o tem, ker bi utegnil gospod komisar kaj zvedeti, in potem bi se jim ne godilo preveč dobro.

— Da, to bi bila izvrstna kapljica, samo prav bi bilo treba ravnati s steklenicami. Kajti tu notri je gotovo več vinskega soka nego v vseh kletah paimpol-skih krčmarjev.

Kdo ve, kje je zrastle to vino? Bilo je močno, čisto črno, namešano z morsko vodo, in imelo je zopern ukus po soli. Vendar je zelo ugajalo, in več steklenic se je izpraznilo.

Glave so se začele polagoma vrteti; glasovi so postajali bolj zmedeni, fantje so začeli objemati dekleta.

Veselo petje se je nadaljevalo; toda duhovi so se začeli vznemirjati, in možje so plašno pogledovali tja v črno, viharo noč.

Tam so razsajali vetrovi silneje nego poprej. Zdelo se je, da je to sedaj jeden sam krik, vzdržen,

^{*)} Francek.

^{**)} Viljem.

glušeč, grozeč, kakor da je zatulilo hkrati tisoč srditih zveri, odprtih, lačnih žrel, iztegnjenih vratov.

Slišati je bilo, kakor da v daljavah zamolklo grome topovi: to je bilo morje, ki se je zaganjalo ob ploubazlaneško zemljo; — da, to morje se je srdilo v resnici, in Marjetica je čutila, kako se jej stiska srce pri tej preteči godbi, katere ni nihče naročil za večer njune svatbe.

Okrog polnoči, ko je veter malo potihnil, se je Jan tiho dvignil ter pomignil svoji ženi, da bi rad govoril ž njo.

Hotel je, da bi šla domov... Zardela je vsa zmedenena, in sram jo je bilo, da je že vstala... Rekla je, da se ne spodobi, da bi že odšla ter pustila goste same. —

— Ne, oče nama je dovolil, lahko greva, je odgovoril Jan.

In potegnil jo je za seboj.

Tiho sta zapustila hišo, neopažena.

Zunaj je bilo mraz, nemirna in temna je bila noč. Začela sta teči, držeč se za roki. Tu visoko s skalnate poti nista videla, pač pa slutila iz dalje razburkano morje, odkoder je prihajalo to šumenje. Tekla sta, trupli sklonjeni proti vetru, in dež jima je bil v obraz. Večkrat sta se morala ustaviti ter se obrniti od vetra, da sta zopet ujela sapo.

Prijel jo je krog pasu ter jo skoro nesel, da bi se ne vlekla njena lepa obleka po tleh, da bi ne bredla s svojimi lepimi čeveljčki po vodi, ki je tekla po poti. Potem pa jo je hipoma dvignil v naročje ter začel še hitreje teči... Ne, da jo tako ljubi, tega si ni nikdar

misлил! In že bo stara triindvajset let; on skoro osemindvajset; najmanj dve leti bi bila že lahko poročena in srečna, kakor nocoj!

Slednjič sta prišla domov, v svoje borno, vlažno stanovanje, pod svojo slamnato, mahovito streho; — in prižgala sta svečo, ki jima jo je veter dvakrat ugasil.

Stara babica Moan, ki so jo bili pripeljali domov, še predno se je začelo petje, je ležala že celi dve uri na svoji postelji za leseno pregrado. Približala sta se spoštljivo ter pogledala skozi špranje pri vratih, da bi jej želela lahko noč, če morda še ni spala. Ali videla sta kmalu, da je njena glava mirna, da so zaprte njene oči; spala je ali pa se je samo delala, da spi, da bi ju ne motila.

Tedaj sta začutila, da sta sama, čisto sama.

Tresla sta se oba, ko sta se držala za roki. Sklonil se je nad njo, da bi jo poljubil. Toda Marjetica mu je umaknila ustne, ker ni poznala tega poljuba, in pritiskala mu jih je, kakor na večer njune zaroke, na lice, ki je bilo vse mrzlo in ledeno od vetra.

Da, revna in nizka je bila njuna kočica, in mraz je bilo v njej. O, ko bi bila Marjetica bogata kakor nekdaj, potem bi ne bila ta sobica tako gola in prazna!... Ni bila še dovolj navajena teh surovih granitnih zidov, tega vlažnega zraka, ki je vladal tu notri. Ali saj je bil Jan tu pri njej; njegova navzočnost je vse izpremenila, in videla je samo še njega...

Zdaj so se našle njune ustnice, in Marjetica jih ni več umaknila. Stala sta pokoncu, tesno objeta, nema, v ekstazi tega kipečega poljuba, ki ni hotel ne-

hati. Njuno nemirno dihanje se je mešalo drugo z drugim, in trepetala sta oba kakor mrzlična. Zdelo se je, da nimata več moči, da bi se razklenila, da ne poznata in ne želita ničesar več izven tega dolgega poljuba.

Slednjič se ga je oprostila; postala je hipno vsa zmedena:

— Ne, Jan..., babica bi naju utegnila videti!

Ali on se je samo smehljal ter iskal iznova njenih ustnic. Usesal se je vanje kakor žejni, kateremu si vzel kozarec sveže vode za trenutek od ust.

Sladko, čarobno obotavljanje je sedaj nehalo. Jan, ki bi bil v začetku najraje pokleknil pred Marjetico, kakor pred svetnico, je čutil, kako mu je začela prekipevati strast. Skrivaj se je oziral tja na staro posteljo, kjer je spala babica; nič mu ni bilo po volji, da je tako blizu nje in da ga lahko vidi vsak hip. Ne da bi le za trenutek izpustil Marjetične ustnice, je iztegnil roko za seboj ter ugasil svečo, kakor poprej veter. —

Potem jo je burno dvignil v naročje. Tesno jo je tiščal k sebi, in ustnic ni mogel odtrgati od njenih. Bil je podoben zveri, ki je zasadila ostre zobe v svoj plen. Temu mogočnemu poželenju se ni bilo več mogoče vstavljati, objelo je je kakor en sam velik, opojen poljub: udala se mu je z vso dušo, z vsem telesom. In ponesel jo je tja na njeno lepo, belo posteljo, njuno poročno posteljo...

Krog njiju pa je še vedno igral oni nevidni orkester.

Huhu !... huhu !... Veter se je zaganjal zdaj glasno in besno, zdaj jima je zopet tiho grozil na ušesa, z zlobnim glasom skovikajoče sove.

In tu čisto blizu je bilo ono veliko grobišče mornarjev, razburkano, gladno. Požrè tudi njega prej ali slej; tam sredi črnih, ledenih valov se bo moral bojevati neke noči s smrtjo; — vedela sta to...

Ali kaj! Za sedaj sta bila na suhem, varna pred vso to brezuspešno jezo, in ni jima bilo mari smrti. Veter je bril nad kočo, ona dva pa sta se ljubila, dala sta se drug drugemu, vsa pijana od sladke magije ljubezni...

VIII.

Šest dnij sta bila mož in žena.

V tem času, ko so odhajali Islandci, se je bavil ves svet z Islandom. Delavke so polnile sode s soljo ter jih nosile na krove; možje so pripenjali vrvi na ladje, in pri Janovih so pripravljale sestre in mati od jutra do večera srajce in jopiče za prihodnje poletje. Vreme je bilo mračno in morje temno in nemirno, ker je čutilo, da se bliža ekvinocij.

Strahoma je gledala Marjetica te neizogibne priprave, in po dnevi je štela naglo bežeče ure ter željno pričakovala večerov, ko bo zopet imela Jana sama zase.

Bo-li res odhajal tudi v prihodnje? Upala je pač, da ga bo znala pridržati doma, toda sedaj se mu ni upala o tem govoriti... In vendar, Jan jo je zelo ljubil; ta ljubezen je bila vsa drugačna nego do prejšnjih njegovih ljubic; bila je tako globoka in vedno sveža, da so se mu zdeli isti poljubi in isti objemi vedno

nekaj novega. In vsako noč je naraščala slast njune ljubezni, in ko je prišlo jutro, nista bila nikdar nasičena.

Kar jej je na njem najbolj ugajalo, je bilo to, da je bil tako mehak in otroški, ta isti Jan, ki je včasih tako silno preziral dekleta, ki so bila zaljubljena vanj. Ž njo pa je bil vedno ljubezniv, kar se je zdelo na njem čisto naravno, in oboževala je tisti dobri smehljaj, ki mu je zaigral krog ust vselej, kadar sta se spogledala. Ti priprosti ljudje poznajo neko posebno, prirojeno spoštovanje do »soproge«; globok prepad loči to od ljubice, ki je samo stvar zabave in ki se jej z zaničljivim nasmehom vrže nazaj v obraz poljube pretekle noči. Marjetica je bila njegova »soproga«, in po dnevu se ni več spominjal njenega ljubkovanja, tako malo važno mu je bilo to, tako trdno sta bila združena za celo življenje.

... Bala se je za svojo mlado srečo, zelo bala; zdelo se jej je, da je prišla preveč nepričakovano, da izgine kakor sanje...

Pred vsem, bo-li ta ljubezen pri Janu trajna?... Včasih se je spomnila njegovih ljubic, njegove naglosti, njegovih doživljajev, in takrat se je vstrašila: bo li vedno hranil zanj to globoko nežnost, to sladko spoštovanje?...

V resnici, šest dnij zakona za tako ljubezen, kakršna je bila njuna, to ni bilo nič; nič, samo majhno predplačilo za življenje, — ki bo morda še tako dolgo! Toliko da sta se videla, da sta govorila, da sta spoznala, da živita drug drugemu. — In vse svoje načrte

o skupnem življenju in tihi sreči sta morala odložiti do tedaj, ko se povrne...

O, prihodnja leta mu mora za vsako ceno zabraniti, da ne pojde na Island!... Toda kako to doseči? In s čim se bosta potem živila, ker sta bila oba tako malo premožna?... In potem, Jan je tako ljubil svoje morje...

Toda skušala bo vkljub vsemu, da ga pridrži doma; v to porabi vso svojo voljo, ves svoj razum in vse svoje srce. Biti žena islandskega ribiča, gledati vsako leto z žalostjo, kako se bliža pomlad, preživeti v strahu vsako poletje, — ne, sedaj, ko ga je ljubila bolj nego si je mogla kdaj misliti, jo je obhajala prevelika bojazen, če se je zmislila na ta dolga leta negotove bodočnosti...

Imela sta en sam pomladen dan, jeden sam.

Bilo je na dan pred odhodom, na ladji je bilo že vse v redu, in Jan je ostal ves dan ž njo. Sprehajala sta se po potih, roko v roki, tesno drug ob drugem, kakor zaljubljenca, ter si pripovedovala tisoč stvari. Dobri ljudje so se smehljaje ozirali za njima:

— To je Marjetica in veliki Jan iz Pors-Evena... Novo poročen parček!

Resnična pomlad ta poslednji dan! Skoro čudno je bilo videti, kako je hipoma nastala velika tišina, in niti madeža ni bilo več na nebu, kjer so se poprej vedno podili gosti oblaki. Od nobene strani ni bilo čutiti vetra. Morje je bilo zelo mirno; povsod je imelo isto bledo-modro barvo, in niti genilo se ni. Solnce je bleščalo v mogočnem, svetlem sijaju, in bretonska zemlja je bila polna toplih žarkov. V zraku je vla-

dala prijetna toplina, ki je spominjala na poletje, in človek bi bil rekel, da mora to vedno tako ostati, da ne bo nikdar več temnih, viharnih dni. Predgorja in zalivi, nad katerimi se niso več podile sence temnih oblakov, so iztezali svoje velike obrise na toplo solnčno luč; zdelo se je, da tudi oni počivajo v tej splošni, brezkončni tišini... Kakor da hoče vse to osladiti in podaljšati v brezkončnost praznik njune ljubezni; — in že je bilo videti zgodnje cvetlice, primavere so rastle ob jarkih, in vijolice, še blede in brez vonja.

Včasih ga je Marjetica vprašala:

— Kako dolgo me boš ljubil, Jan?

Tedaj jej je pogledal s svojimi dobrimi, odkritosrčnimi očmi v obraz ter začuden odgovoril:

— Ali vedno, Marjetica...

In ta odgovor je bil verjeten in prepričevalen, kajti glasil se je tako priprosto.

Naslonila se je na njegovo roko. Vse njene želje so se izpolnile, in vsa srečna se je oklepala svojega Jana. Ali hipoma se je zopet domislila prihodnjega dne: — odleti jej Jan kakor one velike morske ptice... Jutri bo že daleč na širnem morju!... In za sedaj je bilo prepozno, ničesar ni mogla storiti, da bi ga pridržala...

S teh skalnatih potij, po katerih sta se sprehajala, je bilo videti vse tja po obrežnih tleh, ki so bila brez drevja, porastla z nizkim bodičjem in posejana s kamenjem. Ribiške hišice so stale tupatam, naslonjene na skale, s svojimi starimi granitnimi zidovi in visokimi slamnatimi strehami, ki je poganjalo po njih novo zeleno mahovje. In tam v skrajnih daljavah se

je svetilo morje kakor prosojna prikazen ter širilo svoj brezkončni, večni krog, kakor bi hotelo vse objeti.

Pripovedovala mu je čudovite stvari o Parizu, kjer je nekoč živela; toda nič se ni zanimal za to, nič mu ni bilo kaj vseč.

— Tako daleč od obale, je dejal, in toliko deželâ, toliko dežela... to mora biti nezdravo. Toliko hiš in toliko ljudi... V teh mestih morajo vladati zle bolezni; ne, jaz bi ne hotel živeti tu, jaz ne.

In smehljala se je ter se čudila, kakšen otrok je ta veliki fant.

Včasih sta prišla v globeli, kjer so rastla resnična drevesa, ki so se postavila tu proti morskemu vetru. Od tu ni bilo nikamor več videti; po tleh je ležalo kupoma preperelo listje, vlažno in mrzlo; pot je vodila nizko med zelenim bodičjem, v temi gostih vej, potem pa se je zožila med zidovi samotnih, temnih koč, ki so spale globoko tu v jarkih, že na pol razpadle od starosti. In vsak hip se je vspel pred njima kvišku visok krucifiks med golim vejevjem, z ogromnim lesenim Kristom, ki je zvijal obraz v brezmejnih svojih bolečinah.

On pa jej je pripovedoval o Islandu, o bledih poletjih brez nočij, o solncu, ki nikdar ne zaide. Marjetica ga ni prav umela, in začel jej je razlagati.

— Veš, solnce se pomika kroginkrog, je rekel, kroginkrog, ter iztegnil roko proti daljnemu krogu modrih vodâ. Ves čas stoji nizko, ker nima nikake moči, da bi se dvignilo; o polnoči pomoči nekoliko svoj rob v morje, a hitro se zopet vspne kvišku ter nadaljuje svojo okroglo pot. Včasih se prikaže tudi

luna na nasprotnem koncu neba; takrat svetita oba, vsako na svoji strani, in skoro nič se ne loči jedno od drugega, kajti čudovito sta si podobni v onih krajih. —

Videti solnce o polnoči!... Kako daleč mora biti vendar ta Island! In fjordi? Marjetica je čitala to besedo nekolikokrat v cerkvi med imeni ponesrečencev; in napravila je nanjo vtis, kakor da mora biti to nekaj silno žalostnega.

— Fjordi, jej je odgovoril Jan, — to so veliki zalivi, kakor na primer tu v Paimpolu; samo da so obdani kroginkrog z visokimi gorami, tako visokimi, da ni moči nikdar videti, do kod segajo, zakaj njihovi vrhovi so odeti z večno meglo. Tužna dežela, rečem ti, Marjetica. Kamenje, kamenje, samo kamenje, in prebivalci tega otoka ne poznajo tega, kar imenujemo drevesa. Sredi avgusta, ko jenja naš lov, je skrajni čas, da se vrnemo domov, ker tedaj začnejo noči, ki rastejo zelo hitro; solnce se pogrezne pod zemljo, in nič več nima moči, da bi vstalo, in noč je tam gori, noč celo zimo.

In potem, tako je nadaljeval, stoji tam ob obali tudi majhno pokopališče, tako kakor pri nas, za tiste Paimpolce, ki so umrli za časa lova ali ki so se ponesrečili na morju; zemlja je blagoslovljena prav tako kakor v Pors-Evenu, in umrli imajo na grobeh križe, in njihova imena so zapisana na lesu. Oba Goazdiou-a iz Ploubazlaneca počivata tam, ravno tako tudi Viljem Moan, Silvestrov stari oče.

In zdelo se jej je, da vidi to malo pokopališče ob vznožju samotnega predgorja, v blede rožnati luči

tistih dnij, ki nimajo konca. In mislila je na mrtve, ki spe tam pod ledom in temnim plaščem nočij, dolgih kakor zime.

— In ves čas, ves čas lovite? je vprašala, in nikdar ne počivate?

— Nikdar. In potem je tudi na ladji delo, zakaj morje ni vedno lepo tam gori. Hej! zvečer je človek utrujen, to daje slast, in ob nekaterih dneh človek res pogoltne večerjo kakor volk.

— In ni nikdar dolg čas?

— Nikdar! je odgovoril tako prepričevalno, da jej je bilo skoro slabo; na krovu, na morju, tam mi ni čas nikdar predolg, meni ne!

Povesila je glavo in čutila se je bolj žalostno, bolj podleglo morju.

Peti del.

I.

... Noč je prišla za tem pomladnim dnem, ki sta ga preživela, in vzbudila je v njunih dušah čut zime. Vrnila sta se v kočo, da povečerjata za toplim plapolajočim ognjem svojega ognjišča.

Njuna zadnja skupna večerja!... Toda imela sta pred seboj še jedno celo noč ljubezni, in to pričakovanje jima ni pustilo, da bi bila že žalostna.

Po večerji sta vžila še trenutek prijetne pomladi, ko sta šla po poti proti Pors-Evenu: zrak je bil miren, skoro topel, ostanek polmraka je še počival nad poljano.

Šla sta se posloviti od Janovih starišev ter se vrnila zgodaj domov, k počitku. Hotela sta naslednje jutro oba s prvim svitom vstati.

II.

Naslednje jutro je bil paimpolski pristan ves natačen ljudij. Prejšnji večer so bili začeli odhajati Islandci, in vselej, kadar je nastopila plima, so se odpravljali novi oddelki na pot. To jutro je imelo odpluti devet ladij, med njimi tudi »Leopolina«. Vse žene in matere teh mornarjev so se zbrale tu za odhod

svojih mož in sinov. — Marjetica se je čudila, da je bila tudi ona med njimi. Ali bila je žena Islandčeva, in privedla jo je sem ista žalostna usoda kakor druge. V zadnjih dneh so se dogodki tako naglo vrstili, da se je komaj zavedala resnice; hiteli so naglo navzdol po klancu, in prišel je nenadoma ta trenutek, trd in neizprosni; morala ga je prestat, — kakor druge, ki so bile že navajene na to...

Nikoli še ni bila navzoča pri teh prizorih, pri teh slovesih. Vse to je bilo zanjo novo in neznano. Med temi ženskami je ni bilo, ki bi jej bila jednaka, čutila se je različno od njih, osamljeno; njena preteklost, preteklost »gospodične«, ki je še vkljub vsemu živela v njej, jo je ločila od drugih.

Vreme je ostalo lepo za ta dan ločitve. Samo od zahoda sem so se podili težki valovi, ki so naznanjali bližnji vihar, in v daljavi se je penilo morje ter čakalo, da sprejme vse te ljudi.

... Krog Marjetice jih je bilo nekaj, ki so bile lepe, kakor ona; imele so vse polne oči solz, in smilili so se morale vsakemu, kdor jih je videl. Bilo pa jih je tudi mnogo, ki so se smejale; bile so brezčutne ali pa niso v tem trenutku nikogar ljubile. Stare matere, ki jim je bila že smrt za petami, so plakale, ko so jemale slovo od svojih sinov. Mladi, ki so se ljubili, so se poljubljali na ustne, in niso se mogli ločiti. Mnogo mornarjev se je opilo; peli so ter si tako delali pogum. Drugi pa so plezali na krov temnih obrazov, kakor da odhajajo na morišče.

Tudi hrupni prizori so se vršili: nesrečnike, ki so podpisali pogodbo v pijanosti, v krčmi, ne vede,

kaj delajo, so tirali sedaj siloma na ladje. Lastne žene in žandarji so jih suvali na krov. Druge pa, ki so se jih bali, ker so bili silno močni, so poprej upijanili; prinašali so jih na nosilih ter jih polagali na ladji na tla, kakor mrtevece.

Marjetico je bilo groza, ko jih je videla: s kakimi tovariši bo vendar živel njen Jan! In potem, kako strašen je moral biti ta posel Islandcev, da se je začel s takimi prizori ter vzbujal celo v možeh tako grozo...

Bilo je pa tudi takih mornarjev, ki so se smehljali, ki so brezdvomno ljubili življenje na morju in velik lov, kakor Jan. Ti so bili dobri; imeli so mirne, lepe obraze; kar jih je bilo fantov, so odhajali brezskrbno, oziraje se še z zadnjimi pogledi po dekletih; kar je bilo oženjenih, so objemali svoje žene in otroke s tiho žalostjo in v dobri nadi, da se vrnejo bogatejši. Marjetica se je malo umirila, ko je videla, da so vsi ti na krovu »Leopoldine«, ki je imela v resnici izbrano moštvo.

Po dve in dve, po štiri in štiri so odhajale ladje iz пристanišča. Potem, ko so bile zunaj, so mornarji sneli klobuke z glav ter zapeli iz polnih grl pesem »Zdrava, morska zvezda!« Tedaj so se dvignile na nasipu ženske roke v zadnji pozdrav, in solze so tekale po belih avbah.

Ko je »Leopoldina« odplula, se je napravila Marjetica hitrih korakov proti Gaosovim. Poldrugo uro je hodila ob obali, po znanih ploubazlanskeških stezah, ter prišla slednjič v svojo novo družino.

»Leopoldina« se je imela ustaviti v velikem zalivu pred Pors-Evenom ter odpluti še le zvečer na širno morje. Tu je bil torej njun zadnji sestanek, kakor sta se bila dogovorila. Res je prišel v čolnu svoje ladje; prišel je za tri ure, da se poslovijo.

Na kopnem, kjer ni bilo valov, je bilo še vedno isto lepo, pomladansko vreme, isto mirno ozračje. Šla sta za hip na prosto, roko v roki. To ju je spominjalo na včerajšnji izprehod, toda prihodnja noč ne bo več njuna, ju ne bo več družila. Stopala sta brez cilja po poti ter krenila nehote proti Paimpolu. Kmalu sta zagledala pred seboj svojo kočico. Vstopila sta še poslednjikrat v svoj dom, in babica Ivona je bila vsa radostna, da ju še enkrat vidi skupaj.

Jan je priporočal Marjetični skrbi različne stvari, ki jih je pustil v shrambi: zlasti njuni lepi poročni obleki; naj jih od časa do časa razprostre na solncu. — Na vojnih ladjah se nauče mornarji skrbeti za take stvari. — Marjetica se je morala smehljati, ko ga je tako čula; sicer pa je bil lahko brez skrbi, da bo hranila vse, kar je bilo njegovega, s skrbjo in ljubeznijo.

Vendar je bil ves ta pogovor čisto postranska stvar; govorila sta samo zaradi tega, da sta govorila, da sta si olajšala srci...

Jan je pripovedoval, da so na »Leopoldini« ravnokar izžrebali mesta, katera bo imel vsakdo pri lovu, da je on zelo zadovoljen, ker je dobil jedno izmed najboljših. To jej je moral natančneje razložiti, ker ni mnogo vedela o navadah Islandcev:

— Vidiš, Marjetica, je rekel, na krovih naših ladij so na nekaterih mestih zvrtnane luknje, ki jim pravimo »podložne luknje«. V te luknje pritrjamo namreč majhna vretenca, na katerih so navite naše vrvice. Predno torej odjadramo, kockamo za te luknje, ali pa žrebamo s številkami, ki jih denemo na listkih v čepico. Vsak izmed nas dobi jedno, in celo poletje ostane potem tako, nič več se ne sme izpremeniti. Moje mesto je le-tos na zadnjem delu ladje, kjer se ujame največ rib, kakor menda veš. Pa so tudi blizu tam velike vrvi, in človek vedno lahko doseže kak kos platna ali konec jadra, sploh kako zavetje, ki varuje obraz proti snegu in ledeni toči. — Vidiš, to je dobro; človeku ne gori tako koža, ker mu ne bije ostro zrnje v obraz, in oči dlje časa razločno vidijo...

... Govorila sta tiho, tiho, kakor bi se bala, da odpodita trenutke, ki so jima še ostajali, da jima čas še hitreje uteče, ko bi glasno govorila. Govorila sta o vsem drugem nego o tem, kar se je imelo zgoditi čez nekaj trenutkov, neizprosno in gotovo. Najneznatnejše stvari, ki sta si jih pripovedovala, so se jima zdele danes skrivnostne in važne...

Poslednji trenutek pred odhodom je dvignil Jan svojo ženo v naročje, in tiho, brez besed sta se združila v dolg, tesen objem.

Stopil je na krov, siva jadra so se razpela ter se vzbočila v lahkem vetru, ki se je vzdignil od zahoda. Še ga je videla, kako je vihtel svojo čepico, kakor sta se bila dogovorila. In strmela je dolgo za njim, kako se je izgubljala njegova senca na morju. — To je bil še on, ta majhna, temna človeška postava,

ki je stala nad pepelnato modrino voda, — že nejasna, nejasna, izgubljena v daljavi, skozi katero se napeenjajo oči, da bi razločile, pa se osolze in ne vidijo nič več...

... Kakor se je oddaljevala »Leopoldina«, jej je sledila tudi Marjetica peš po skalnem obrežju, kakor da jo vleče silen magnet.

Kmalu se je morala ustaviti, ker jej je zmanjkalo trdih tal. Tedaj je sedla k nogam zadnjega visokega križa, ki se je dvigal izmed trnja in kamenja. Ker je prostor malo vzvišen, je bilo videti, kakor da se morje v daljavah dviga, in rekel bi bil, da se »Leopoldina«, čisto majhna, polagoma vspenja po obronkih tega neizmernega kroga. Široki valovi so se leno raztezali po vodeni ravnini, — kakor zadnji pojemajoči znaki silnega viharja, ki je divjal nekje drugje, tam daleč za obzorjem; toda v krogu, ki so ga pregledale njene oči in kjer je še bil njen Jan, je ostalo še vse mirno in pokojno.

Še vedno je gledala Marjetica nepremično za ladjo. Hotela si je vtisniti v spomin njeno obliko, obrise njenih jader in vrvi, da bi jo spoznala že od daleč, kadar pride zopet sem, da jo pričakuje na tem istem prostoru.

Od zahoda so se podili še vedno visoki valovi, vzdržema, brez prenehljaja, pravilno drug za drugim. Vedno iznova so poskušali svojo brezuspešno moč, razletavali so se na istih čereh, zaganzali se v iste skale ter se razlivali po istem bregu. Sčasoma je postajalo nekam čudno to topo valovanje voda pod mirnim, jasnim nebom; bilo je, kakor da so morske glo-

bine prenapolnjene, kakor da se hočejo razliti čez bregove ter poplaviti obalo.

Bolj in bolj se je izgubljala »Leopoldina« v daljavah, postajala je manjša. Gotovo jo je gnala morska struja, zakaj veter je bil nocoj slaboten, in vendar se je hitro oddaljevala. Skoro se je izpremenila v majhno liso, sivo, neznatno točko, in še malo, pa doseže mejo vidnega kroga ter se izgubi v one brezkončne daljave, ki so bile že zavite v črno temo.

Ko je prišla sedma ura zvečer, se je stemnilo, ladja je izginila izpred očíj, in Marjetica je odšla domov. Bila je še zadosti pogumna, vkljub solzam, ki so jej tekale brez prestanka. V resnici, kako vse drugače bi šele bilo, kako vse bolj temno in prazno, ko bi bil odšel kakor druga leta, brez slovesa, kot tujec! Sedaj je bilo vendar vse izpremenjeno, ublaženo. Jan je bil tako ves njen, čutila je tako njegovo ljubezen, vkljub temu odhodu, da je imela vsaj tolažbo v sladkem pričakovanju na svidenje, ki ga doživita v jeseni. —

III.

Poletje je poteklo, žalostno, vroče, tiho. Pazno se je ozirala Marjetica po prvih rumenih listih, gledala je, kako se zbirajo prve lastovke za odhod, kako poganjajo hrizanteme.

Nekolikrat mu je pisala na Reichawik, ali človek nikdar ne ve, so li prišla ta pisma v prave roke.

Koncem julija je dobila pismo od njega. Pisal jej je, da se čuti zdravega, da obeta poletje bogat lov in da ima že 1500 rib na svoj delež. Pismo je bilo pisano

od začetka do konca v onem naivnem, jednoličnem, vkovanem slogu, v katerem pišejo vsi Islandci svojim družinam. Ljudje, vzgojeni kakor Jan, niso nikakor zmožni, da bi izrazili vse to, kar mislijo in čutijo, kar sanjajo. Ker je bila Marjetica bolj izobražena nego on, je čitala med vrsticami globoko nežnost, katere ni izrazil z besedami. Tekom teh štirih stranij jo je večkrat nazival »soprogo«, kakor da bi mu delalo posebno veselje, ponavljati to ime. In potem že naslov sam: »Gospa Marjetica Gaos, pri Gaosovih, v Ploubazlanecu«, že to je bilo nekaj, kar je z radostjo čitala in zopet čitala. Tako malo časa se je še smela imenovati: »Gospa Marjetica Gaos!«...

IV.

Delala je mnogo v teh poletnih mesecih. Paimpoležanke jej niso izprva nič kaj zaupale. Rekle so, da ima prelepe, pregosposke roke za šiviljo. Toda izprevidele so, da jim dela mnogo boljše in lepše obleke nego druge, in skoro je bila šivilja na glasu.

Kar je prislužila, je porabila v to, da olepša stanovanje — za njegov povratak. Omare, stare pregrajene postelje je dala popraviti in prebarvati, napraviti jim nove, svetle ključavnice. Okence, ki je gledalo na morje, je dobilo novo šipo in zastor. Kupila je novo zimsko odejo, mizo in nekaj stolov.

Vse to je opravila, ne da bi se bila doteknila denarja, ki jej ga je bil pustil Jan. Hranila ga je v majhni kitajski škatljici, da mu ga pokaže, ko zopet pride.

V poletnih večerih, pri zadnji dnevni luči, je sedela pred vrati z babico Ivono, katere glava in misli so bile v toplem poletnem času znatno jasnejše. Pletla je za Jana lepo ribiško jopico iz modre volne. Po ovratniku in za pestmi mu je vvezla vse polno umetnih, raznoličnih okraskov. Babica Ivona je znala včasih spretno plesti in vezti; spominjala se je polagoma te svoje mladostne umetnosti ter je naučila tudi Marjetico. Za to delo je bilo treba mnogo volne, kajti Jan je rabil veliko jopico.

Polagoma se je začelo čutiti, zlasti zvečer, da postajajo dnevi krajši. Nekatere rastline, ki so bile v juliju krepko pognale, so začele že rumeneti, umirati, in vijoličaste skabijoze so začele na novo cvesti ob potih, njihovo cvetje je bilo sedaj manjše in na daljših pecljih. Slednjič so prišli zadnji dnevi avgusta, in nekega večera se je prikazala pred Pors-Evenom prva islandska ladja. Praznik vrnitve je začel.

Trumoma so hiteli ljudje na obrežje, da jo sprejmejo; — katera je pač bila?

Bil je »Samuel-Azénid«; — vsako leto je bil prvi.

— Gotovo se tudi »Leopoldina« ne bo več dolgo mudila, je dejal stari oče Janov. Kadar se začnejo vračati, ne ostane nobena več dolgo tam gori, poznam to.

V.

Islandci so se vračali, dve ladji sta prišli prihodnji dan, čez dva dni štiri, in naslednji teden še dvanajst. In veselje se je vračalo ž njimi v deželo; to je bil praznik za žene, za matere; praznik tudi za krčme, kjer so stregla ribičem lepa paimpolska dekleta.

»Leopoldina« je bila v številu zakasnelih; deset jih je še manjkalo. To ni moglo več dolgo trpeti, in Marjetica je bila vsa pijana veselega pričakovanja. Da bi se vsaj ne prevarala, si je postavila precej dolg obrok — osem dnij; — v tem času bo Jan gotovo že pri njej. In pospravila je svoj dom, olepšala ga je in očedila, da ga dostojno sprejme.

Vse je bilo že v redu, preostajalo jej je samo še, da ga pričakuje; sicer pa ni bila v svoji nestrpnosti skoro več zmožna za kako delo.

Tri zakasnele ladje so še prišle, in potem še pet. Samo dve sta še vedno manjkali.

— Letos torej »Leopoldina« ali pa »Marija-Ivana« pobere ostanke, so menili smeje mornarji.

In tudi Marjetica se je smejala, in bila je lepša nego kdaj v veselju nestrpnega pričakovanja.

VI.

Toda dnevi so potekali.

Še se je praznično oblačila, še je bil vesel njen obraz, še je hodila v pristranišče kramljat s tovarišicami. Menila je, da je ta zamuda čisto naravna. Ali se ni pripetilo to še vsako leto? O, tako krepki mornarji, in dve tako dobri ladji!

Potem pa, ko se je vrnila zvečer domov, je začutila v srcu prvikrat tesno bojazen.

Je li bilo možno, da se je že tako kmalu začela bati?... Ali se je imela za kaj bati?...

In z grozo se je zavedla, da je že prišel strah v njeno srce...

VII.

Deseti dan septembra!... Kako so vendar odhitevali dnevi.

Nekega jutra, pravega jesenskega jutra, ko je že ležala na zemlji hladna megla, je sedela zelo zgodaj, že ob solnčnem vzhodu, pred vrati cerkvice vtopljencev, kamor hodijo molit vdove; tu je sedela, široko odprtih očij, ki so jej strmele nepremično v svet, in krog senc jo je tiščalo kakor železen obroč.

Že pred dvema dnevoma so se začele vlačiti te jutranje megle, in to jutro se je vzbudila Marjetica z večjim nemirom v srcu, ko je videla te znake zime... Kaj je pač imelo to jutro, ta ura, ta minuta drugega nego vse prejšnje?... Saj se ladje dostikrat zakasne za štirinajst dnij, celo za cel mesec.

In vendar, to jutro je moralo imeti nekaj posebnega na sebi, kajti prvikrat danes je sedla pred vhod te cerkve ter prebirala imena mladih ponesrečencev, kakor takrat, ko je šla prvič h Gaosovim.

V spomin

Ivonu Gaos, ki je izginil na morju
blizu Norden-Fjorda...

.
Veter je pribučal od morja, in v istem času je bilo čuti, kakor da se je usula ploha na streho: bilo je suho listje, ki ga je veter odnesel z drevja!... Celi vrtinci so se pridrvili pred cerkvena vrata. Že je bilo drevje na pol golo, oskubel ga je bil morski veter. — Zima je prihajala!...

... izginil na morju
blizu Norden-Fjorda
med orkanom od 4. do 5. avgusta 1880.

.....
Brala je mehanično, in njene oči so uhajale skozi obok nad vrati tja v daljavo, kjer je bilo morje. Toda danes je bilo vse zakrito s sivo meglo, in nad daljavami so se vleklye temne plasti kakor veliko žalobno zagrinjalo.

Zopet je zatulil veter, in zopet so se pripodili v plesu vrtinci odpalega listja. In vedno močnejše se je zaganjal zahodnik, kakor bi hotel trpinčiti te mrtvece, ki jih je nekoč pokopal pod morje, celo tu, kjer so stala napisana samo njihova imena, v spomin živim, ki so jih ljubili.

Nehote se je zagledala Marjetica v prazno mesto, ki je čakalo na belem zidu. In strašna misel se jej je rodila v možganih ter jo začela preganjati, misel, da bo treba morda kmalu obesiti tu novo ploščo, in na njej bo stalo ime, katerega si niti v mislih ni smela predočevati na tem prostoru.

Zeblo jo je; ali ostala je kakor prikovana na granitni klopi, glavo naslonjeno na zid:

... izginil blizu Norden-Fjorda
med orkanom od 4. do 5. avgusta,
star 23 let...

Naj počiva v miru!

Island se je prikazal pred njenimi duševnimi očmi, Island s svojim majhnim pokopališčem, — daljni, daljni Island. Poševno so padali nanj blede žarki polnočnega solnca... In hipoma je ugledala na praznem

mestu, ki je še čakalo na zidu, novo ploščo, na katero je poprej mislila; videla jo je tako jasno, tako strahovito jasno: sveža plošča, mrtvaška glava, dve kosti navskriž, in v sredi, kakor v plamenu, ime, to drago, drago ime — J a n G a o s!... Planila je kvišku, kakor blazna, in iz grla se jej je izvil hripav krik...

Zunaj pa se je še vedno plazila po tleh siva jutranja megla, in v plesu je prihajalo do vrat odpadlo listje...

Koraki na stezi! — Nekdo prihaja? — Naglo si je popravila ruto ter se skušala umiriti. Koraki so se bližali, že so bili pri vratih. Hotela se je delati, kakor da je samo slučajno tu. O, ženi utopljenca ni še hotela biti podobna, za vse na svetu ne!

A prišla je Fanta Floury, žena nekega mornarja z »Leopoldine«. Takoj je umela, kaj išče Marjetica tu, njej se ni dalo nič prikriti. Nekaj časa sta stali nemi druga pred drugo, prestrašeni, da sta se srečali na istih žalostnih potih, in skoro sovražno sta se spogledali. —

Vsi, kar jih je bilo pri Tréguieru in Saint-Brieucu, so se vrnili že pred tednom, je izpregovorila slednjič Fanta neusmiljeno, z zamolklim, kakor razdraženim glasom.

Prinesla je s seboj svečo, da napravi obljubo.

— Ah! da,... obljubo... Marjetica ni še hotela misliti na to sredstvo obupanih. Ali stopila je molče za Fanto v kapelico, in pokleknila sta druga poleg druge, kakor sestrí.

Molili sta k Mariji, morski zvezdi, iz vse duše, goreče. Kmalu pa je bilo čuti le še vzdihljaje, in njune solze so tiho kapljale na mrzla tla...

Dvignili sta se bolj mirni, bolj potolaženi. Fanta je pomagala Marjetici, ki se je opotekala. Vzdignila jo je za roko ter jo objela.

Obrisali sta si solze, poravnali lase, očedili krila prahu, ki se jima je bil prijel pri klečanju kolen, in šli sta tiho vsaka svojo pot.

VIII.

Konec septembra je bil podoben pravemu poletju, samo malo bolj melanholičen je bil. Ta september je bil res tako lep, da bi bil človek mislil, da je junij, ko bi ne bilo tistih žalostnih, rumenih listov, ki so se podili po potih. Soprogi, zaročenci, ljubimci, vsi so se vrnili, in povsod je vladalo veselje, kakor da je nastopila nova pomlad ljubezni....

Slednjič se je prikazala nekega dne v daljavi jedna izmed dveh zakasnelih islandskih ladij. Katera?...

Hitro so pritekale ženske v gostih gručah. V strahu, nemo so stale na skalnem obrežju.

Marjetica je stala ob strani Janovega očeta, vsa bleda in trepetajoča :

— Skoro gotovo bi rekel, je izpregovoril stari ribič, da so to naši ! Rdeče pobarvane stranice, in na jamboru razpeta jadra ; tako delajo vedno oni ; kaj praviš, Marjetica ?

— In vendar, ne, je pristavil nato malodušno. Ne, zmotil sem se za enkrat. To ni »Leopoldina«, tem-

več »Marija-Ivana«. O, ali dolgo se ne bodo več mudili, gotovo ne, hčerka moja...

In dan je potekal za dnevom, in za vsakim dnevom je prišla ob svoji uri noč, tiho a gotovo.

Še se je praznično oblačila, kakor bi se jej že malo mešalo. Živela je v večnem strahu, da bi bila podobna soprogi utopljenca, in obupavala je, kadar so jo ljudje skrivnostno in pomilovalno gledali. Obračala je v stran oči, da jej ni bilo treba srečavati teh pogledov, pri katerih jo je vselej zazeblo v dušo.

V zadnjem času se je bila navadila hoditi že na vse zgodaj tja daleč, kjer neha kopna zemlja, na obrežno skalovje pri Pors-Evenu. Ogibala se je Janove rodne hiše, da bi je ne videla njegova mati ali sestrice. Sama, čisto sama je hodila tja na skrajni rob ploubazlaneške zemlje, ki se steza kakor jelenovo rogovje tja v sivi preliv la Manche. Tu je presedela cele dneve ob vznožju osamljenega križa, ki je gledal tja v neizmerne daljave morskih voda...

Povsod na skalnih bregovih te ribiške dežele se dviga polno takih kamnitih križev, kakor da prosijo milosti, kakor da hočejo umiriti te nepokojne, skrivnostne globine, ki izvablajo moče na svojo gladko površino ter jih ne vrnejo nikdar več, pogoltnejo najlepše in najkrepkejše izmed njih.

Krog tega križa pri Pors-Evenu so tla vedno zelena, pretkana z nizkim bodičjem. In na tej višini je bil morski zrak zelo čist, komaj da je neznatno dišal po soli in goemonu, ali bil je poln prijetnih septemberskih vonjav.

Od tu je bilo videti daleč tja po raztrgani obali, kjer so štrlela kvišku strma predgorja drugo nad drugim. Vsa bretonska obala je razcepljena na brezštevno ozkih polotočkov, ki se iztezajo kakor igle v tiho brezkončnost morja.

Ob robu je bilo morje vse polno čerij, videti je bilo kakor rešeto, ali tam dalje ni nič motilo njegovega gladkega zrcala. Iz vseh zalivov je prihajalo tiho, božajoče šumenje in mrmranje, lahno in skrivnostno. In daljine so bile tako mirne, in globine tako tihe! Velika modra brezmejnost, grobišče Gaosov, je čuvala svojo neprodirno skrivnost, in slaboten veter, neznamen kakor dih, je trosil nad valovi vonj bodičja, ki je vnovič zacvelo v poslednjem jesenskem solncu.

Ob določenih urah se je morje redno zniževalo, in povsod so se začele kazati črne lise, kakor bi se hotel la Manche počasi izprazniti; potem pa se je začelo morje z isto počasnostjo zopet dvigati, in tako so vode neprestano padale in naraščale, ne da bi se zme-nile za mrtve, ki so ležali pod njimi.

In Marjetica je sedela sredi teh tišin ob vznožju svojega križa, gledala je in gledala tja na morje, dokler je mogla kaj videti, dokler ni prišla noč.

IX.

September je šel h koncu. Nič več ni jedla, nič več ni spala.

Sedaj je ostajala doma, sedela je sključena v kotu, roke stisnjene med kolena, glavo naslonjeno na steno. Čemu vstajati, čemu legati? Kadar je bila pre-

več zmučena, se je vrgla za hip oblečena na posteljo. Sicer je pa vedno nepremično sedela tu, kakor otrpla. Zobje so jej šklepetali od mraza, ker se ni nikamor genila. In nekaj jo je vedno tiščalo za senca kakor železen obroč. Čutila je, kako jej izplahnevajo lica, usta so jej bila suha, kakor da bi imela mrzlico, in od časa do časa se jej je izvijalo iz grla sunkoma stokanje, dolgo, dolgo stokanje, glava pa jej je tolkla ob granitno steno.

Ali pa ga je klicala po imenu, nežno, tiho, kakor da bi bil čisto blizu, in šepetala mu je sladke besede ljubezni.

Zgodilo se je pač včasih, da so jej ušle misli za hip tudi drugam, na neznatne, popolnoma brezpomembne stvari. Tako se je na primer včasih zagledala v senco kamnite podobe Matere božje, kako se je polagoma vspenjala više in više po končnikih njene postelje, čim niže se je pomikalo solnce. Ali potem se jej je še silneje stisnilo srce, krik se jej je izvil še glasneje iz prsij, in glava jej je omahnila ter udarila ob zid...

In potekale so ure, druga za drugo, po dnevu, zvečer, po noči, zjutraj — vse so po vrsti odhajale. Kadar je računala, pred koliko časom bi se bil že moral vrniti, jo je obšla še večja groza; ni hotela več poznati dni in njihovih imen.

Kadar se na Islandu razdrobi ladja, vedo navadno drugi o tem kaj pripovedovati; dostikrat so videli od daleč ves žalostni prizor, ali pa so našli kosove, mrtvo truplo, sploh kak znak, kak ostanek nesreče. Toda o »Leopoldini« ni nihče vedel ničesar povedati, ni nihče

ničesar videl. Moštvo »Marije-Ivane« jo je videlo poslednjikrat 2. avgusta. Rekli so, da je odplula najbrže dalje proti severu lovit, in potem, kar se je dalje zgodilo, to je bila neprodorna skrivnost.

Čakati, vedno čakati, pa nič vedeti! Kdaj res pride trenutek, ko ne bo več pričakovala? Sama ni vedela tega; ali sedaj si je skoro želela, da bi se zgodilo to čim preje.

O, če je bil res mrtev, ko bi vsaj kdo imel usmiljenje ter jej to povedal!...

O, ko bi ga mogla videti, kakšen je bil v tem trenutku, — ali pa vsaj ostanke njegove!... Da bi hotela Devica, h kateri je toliko molila, ali pa kaka druga nebeška moč, storiti čudež ter jej pokazati njenega Jana — živega, na potu proti domu, — ali pa vsaj njegovo truplo, pokopano pod valovi... Samo da bi bilo že gotovo, samo da bi že vedela!...

Včasih se jej je hipoma zazdelo, da vidi tam daleč na obzorju belo jadro: »Leopoldina« se vrača, naglo se približuje obali! Tedaj se je mehanično zgenila, kakor bi hotela vstati ter pohiteti na obalo, da vidi, če je res...

Zgrudila se je ter zopet obsedela. Ah! kje je bila v tem trenutku »Leopoldina«? Kje je pač mogla biti?... Na morju, gotovo na morju, v onih strašnih daljavah ob Islandu, zapuščena, razbita, izgubljena...

Slednjič se ni mogla več iznebiti te misli, mučila jo je ponoči in čez dan; ostanki razbite ladje plavajo po tihem, rožno-sivem morju; počasi, počasi, brezglasno, tiho kakor v posmeh se zibljejo sredi globokega miru mrtvih voda...

X.

Ob dveh zjutraj.

Po noči je pazila na vsak korak, ki se je bližal. Pri najmanjšem šumu, pri najtišjem nenavadnem zvoku sta jej zatrepetali senci; začeli sta jo že grozno boleti, ker sta bili vedno tako napeti na vsak šum.

Ob dveh zjutraj. — Tudi nocoj je poslušala, kakor druge noči, s sklenjenimi rokami in odprtimi očmi v temo. Zunaj nad planjavo je bučal veter v zateglih glasovih.

Naenkrat se začujejo moški koraki, naglo se približujejo po poti. Kdo je neki prihajal ob tej uri? Planila je kvišku kakor elektrizovana, srcé jej je nehalo biti...

Koraki so se ustavili pred kočo, in potem je bilo čuti stopinje po kamnitih stopnicah, ki so vodile do vrat.

On!... O, nebesa, on!... Potrkal je, kdo bi mogel biti, če ne on!... Skočila je s postelje, bosonoga. Čeprav je bila že toliko dni kakor ubita, skočila je vendar hitro kakor mačka poti vratom ter razprostrla roke, da objame svojega Jana. Brez dvoma je prišla »Leopoldina« po noči ter se ustavila v zalivu pred Pors-Evenom — in on, on je hitel k njej. Vse to je šinilo bliskoma skozi njene možgane. In že je stala pri vratih ter si do krvi odrgnila prste na trdem zapahu, ki ga je hotela v naglici odmakniti...

.
— Ah!... Kakor okamenela je obstala na pragu, glava se jej je sklonila globoko na prsi. Njene lepe

blazne sanje so bile pri kraju. Bil je samo Fantec, njen sosed... Ne, o Janu ni bilo ne duha ne sluha. Razumela je to hipoma, in čutila je, kako se je pogreznila iznova v isti globoki prepad, isti črni obup, v katerem je bila še ravnokar.

Ubogi Fantec se je začel opravičevati. Njegova žena je bila bolna, in sedaj mu je zbolel še otrok v zibeli; zadušiti ga hoče. Prišel je prosit sosedo pomoči, sam pa poteče v Paimpol iskat zdravnika.

Kaj je njej na tem, njej? V lastni bolečini jej je zamrlo sočutje za tujo nesrečo. Zgrudila se je na klop ter gledala strmé predse, kakor mrtva; ni mu odgovorila, ni ga poslušala, ni ga pogledala. Kaj je njej do tega, kar jej pripoveduje ta človek?

Razumel je; uganil je, zakaj mu je tako hitro odprla vrata, in žal mu je bilo, da jej je povzročil bolelost.

Jecljal je nekaj v izgovor:

— Res, vas bi ne bil smel nadlegovati, vas...

— Mene, mu je naglo prekinila besedo, — in zakaj ne m e n e, Fantec?

Hipoma se jej je vrnila zavest, kajti ni se še hotela kazati ljudem obupane, nikakor ni hotela tega. In potem, tudi njej se je zasmilil Fantec; oblekla se je ter šla za njim. Zbrala je še toliko svoje moči, da je čuvala ob otrokovi zibeli.

Ko se je vrnila krog štirih zjutraj domov, je za trenutek zaspala na postelji, ker je bila zelo utrujena.

Toda oni trenutek brezmejne radosti je pustil v njenih možganih sledove; sledove, ki so vplivali na njeno spanje; komaj je nekaj trenutkov dremala, ko

se je hipno stresla ter se prebudila. Dvignila se je na pol pokoncu, kakor bi se nečesa spominjala... kakor da je zopet začutila svojega Jana tu... Iskala je med zmedenimi mislimi, ki so jej prihajale v trudno glavo, iskala je, kaj bi to bilo...

— Ah, ne! Nič! — Nič, samo Fantec.

In zopet se je pogreznila v isti brezmejni prepad. Ne, nič se ni izpremenilo v njenem temnem, brezupnem pričakovanju.

In vendar, ker ga je čutila tako blizu, jej je bilo, kakor da se je izlilo nekaj od njegovega bitja ter plava krog nje. Bilo je to, kar imenujejo Breton^{ec} »znamenje«. In poslušala je še paznejše na korake, ^{ki} so se čuli zunaj, čutila je, da morda pride nekdo, ^{da} bo govoril o njem.

In v resnici; ko se je zdanilo, je vstopil Jan^{ov} oče. Snel je čepico, da so se videli njegovi lepi ^{svetli} lasje, ki so bili kodrasti kakor sinovi, ter sedel poleg Marjetične postelje.

Tudi njemu je stiskala bojazen srce; kajti Jan^{ov} je bil njegov prvorojenec, njegov ljubljenec, njegov ^{po-}nos. Ali ni še obupaval, ne, on ni še obupaval. ^{zelo} ljubeznivo je začel tolažiti Marjetico: oni, ki so se ^{se} slednji vrnili z Islanda, so vsi govorili o gosti megli, ki je utegnila zadržati ladjo; in potem se je ^{rodila} še druga misel v njegovi glavi: morda se je ladja ustavila na daljnih otokih Feroe, ki leže ob morski poti Islandcev, toda zelo daleč, tako da rabijo pisma dolgo, dolgo, predno pridejo od tam na kopno. Tudi njemu da se je že to pripetilo, pred štiridesetimi leti, in njegova uboga pokojna mati je že dala za mašo, ki se je

brala za njegovo dušo... Tako dobra ladja, kakor »Leopoldina«, skoro še nova, in pa taki krepki mornarji, kakoršni so bili na krovu!...

Stara babica Moan je šepala krog njiju ter zmajevala z glavo; obup mlade neveste jej je bil skoro vrnil moč in svežost mislij; vodila je gospodinjstvo ter se od časa do časa zagledala v malo sliko svojega Silvestra, ki je bila že vsa porumenela sredi mrtvaškega venca iz črnih jagod. Ne, odkar jej je ugrabilo morje zadnjega vnuka, ni nič več verjela na kako vrnitev mornarjev. Molila je k Devici samo še iz strahu, samo s svojimi ubogimi, velimi ustnicami, v ~~ihu~~ pa je čutila samo še srd do nje, nič zaupanja.

Marjetica pa je željno poslušala te tolažilne besede; njene velike, črno obrobljene oči so gledale ~~na~~ in ljubeče na tega starčka, ki je bil tako podoben njenemu Janu. Že to, da je bil on tu pri njej, se jej je zdelo, kakor bi jo varovalo proti smrtni sili, čutila se je mirnejšo in nekako bliže svojemu dražljivi. Njene solze so začele padati tiše, čutila se je ~~mal~~ olajšano, in molila je goreče k Mariji, morski kraljici.

Morda je bila ladja kaj poškodovana, pa so se usavili na onih otokih, da jo popravijo; to je bilo res lahko mogoče. Vstala je, pogladila si lase ter se oblekla, kakor da bi utegnil Jan v kratkem vstopiti. Gotovo ni bilo še vse izgubljeno, če njegov oče ni še izgubil vsega upanja. In začela ga je iznova pričakovati.

Res je bila jesen, pozna jesen, noči temne in žalostne. Zgodaj že je postajalo vse črno v stari slam-

nati koči, črno tudi na okrog po stari bretonski zemlji. —

Dnevi sami so bili podobni le še polmraku. Brezkončne megle, ki so se leno vlačile nad zemljo, so potemnile včasih hipoma nebo, če tudi opoldne. Veter je šumel neprestano, bilo je, kakor da buče v daljavi velike orglje, ki igrajo zlobne, obupne melodije; včasih pa se je približalo to prav do vrta ter začelo tuliti kakor divje zveri.

Marjetica je bledela bolj in bolj; začela je hoditi upognjeno, kakor da se je že doteknila starost s svojimi ledenimi perutmi. Pogostokrat je jemala v roke Janove stvari, njegovo lepo poročno obleko; odvijala jo je in zopet zvijala, kakor bi bila umobolna, — zlasti si je dala mnogo opraviti z jopico iz modre volne, v katero so se bile vtisnile oblike njegovega telesa. Kadar jo je položila na lahko na mizo, se je sama od sebe vzbočila, kakor da so tam Janove rame in prsi. In tako jo je slednjič položila čisto samo v predal omare. Pustila jo je popolnoma pri miru, da bi čim dalje ohranila te oblike.

Vsak večer so se dvigale iz tal hladne megle. Tedaj je gledala skozi okno tja po žalostni planjavi, kjer so začeli vstajati tupatam nad slamnatimi strehami oblački belega dima: v vse te tihe kočje so se bili vrnili možje, kakor ptice selivke, ki pribeže pred mrazom. In pri marsikaterem onih ognjišč so potekali sedaj srečni večeri; kajti po celi deželi Islandcev se začenja z zimo nova pomlad ljubezni...

Krčevito se je oklenila misli, da je morda ostal na onih daljnih otokih. V srcu jej je ostal še slaboten žarek upanja, in čakala ga je, čakala, čakala...

.

XI.

Vrnil se ni nikdar več.

V avgustovi noči, sredi besnih valov, tam ob temnem Islandu, tam je praznoval svojo poroko z morjem.

Z morjem, ki ga je bilo nekoč tudi vzredilo. Morje ga je zibalo, tam je vzrastel v krepkega mladenca, — in potem ga je pogoltnilo, zahtevalo je zase moč njegovih najboljših let. Globoka skrivnost je zakrivala to grozovito poroko. Temni oblaki so hiteli v divjem begu nad glavami, kakor nemirna zagrinjala, ki so bila razpeta, da zakrijejo skrivnost. In nevesta se je oglasila, odprla je vse vire svojega glušечеge šumenja, da bi udušila ženinove krike. — On pa se je spomnil Marjetice, svoje žene od mesa in krvi, in bojeval se je kakor gigant proti tej mrtvaški nevesti. Branil se je, a slednjič se jej je moral udati; razprostrl je roke, da jo sprejme, in zavpil je kakor ranjena žival. In usta so se mu napolnila z vodo, razprostrl je roke, ki so mu otrpnile v tem trenutku za vselej.

In na tej svatbi so bili vsi, ki jih je bil nekoč povabil. Vsi, razun Silvestra, ki je, bil odšel v one čarobne vrtove, kjer je že spal smrtno spanje, — daleč, na drugem koncu zemlje...

KONEC.

Svetovna knjižnica

1. „Ben Hur“. Zgodovinski roman iz Kristusovih časov.
— Zaloga je pošla. Ako se oglasi po dopisnici le 300 naročnikov, ga zopet ponatisnemo.
2. „Marco Visconti“. Zgodovinski roman. — Italijanski spisal Tommaso Grossi K 2:40
Po pošti 20 vin. več.
3. „Quo vadis“. — Veliki Sienkiewiczzev roman iz dobe Neronove. — Slavno delo je preloženo v vse kulturne jezike. Knjiga obsega 650 str. „ 3—
Po pošti 30 vin. več. — Elegantno vezan K 4:80 in 30 vin. za pošto.
4. „Trije mušketirji“. Spisal A. Dumas. Str. 895 . . . „ 5—
Po pošti 30 vin. več. — Elegantno vezan . . . „ 6:80
5. „Islandski ribič“. Roman. Iz francoščine prevel Fran Šturm „ 1:20

(V prevodu so: Dvajset let pozneje, spisal Dumas. Ta roman je nadaljevanje „Treh mušketirjev“. — Dalje istega pisatelja svetovnoznani roman „Grof Monte Cristo“.)

